

Universitätsbibliothek Wuppertal

Arrian's "Anabasis"

Arrianus, Flavius

Leipzig, 1875

Buch VII

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-2208](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-2208)

διαίτης οὐκ ἀξύμφορον· ἐδήλωσε δὲ ἐσθῆτά τε εὐθὺς ὥς 3
κατεστάθη σατραπεύειν Περσῶν μόνος τῶν ἄλλων Μακε-
δόνων μεταβαλὼν τὴν Μηδικὴν καὶ φωνὴν τὴν Περσικὴν
ἐκμαθὼν καὶ τὰλλα ξύμπαντα ἐς τρόπον τὸν Περσικὸν κατα-
σκευασάμενος. ἐφ' οἷς Ἀλέξανδρός τε ἐπῆναι αὐτὸν καὶ
οἱ Πέρσαι ὥς τὰ παρὰ σφίσι πρὸ τῶν πατρίων πρεσβεύοντι
ἔχαιρον.

ARRIANOY

ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

BIBAION EBΔOMON.

Ὡς δὲ ἐς Πασαργάδας τε καὶ ἐς Περσέπολιν ἀφίκετο 1
Ἀλέξανδρος, πόθος λαμβάνει αὐτὸν καταπλεῦσαι κατὰ τὸν
Εὐφράτην τε καὶ κατὰ τὸν Τίγρητα ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν
Περσικὴν καὶ τῶν τε ποταμῶν ἰδεῖν τὰς ἐκβολὰς τὰς ἐς
τὸν πόντον, καθάπερ τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ τὴν ταύτη θάλασσαν. 2
οἱ δὲ καὶ τάδε ἀνέγραψαν, ὅτι ἐπενόει Ἀλέξανδρος περι-
πλεῦσαι τὴν τε Ἀραβίαν τὴν πολλὴν καὶ τὴν Αἰθιοπίαν
γῆν καὶ τὴν Λιβύην τε καὶ τοὺς Νομάδας ὑπὲρ τὸν
Ἀτλαντα τὸ ὄρος ὥς ἐπὶ Γάδειρα εἶσω ἐς τὴν ἡμετέραν
θάλασσαν· καὶ τὴν Λιβύην τε καταστρεψάμενος καὶ Καρχη-

verbartig „sowohl aus anderen
Gründen“. S. z. VII 14, 4. —
πιστὸν ἐς τὰ μάλιστα. Vgl. II 15,
4 ἐς τὰ μάλιστα ἐτίμησε αὐτόν und
II 4, 8. Φίλιππον τὰ ἀμφὶ ἱατρι-
κὴν ἐς τὰ μάλιστα πιστενόμενον.
— τῷ ἐν Μαλλοῖς ἔργῳ S. c. 10.
καὶ ἄλλως „qui praeterea etiam bar-
baricae rationi vitae non erat male
accommodatus“.

Buch VII.

Alexander's Rückkehr nach
Persepolis und Susa (Febr. 424
v. Chr.).

Cap. 1.

1. Πασαργάδαι „Perserlager“
war die ältere von Kyros gegrün-
dete Perserhauptstadt, im Nordosten

von Persepolis gelegen. Hier be-
fand sich das c. VI 29, 5 beschrie-
bene Grabmal des älteren Kyros. —
πόθος λαμβάνει αὐτόν. Diese He-
rodotische Wendung (vgl. I 165)
gebraucht Arrian noch I 3, 5. III
1, 5. IV 28, 5. V 2, 5.

2. οἱ δὲ καί. S. z. V 2, 7. Unter
diesen auch Curt. X 1, 17. Plut. Alex.
68. Diod. 18, 4. — τὴν τε Ἀραβίαν
τὴν πολλήν d. h. die grössere, östliche
Halbinsel (= Ἀραβας τοὺς πολ-
λοὺς VII 19, 6). Vgl. c. 20, 8.
Aehnlich unterscheidet Arrian I
3, 2 das Hauptvolk der Sauromaten
mit Σαυροματῶν τοὺς πολλοὺς
von Σαυροματῶν μοῖραν. — Ueber
die früheren Eroberungen Alexan-
ders in Arabien vgl. III 1, 2. V
25, 4. — Νομάδες Numidae. —

δόνα οὕτω δὴ τῆς Ἀσίας πάσης δικαίως ἂν βασιλεὺς κα-
 3 λείσθαι· τοὺς γάρ τοι Περσῶν καὶ Μήδων βασιλέας, οὐδὲ
 τοῦ πολλοστοῦ μέρους τῆς Ἀσίας ἐπάροχοντας, οὐ σὺν δίκη
 καλεῖν σφᾶς μεγάλους βασιλέας. ἔνθεν δὲ οἱ μὲν [λέγουσιν]
 ὅτι ἐς τὸν πόντον τὸν Εὐξείνιον ἐσπλεῖν ἐπενόει ἐς Σκυθίας
 τε καὶ τὴν Μαιωτίν λιμνὴν, οἱ δὲ, ὅτι ἐς Σικελίαν τε καὶ
 τὴν Μαιωτίν λιμνὴν, οἱ δὲ, ὅτι ἐς Σικελίαν τε καὶ ἄκραν
 Ἰαπυγίαν· ἥδη γὰρ καὶ ὑποκινεῖν αὐτὸν τὸ Ῥωμαίων ὄνομα
 προχωροῦν ἐπὶ μέγα.

4 Ἐγὼ δὲ ὅποια μὲν ἦν Ἀλεξάνδρου τὰ ἐνθυμήματα οὔτε
 ἔχω ἐγὼ ἀτρεκέως ξυμβαλεῖν οὔτε μέλει ἔμοιγε εἰκάζειν·
 ἐκεῖνο δὲ καὶ αὐτὸς ἂν μοι δοκῶ ἰσχυρίσασθαι, οὔτε μικρόν
 τι καὶ φραῦλον ἐπινοεῖν Ἀλέξανδρον οὔτε μείναι ἂν ἀτρε-
 μούντα ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἥδη κεκτημένων, οὐδὲ εἰ τὴν Εὐ-
 ρώπην τῇ Ἀσίᾳ προσέθηκεν, οὐδ' εἰ τὰς Βρεττανῶν νήσους
 τῇ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ ἔτι ἂν ἐπ' ἐκεῖνα ζητεῖν τι τῶν ἡγνοη-
 5 μένων, εἰ καὶ μὴ ἄλλω τῷ, ἀλλὰ αὐτὸν γε αὐτῷ ἐρίζοντα.
 καὶ ἐπὶ τῷδε ἐπαινῶ τοὺς σοφιστὰς τῶν Ἰνδῶν, ὧν λέγουσιν
 ἔστιν οὗς καταληφθέντας ὑπ' Ἀλεξάνδρου ὑπαιθρίους ἐν
 λειμῶνι, ἵνα περ αὐτοῖς διατριβαὶ ἦσαν, ἄλλο μὲν οὐδὲν
 ποιῆσαι πρὸς τὴν ὄψιν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς, κρούειν
 δὲ τοῖς ποσὶ τὴν γῆν ἐφ' ἧς βεβηκότες ἦσαν. ὥς δὲ ἦρετο
 Ἀλέξανδρος δι' ἐρμηνέων ὅ τι νοοῖ αὐτοῖς τὸ ἔργον, τοὺς
 6 δὲ ὑποκρίνασθαι ὥδε· ὦ βασιλεῦ Ἀλέξανδρε, ἄνθρωπος μὲν
 ἕκαστος τοσόνδε τῆς γῆς κατέχει ὅσον περ τοῦτό ἐστιν ἐφ'
 ὅτου βεβήκαμεν· σὺ δὲ ἄνθρωπος ὢν παραπλήσιος τοῖς
 ἄλλοις, πλὴν γε δὴ ὅτι πολυπράγμων καὶ ἀτάσθαλος, ἀπὸ

τῆς Ἀσίας πάσης. Ueber diese geo-
 graphische Anschauung des Alter-
 tums s. z. V 26, 2 (καὶ ἡ Ἀσία δὴ
 οὕτω πάσα). — οὕτω δὴ. S. z. VI
 1, 5.

3. ἄκρα Ἰαπυγία, die Südostspitze
 Italiens j. Capo di Leuca.

4. τῶν κεκτημένων. S. z. V 26,
 6. — οὐδέ — οὐδέ entspricht sich
 ähnlich V 10, 2 (s. z. d. Stelle).
 — ἐπ' ἐκεῖνα. S. z. IV 3, 6.

5. ἐπὶ τῷδε causal. S. z. IV 9,
 7. — σοφιστὰς. S. z. 16, 5. Vgl.
 Indic. 11, 7 οὗτοι γυμνοὶ διαιτῶν-
 ται οἱ σοφισταί, τοῦ μὲν χιμῶνος
 ὑπαίθριοι ἐν τῷ ἡλίῳ, τοῦ δὲ θέ-

ρεως, ἐπὶν ὁ ἥλιος κατέχη, ἐν τοῖσι
 λειμῶσι καὶ τοῖσιν ἔλεσιν ὑπὸ δέν-
 droσι μεγάλοισιν. — βεβηκότες
 ἦσαν. Zur Bedeutung vgl. Xen.
 Anab. III 2, 19 οἱ μὲν γὰρ ἐφ'
 ἵππων κρέμανται, φοβούμενοι οὐχ
 ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπε-
 σεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ γῆς βεβηκό-
 τες πολὺ μὲν ἰσχυρότερον πάσο-
 μεν, ἢν τις προσέη, πολὺ δὲ μάλ-
 λον ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα.
 — δι' ἐρμηνέων drei nach Strabo p.
 716. — τοὺς δέ. Ueber das sogen.
 δὲ ἀποδοτικόν s. z. IV 29, 4.

6. πλὴν γε δὴ auch V 1, 2. —
 οὖν, ἄνθρωπος ὢν.

τῆς οἰκείας τοσαύτην γῆν ἐπεξέρχη πράγματα ἔχων τε καὶ παρέχων ἄλλοις. καὶ οὖν καὶ ὀλίγον ὕστερον ἀποθανὼν τοσοῦτον καθέξεις τῆς γῆς ὅσον ἐξαρκεῖ ἐντεθάφθαι τῷ σώματι.

Κάνταῦθα ἐπήνεσε μὲν Ἀλέξανδρος τοὺς τε λόγους 2 αὐτοὺς καὶ τοὺς εἰπόντας, ἔπρασσε δὲ ὅμως ἄλλα καὶ τάναντία οἷς ἐπήνεσεν. ἐπεὶ καὶ Διογένην τὸν ἐκ Σινώπης θανατῶσαι λέγεται, ἐν Ἰσθμῷ ἐντυχὼν τῷ Διογένει κατακειμένῳ ἐν ἡλίῳ, ἐπιστάς ξὺν τοῖς ὑπασπισταῖς καὶ τοῖς πεζεταῖροις καὶ ἐρόμενος εἰ τοῦ δέοιτο· ὁ δὲ Διογένης ἄλλου μὲν ἔφη δεῖσθαι οὐδενός, ἀπὸ τοῦ ἡλίου δὲ ἀπελθεῖν ἐκέλευσεν αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. οὕτω τοι οὐ πάντῃ 2 ἔξω ἦν τοῦ ἐπινοεῖν τὰ κρείττω Ἀλέξανδρος, ἀλλ' ἐκ δόξης γὰρ δεινῶς ἐκρατεῖτο. ἐπεὶ καὶ ἐς Τάξιλα αὐτῷ ἀφικομένῳ καὶ ἰδόντι τῶν σοφιστῶν Ἰνδῶν τοὺς γυμνοὺς πόθος ἐγένετο ξυνεῖναι τινὰ οἱ τῶν ἀνδρῶν τούτων, ὅτι τὴν καρτερίαν αὐτῶν ἐθαύμασε· καὶ ὁ μὲν πρεσβύτατος τῶν σοφιστῶν, ὅτου ὁμιλεῖται οἱ ἄλλοι ἦσαν, Δάνδαμῖς ὄνομα, οὔτε αὐτὸς ἔφη παρ' Ἀλέξανδρον ἦξειν οὔτε τοὺς ἄλλους εἶα. ὑποκρίνασθαι γὰρ λέγεται ὡς Διὸς υἱὸς καὶ αὐτὸς εἶη, 3 εἶπερ οὖν καὶ Ἀλέξανδρος, καὶ ὅτι οὔτε δέοιτό του τῶν παρ' Ἀλεξάνδρου, ἔχειν γὰρ οἱ εὖ τὰ παρόντα, καὶ ἅμα

Cap. 2.

Alexanders Unterredung mit dem Oberpriester der Brahmanen Dandamis.

1. ἐπεὶ καὶ. S. z. IV 9, 9. — ἐν Ἰσθμῷ. Zur Zeit seiner Anwesenheit in Korinth (336 v. Chr.), wo er von den Abgeordneten der griechischen Staaten zum Oberanführer der Griechen in dem Feldzug gegen Persien erwählt wurde. Vgl. I 1, 2. Ueber die bekannte Unterredung Alexanders mit Diogenes vgl. Cic. Tusc. V 32 und Plut. de fortit. Alex. p. 331 (εἰ μὴ Ἀλέξανδρος ἦμην, Διογένης ἂν ἦμην⁴).

2. δόξα Ruhmsucht. — ἐπεὶ καὶ s. 1. — Τάξιλα. S. z. IV 22, 6 und VI, 15, 5. — τῶν σοφιστῶν — τοὺς γυμνοὺς. Die Griechen nannten diese Brahmanen γυμνοσοφισταί. Vgl. Strab. p. 716 ἀκούειν

γὰρ τὸν Ἀλέξανδρον ὡς γυμνοὶ διατελοῖεν καὶ καρτερίας ἐπιμελύντο οἱ ἄνθρωποι ἐν τιμῇ τε ἀγοῖντο πλείστη καὶ τὰ σώματα ἀσκοῖεν πρὸς πόνον, ἵνα αἱ γνῶμαι δυνάμειντο. — Δάνδαμῖς heisst bei Strab. p. 715 Μάνδανις.

3. ὡς Διὸς υἱὸς καὶ αὐτὸς εἶη, Alexanders Boten hatten ihn nämlich eingeladen πρὸς τὸν Διὸς υἱόν (Strab. p. 718). — εἶπερ οὖν „wenn anders in Wirklichkeit“. Vgl. I 12, 5 εἶπερ οὖν καὶ Ἀλέξανδρος τῶν πρώτων ἐν τοῖς ὀπλοῖς ἐστίν. Ebenso unt. c. 13, 4, 20, 1. — οὔτε — καὶ entsprechen sich öfter. Vgl. I 28, 5. II 10, 5. — δέοιτο τῶν παρ' Ἀλεξάνδρου (δῶρον). Vgl. unt. οὔτε ποθεῖν τι αὐτὸς ὅτου κύριος εἶη Ἀλέξανδρος δοῦναι. Nach Strabo p. 718 hatte ihm Alex. Geschenke verheissen, wenn er vor ihm erscheinen wolle. — καὶ ὅρῳ ist der Construction nach an

ὁρᾶν τοὺς ξὺν αὐτῷ πλανωμένους τοσαύτην γῆν καὶ θάλασσαν ἐπ' ἀγαθῷ οὐδενί, μηδὲ πέρας τι αὐτοῖς γινόμενον τῶν πολλῶν πλανῶν. οὐτ' οὖν ποθεῖν τι αὐτὸς ὅτου κύριος ἦν Ἀλέξανδρος δοῦναι, οὐτ' αὖ δεδιέναι, ὅτου κρατοῖη ἐκεῖ-
 4 νος, ἔστιν οὖ ἐίργεσθαι· ζῶντι μὲν γὰρ οἱ τὴν Ἰνδῶν γῆν ἐξαρκεῖν, φέρουσιν τὰ ὠραῖα· ἀποθανόντα δὲ ἀπαλλαγῆ-
 σεσθαι οὐκ ἐπιεικοῦς ξυνοίκου τοῦ σώματος. οὐκ οὖν οὐδὲ Ἀλέξανδρον ἐπιχειρήσαι βιάσασθαι, γνόντα ἐλευθερον ὄντα τὸν ἄνδρα· ἀλλὰ Κάλανον γὰρ ἀναπεισθῆναι τῶν ταύτη σοφιστῶν, ὅντινα μάλιστα δὴ αὐτοῦ ἀκράτορα Μεγασθένης ἀνέγραψεν αὐτοὺς τοὺς σοφιστὰς λέγειν κακίζοντας τὸν Κά-
 λανον ὅτι ἀπολιπὼν τὴν παρὰ σφίσι εὐδαιμονίαν, ὁ δὲ δεσπότην ἄλλον ἢ τὸν θεὸν ἐθεράπευε.

3 Ταῦτα ἐγὼ ἀνέγραψα, ὅτι καὶ ὑπὲρ Καλάνου ἐχρῆν εἰπεῖν ἐν τῇ περὶ Ἀλεξάνδρου συγγραφῇ· μαλακισθῆναι γὰρ τι τῷ σώματι τὸν Κάλανον ἐν τῇ Περσίδι γῇ, οὐπω πρόσθεν νοσήσαντα· οὐκ οὖν οὐδὲ δίαίταν διατῆσθαι ἐθέλειν ἀρρώστου ἀνδρός, ἀλλὰ εἰπεῖν γὰρ πρὸς Ἀλέξανδρον, καλῶς αὐτῷ ἔχειν ἐν τῷ τοιῷδε καταστρέφαι, πρὶν τινος ἐς πείραν

den Zwischensatz angeschlossen; da καὶ dem vorausgegangenen οὕτε entspricht, erwarteten wir eigentlich, dass der Gedanke noch von ὅτι abhängig gemacht und, parallel zu δέοιτο, statt des Infinitivs (ὁρᾶν) der Optativ (ὁρώη) gesetzt wäre. — μηδὲ πέρας γινόμενον abhängig von ὁρᾶν. — ὅτου — ἔστιν οὖ. Zu construieren ist: οὐτ' αὖ δεδιέναι, ἔστιν οὖ (= τινὸς) εἰργεσθαι, ὅτου κρατοῖη ἐκεῖνος.

4. οὐκ ἐπιεικοῦς. Der Leib wird ein dem Geiste nicht angemessener d. h. für ihn nicht passender Genosse genannt; sich dieser Fessel zu entledigen und den Tod zu suchen, galt ihnen als eine Geburt zum wahren glückseligen Leben. Zum Gedanken vgl. Strab. p. 718 ἀπαλλάξαιτο τῆς σαρκὸς ἀπὸ γῆ-
 ρως τετροχωμένης μεταστὰς εἰς βελτίω καὶ καθαρώτερον βίον. — Κάλανος. Nach Plut. Alex. 65 war sein eigentlicher Name Σφίνης; die Griechen nannten ihn Κάλανος, weil er sie mit καλέ (indisch = χαῖρε) begrüsst haben soll. — ἀνα-

πεισθῆναι. Plut. Alex. 65 τὸν μὲν-
 τοι Κάλανον (im Gegensatz zu dem Weisesten und Aeltesten der Sophisten Mandanis) ἐπεισεν ὁ Τα-
 ξέλλης ἐλθεῖν πρὸς Ἀλέξανδρον. —
 αὐτοῦ ἀκράτορα. Strab. p. 718 ὁ
 Κάλανος ἀκόλαστος ἀνθρώπος καὶ
 ταῖς Ἀλεξάνδρον τραπέζαις δεδου-
 λωμένος. — ὁ δέ (mit ὅτι zu ver-
 binden) nimmt den in ἀπολιπὼν
 enthaltenen Subjects begriff der Deut-
 lichkeit halber wieder auf; ὁ δέ
 ist gesetzt, obwol dasselbe Subject
 bleibt. S. z. V 10, 1.

Cap. 3.

Selbstverbrennung des indischen Weisen Kalanos.

1. ἐν τῇ Περσίδι γῇ. Nach Strabo p. 517 in Pasargadae, nach Ael. r. h. 5, 6 in Babylon, nach Diodor. XVII 107, dessen Angabe die meiste Wahrscheinlichkeit für sich hat, in Susa. — ἐν τῷ τοιῷδε „unter solchen Umständen“; wie hier c. 15, 1. — καταστρέφαι. καταστρέφειν (erg. τὸν βίον) gebrauchen erst

ἐλθεῖν παθήματος ὅ τι περ ἑξαναγκάσει αὐτὸν μεταβάλλειν τὴν πρόσθεν δίαitan. καὶ Ἀλέξανδρον ἀντειπεῖν μὲν αὐτῷ² ἐπὶ πολὺ ὥς δ' οὐκ ἡττησόμενον ἑώρα, ἀλλὰ ἄλλως ἂν ἀπαλαγνέντα, εἰ μὴ τις ταύτῃ ὑπεικάθοι, οὕτω δὲ ὅπῃ ἐπήγρελλεν αὐτός, κελεῦσαι νησθῆναι αὐτῷ πυρὰν, καὶ ταύτης ἐπιμεληθῆναι Πτολεμαῖον τὸν Λάγου τὸν σωματοφύλακα. οἱ δὲ καὶ πομπὴν τινα προπομπεῦσαι αὐτοῦ λέγουσιν ἵππους τε καὶ ἄνδρας, τοὺς μὲν ὠπλισμένους, τοὺς δὲ θυμιάματα παντοῖα τῇ πυρᾷ ἐπιφέροντας· οἱ δὲ καὶ ἐκπώματα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ἐσθῆτα βασιλικὴν λέγουσιν ὅτι ἔφερον. αὐτῷ δὲ παρασκευασθῆναι μὲν ἵππον, ὅτι βαδίσαι ἀδυνάτως³ εἶχεν ὑπὸ τῆς νόσου· οὐ μὴν δυνηθῆναί γε οὐδὲ τοῦ ἵππου ἐπιβῆναι, ἀλλὰ ἐπὶ κλίνῃς γὰρ κοιμισθῆναι φερόμενον, ἐστεφανωμένον τε τῷ Ἰνδῶν νόμῳ καὶ ἄδοντα τῇ Ἰνδῶν γλώσσει. οἱ δὲ Ἰνδοὶ λέγουσιν ὅτι ὕμνοι θεῶν ἦσαν καὶ αὐτῶν ἔπαινοι. καὶ τὸν μὲν ἵππον τοῦτον ὅτου ἐπιβήσεσθαι⁴ ἔμελλε, βασιλικὸν ὄντα τῶν Νισαίων, πρὶν ἀναβῆναι ἐπὶ τὴν πυρὰν Ἀνσιμάχῳ χαρίσασθαι, τῶν τιμὴν θεραπευόντων αὐτὸν ἐπὶ σοφίᾳ· τῶν δὲ δὴ ἐκπωμάτων ἢ στρωμάτων ὅσα ἐμβληθῆναι ἐς τὴν πυρὰν κόσμον αὐτῷ τετάχει Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ ἄλλοις δοῦναι τῶν ἀμφ' αὐτόν. οὕτω δὲ ἐπιβάντα τῇ⁵ πυρᾷ κατακλιθῆναι μὲν ἐν κόσμῳ, ὀραῖσθαι δὲ πρὸς τῆς στρατιᾶς ξυμπάσης. Ἀλεξάνδρῳ δὲ οὐκ ἐπιεικὲς φανῆναι τὸ θέαμα ἐπὶ φίλῳ ἀνδρὶ γιγνόμενον· ἀλλὰ τοῖς γὰρ ἄλλοις θαῦμα παρασχέσθαι οὐδέν τι παρακινήσαντα ἐν τῷ πυρὶ τοῦ σώματος. ὥς δὲ τὸ πῦρ ἐς τὴν πυρὰν ἐνέβαλον οἷς⁶

spätere Schriftsteller in der Bedeutung sterben.

2. ἐπὶ πολὺ „auf eine lange Zeit (oder Strecke) hin“. Wie hier V 10, 4.

4. αὐτῶν (= τῶν Ἰνδῶν) ἔπαινοι. Ueber ὕμνοι und ἔπαινοι s. z. IV 11, 2. Zur Sache vgl. Indic. 10, 1 μνημεῖα Ἰνδοὶ τοῖς τελευτήσασιν οὐ ποιεῦσιν, ἀλλὰ τὰς ἀρετὰς τῶν ἀνδρῶν ἱκανὰς ἐς μνήμην τίθενται τοῖσιν ἀποθανοῦσι καὶ τὰς ᾧδὰς αἱ αὐτοῖσιν ἐπείδονται. — Νισαίων. Herod. VII 40 Νισαῖοι δὲ καλεῖνται ἵπποι ἐπὶ τοῦδε ἔστι πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς τῷ ὀνόματι ἔστι Νισαίων· τοὺς ὧν δὴ ἵππους τοὺς μεγάλους φέρεי τὸ πεδίον τοῦτο. Vgl. c. 13, 1.

— τῶν τιμὴν θεραπευόντων. Diese Stellung des pronom. indefin. zwischen Artikel und Substantiv ist bei Herodot die regelmässige. Bei Arrian noch c. 22, 5. 24, 2. Ueber θεραπεύειν ἐπὶ τινι s. z. IV 13, 2.

5. ἐπιβάντα τῇ πυρᾷ. S. z. V 1, 3. — ἐν κόσμῳ. ἐν bezeichnet hier die Art und Weise. Das Gegenheil ξὺν οὐδενὶ κόσμῳ IV 26, 3. — οὐδέν τι παρακινήσαντα τοῦ σώματος. Cic. Tusc. V 27, 77 Gentis Indicae, qui sapientes habentur, nudi aetatem degunt et Caucasi nives hiemalemque vim perferunt sine dolore, cumque ad flammam se applicaverunt, sine gemitu aduruntur.

προστεταγμένον ἦν, τὰς τε σάλπιγγας φθέγγασθαι λέγει Νέαρχος, οὕτως ἐξ Ἀλεξάνδρου προστεταγμένον, καὶ τὴν στρατιὰν ἐπαλαλάζει πᾶσαν ὁποῖόν τι καὶ ἐς τὰς μάχας ἰοῦσα ἐπηλάλαξε, καὶ τοὺς ἐλέφαντας συνεπηχῆσαι τὸ ὅξυ καὶ πολεμικόν, τιμῶντας Κάλανον. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὑπὲρ Κάλανου τοῦ Ἰνδοῦ ἱκανοὶ ἀναγεγράφασιν, οὐκ ἀχρεῖα πάντῃ ἐς ἀνθρώπους, ὅτῳ γινῶναι ἐπιμελές, ὥς καρτερόν τέ ἐστί καὶ ἀνίκητον γνώμη ἀνθρωπίνη ὅ τι περ ἐθέλει ἐξεργάσασθαι.

- 4 Ἐν τούτῳ δὲ Ἀλέξανδρος Ἀτροπάτην μὲν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ σατραπείαν ἐκπέμπει παρελθὼν ἐς Σοῦσα· Ἀβουλτήν δὲ καὶ τὸν τούτου παῖδα Ὁξάθρην, ὅτι κακῶς ἐπεμελεῖτο τῶν
2 Σουσίων, συλλαβὼν ἀπέκτεινε. πολλὰ μὲν δὴ πεπλημμέλητο ἐκ τῶν κατεχόντων τὰς χώρας ὅσαι δορίκνητοι πρὸς Ἀλεξάνδρου ἐγένοντο ἐς τε τὰ ἱερὰ καὶ τάφους καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπηκόους, ὅτι χρόνιος ὁ εἰς Ἰνδοὺς στόλος ἐγεγένητο τῷ βασιλεῖ καὶ οὐ πιστὸν ἐφαίνετο ἀπονοστήσειν αὐτὸν ἐκ τοσῶνδε ἐθνῶν καὶ τοσῶνδε ἐλεφάντων, ὑπὲρ τὸν Ἰνδὸν τε καὶ ὐδάσπην καὶ τὸν Ἀκεσίνην καὶ ὕφρασιν φθειρόμε-
3 νον. καὶ αἱ ἐν Γαδρωσίοις δὲ αὐτῷ ξυμποραὶ ξυνενεχθεῖσαι ἐτι μᾶλλον ἐπῆραν τοὺς ταύτῃ σατραπεύοντας καταφρονήσαι αὐτοῦ τῆς οἴκοι ἀπονοστήσεως. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς Ἀλέ-

6. προστεταγμένον. S. z. IV 2, 4. — τὸ ὅξυ καὶ πολεμικόν „den (bekannten) durchdringenden kriegesischen Ton“, den sie zum Beginn der Schlacht auszustossen abgerichtet waren. Der Artikel von etwas Notorischem wie V 3, 2. — ἱκανοί erg. ἐς πίστιν od. ἐς τεκμηρίωσιν was V 4, 2 hinzugefügt ist. — ὅτῳ. Wenn das Relativum collective Bedeutung hat, so kann es in der Singularform auf ein Substantiv in der Pluralform bezogen werden. Xen. Anab. II 5, 32 ὅτινι ἐντυγχάνοιεν, πάντας ἔκτεινον. — ὥς. Früher las man ὅτι ὥς mit Berufung auf Xen. Hell. III 2, 14. 4, 20. An beiden Stellen steht jetzt nur das einfache ὥς, was auch an unserer Stelle unzweifelhaft herzustellen ist. Für den Gebrauch des pleonastisch neben einander gestellten ὅτι ὥς sind kritisch sichere Beispiele schwerlich beizubringen.

Cap. 4.

Alexander verheiratet sich mit Barsine, Tochter des Dareus und Parysatis, Tochter des baktrischen Königs Ochus. Gleichzeitige Verheiratung von 80 seiner vornehmsten Freunde mit edlen Perserinnen.

1. σατράπειαν. Medien (VI 29, 3).
2. πολλὰ μὲν. Es entspricht οὐ μὴν ἀλλὰ (unt. 3).
3. φθειρόμενον, πολέμῳ. — ξυμποραὶ ξυνενεχθεῖσαι. Vgl. III 22, 3 ξυμποραὶ αὐτῷ ἄλλαι ἐπ' ἄλλαις ξυνηνέχθησαν. — καταφρονεῖν contemnere (= non timere). — οὐ μὴν ἀλλὰ nicht jedoch bloss wirkliche Vergehen reizten ihn, sondern er selbst war nur zu geneigt (= ὀξύτερος). Vgl. Curt. X 1, 39 Coeperat esse praeceps ad

ξανδρος ὀξύτερος λέγεται γενέσθαι ἐν τῷ τότε ἐς τὸ πιστεῦσαι τε τοῖς ἐπικαλουμένοις, ὥς πιθανοὶς δὴ ἐν παντὶ οὔσι, καὶ ἐπὶ τὸ τιμωρήσασθαι μεγάλως τοὺς καὶ ἐπὶ μικροῖς ἐξελεγχθέντας, ὅτι καὶ τὰ μεγάλα ἂν ἐδόκουν αὐτῷ τῇ αὐτῇ γνώμῃ ἐξεργάσασθαι.

Ὁ δὲ καὶ γάμους ἐποίησεν ἐν Σούσοις ἑαυτοῦ τε καὶ 4 τῶν ἐταίρων· αὐτὸς μὲν τῶν Δαρείου θυγατέρων τὴν πρεσβυτάτην Βαρσίνην ἡγάγετο, ὥς δὲ λέγει Ἀριστόβουλος, καὶ ἄλλην πρὸς ταύτην, τῶν Ὠχου θυγατέρων τὴν νεωτάτην Παρύσατιν. ἤδη δὲ ἦν αὐτῷ ἡγμένη καὶ ἡ Ὄξυάρτου τοῦ Βακτρίου παῖς Ῥωξάνη. Δρύπετιν δὲ Ἑφαιστίῳ διδῶσι, 5 Δαρείου παῖδα καὶ ταύτην, ἀδελφὴν τῆς αὐτοῦ γυναικός· ἐθέλειν γάρ οἱ ἀνεψιοὺς τῶν παίδων γενέσθαι τοὺς Ἑφαιστίωνος παῖδας· Κρατέρῳ δὲ Ἀμαστρίνην τὴν Ὄξυάρτου τοῦ Δαρείου ἀδελφοῦ παῖδα· Περδίκκῃ δὲ τὴν Ἀτροπάτου τοῦ Μηδίας σατράπου παῖδα ἔδωκε· Πτολεμαίῳ δὲ τῷ σωματο- 6 φύλακι καὶ Εὐμένει τῷ γραμματεῖ τῷ βασιλικῷ τὰς Ἀρταβάζου παῖδας τῷ μὲν Ἀρτακάμαν, τῷ δὲ Ἀρτωνιν· Νεάρχῳ δὲ τὴν Βαρσίνης τε καὶ Μέντορος παῖδα· Σελεύκῳ δὲ τὴν Σπιταμένους τοῦ Βακτρίου παῖδα· ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐταίροις τὰς δοκιμωτάτας Περσῶν τε καὶ Μήδων παῖδας ἐς ὀρδοζήκοντα. οἱ γάμοι δὲ ἐποιήθησαν νόμῳ τῷ Περσικῷ· θρόνοι ἐτέθησαν τοῖς νυμφίοις ἐφεξῆς καὶ μετὰ 7 τὸν πότον ἦκου αἱ γαμούμεναι καὶ παρεκαθέζοντο ἐκάστη τῷ ἑαυτῆς· οἱ δὲ ἐδεξιώσαντό τε αὐτὰς καὶ ἐφίλησαν· πρῶτος δὲ ὁ βασιλεὺς ἤρξεν· ἐν τῷ αὐτῷ γὰρ πάντων ἐγίνοντο οἱ γάμοι. καὶ τοῦτο, εἴπερ τι ἄλλο, ἔδοξε δημοτι-

repraesentanda supplicia item ad deteriora credenda. Scilicet res secundae valent commutare naturam. — ἐν τῷ τότε. S. z. IV 5, 1. — ἐπὶ τὸ τιμωρήσασθαι noch mit ὀξύτερος zu verbinden.

4. Βαρσίνη. Diese Tochter des Dareus heisst bei Phot. p. 68, 6 (Bekk.) Ἀρσινόη, bei Diodor 17, 107. Plut. Alex. 70 Στάτειρα. Einen ausführlichen Bericht über die grosse Hochzeit zu Susa gibt Chares bei Athenaeus XII 538. Alexander verfolgte dabei die Absicht, durch die Ehebindnisse Makedoner und Perser, die beiden herrschenden Volks-

stämme, der eine in Europa, der andere in Asien, zur Reichs- und Familieneinheit miteinander zu verschmelzen. Vgl. Curt. X 12, 12 *Uxorem Darei filiam duxi proximisque amicorum auctor fui ex captivis generandi liberos: ut hoc sacro foedere omne discrimen victi et victoris excluderem. Asiae et Europae unum atque idem regnum est.* — Ῥωξάνη. S. IV 19, 5.

6. Εὐμένει τῷ γραμμ. β. S. z. V 24, 6.

7. εἴπερ τι ἄλλο. S. z. IV 7, 5.

8 κόν τε καὶ φιλέταιρον προᾶξαι Ἀλέξανδρον. οἱ δὲ παραλαβόντες ἀπῆγον τὴν ἑαυτοῦ ἑκάστος· προίκας δὲ ξυμπάσαις ἐπέδωκεν Ἀλέξανδρος. καὶ ὅσοι δὲ ἄλλοι ἡγμένοι ἦσαν Μακεδόνες τῶν Ἀσιανῶν τινὰς γυναικῶν, ἀπογραφῆναι ἐκέλευσε καὶ τούτων τὰ ὀνόματα, καὶ ἐγένοντο ὑπὲρ τοὺς μυρίους, καὶ τούτοις δωρεὰν Ἀλεξάνδρου ἐδόθησαν ἐπὶ τοῖς γάμοις.

5 Καὶ τὰ χρῆα ἐπιλύσασθαι τῆς στρατιᾶς ὅσοις χρῆα ἦν ἐν καιρῷ οἱ ἔδοξε, καὶ κελεύει ἀπογραφεσθαι ὁπόσον ὀφείλει ἑκάστος, ὡς ληψομένους. καὶ τὰ μὲν πρῶτα ὀλίγοι ἀπέγραφαν σφῶν τὰ ὀνόματα, δεδιότες ἐξ Ἀλεξάνδρου μὴ πείρα αὕτη εἶη καθειμένη, ὅτῳ οὐκ ἀποχρῶσα ἢ μισθοφορὰ τῶν
2 στρατιωτῶν ἐστὶ καὶ ὅτῳ πολυτελὴς ἡ δίαίτα. ὡς δὲ ἐξήγγελλτο ὅτι οὐκ ἀπογράφουσι σφᾶς οἱ πολλοί, ἀλλ' ἐπικρύπτουσιν ὅτῳ τι εἶη συμβόλαιον, τὴν μὲν ἀπιστίαν τῶν στρατιωτῶν ἐκάκισεν· οὐ γὰρ χρῆναι οὕτ' οὖν τὸν βασιλέα ἄλλο τι ἢ ἀληθεύειν πρὸς τοὺς ὑπηκόους, οὔτε τῶν ἀρχο-
3 μένων τινὰ ἄλλο τι ἢ ἀληθεύειν τὸν βασιλέα δοκεῖν. καταθεις δὲ τραπέζας ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἐπὶ τούτων χρυσίον καὶ τοὺς ἐπιμελησομένους τῆς δόσεως ἑκάστοις, ὅστις συμβόλαιον ἐπεδείκνυτο, ἐπιλύεσθαι τὰ χρῆα ἐκέλευεν, οὐκ ἀπογραφομένους ἔτι τὰ ὀνόματα. καὶ οὕτω δὴ ἐπίστευσάν τε ἀληθεύειν Ἀλέξανδρον καὶ σὺν χάριτι μείζονι ἐρίγνετο

8. ἐπέδωκεν. Man beachte ἐπὶ.
— τῶν Ἀσιανῶν τινὰς. Zur Stellung von τις s. z. c. 3. 4.

Cap. 5.

1. τὰ χρῆα ἐπιλύσασθαι. Curtius X 8, 9 Edixit ut omnes milites aes alienum profiterentur. Grave plerisque esse compererat, et quantum ipsorum luxu contractum erat, dissolvere tamen ipse decreverat. Illi tentari ipsos rati, quo facilius ab integris sumtuosos discerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et rex satis gnarus, professioni aeris pudorem non contumaciam obstare, mensas totis castris poni iussit, et decem milia talentum proferri. Tum denuo fide facta professi sunt nec amplius ex tanta pecunia quam centum et triginta talenta superfuere. Uebrigens

lehrt der hier erzählte Vorgang, wie wenig Vertrauen und Zuneigung Alexander jetzt bei seinem Heere genoss.—πείρα—καθειμένη. καθιέναι das eigentliche Wort vom Schiffer, der zur Erforschung der Wassertiefe das Senkblei herablässt. Vgl. Her. II 5 καθεῖς καταπειρητήριον und II 28 μὴ δύνασθαι καθιένην καταπειρητήριον ἐς βυσσὸν ἵεναι. Hier ist in übertragenen Bedeutung πείραν καθιέναι gleichbedeutend mit dem üblicheren πείραν λαμβάνειν (od. ζητεῖν).

2. ὅτῳ. S. z. c. 3. 6. — οὕτ' οὖν. S. z. c. 14. 3.

3. ἑκάστοις. Der Dativ hängt von dem in τῆς δόσεως enthaltenen Verbalbegriff ab. Vgl. Thuk. V 35 τῇν τῶν χωρίων ἀλλήλοις οὐκ ἀπόδοσιν. Plat. apol. 30 d τὴν τοῦ θεοῦ δόσιν ὑμῖν. Vgl. c. 12, 4 (διαδοχῶς τοῖς). — οὐκ ἐτι

αὐτοῖς τὸ μὴ γνωσθῆναι μᾶλλον τι ἢ τὸ παύσασθαι ὀφεί-
λοντας. λέγεται δὲ γενέσθαι ἢ δόσις αὕτη τῇ στρατιᾷ ἐς
τάλαντα δισμύρια.

Ἔδωκε δὲ καὶ δῶρα ἄλλοις ἄλλα, ὅπως τις κατ' ἀξίω- 4
σιν ἐτιμᾶτο ἢ κατ' ἀρετὴν εἴ τις ἐπιφανῆς ἐγερόνει ἐν τοῖς
κινδύνοις. καὶ ἐστεφάνωσε χρυσοῖς στεφάνοις τοὺς ἀνδρα-
γαθία διαπρέποντας, πρῶτον μὲν Πευκέστην τὸν ὑπερασπί-
σαντα, ἔπειτα Λεοννάτον, καὶ τοῦτον ὑπερασπίσαντα, καὶ 5
διὰ τοὺς ἐν Ἰνδοῖς κινδύνους καὶ τὴν ἐν Ὀροῖς νίκην γε-
νομένην, ὅτι παραταξάμενος σὺν τῇ ὑπολειφθεῖσῃ δυνάμει
πρὸς τοὺς νεωτερίζοντας τῶν τε Ὀρειτῶν καὶ τῶν πλησίον
τούτων ὠκισμένων τῇ τε μάχῃ ἐκράτησε καὶ τὰλλα καλῶς
ἔδοξε τὰ ἐν Ὀροῖς κοσμηῆσαι. ἐπὶ τούτοις δὲ Νέαρχον ἐπὶ 6
ἐπὶ τῷ περίπλῳ τῷ ἐκ τῆς Ἰνδῶν γῆς κατὰ τὴν μεγάλην
θάλασσαν ἐστεφάνωσε· καὶ γὰρ καὶ οὗτος ἤδη ἀφιγμένος
ἐς Σοῦσα ἦν· ἐπὶ τούτοις δὲ Ὀνησίκριτον τὸν κυβερνήτην
τῆς νεῶς τῆς βασιλικῆς· ἔτι δὲ Ἡφαιστίωνα καὶ τοὺς ἄλλους
σωματοφύλακας.

Ἦκον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ σατράπαι οἱ ἐκ τῶν πόλεων τε 6
τῶν νεοκτίστων καὶ τῆς ἄλλης γῆς τῆς δοριαλώτου, παῖδας
ἡβασκοντας ἤδη ἐς τρισμυρίους ἄγοντες, τὴν αὐτὴν ἡλικίαν
γεγονότας, οὓς καὶ Ἐπιγόνους ἐκάλει Ἀλέξανδρος, κεκοσμη-

nicht weiter. — μᾶλλον folgt
öfter nach einem von ihm durch
mehrere Wörter getrennten Com-
parativ, um dessen Begriff zu er-
neuern und ins Gedächtnis zu-
rückzurufen. Vgl. Her. I 31 ἄμει-
νον ἂν εἴη ἀνδρῶν τεθνάναι
μᾶλλον ἢ ζῆν. Xen. Cyrop. III
3, 51 αἰρετώτερόν ἐστι μαχο-
μένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον ἢ
φεύγοντας σώζεσθαι. — δισμύρια
in Uebereinstimmung mit Justin. 12,
11. Dagegen geben Diod. 17, 109,
Plut. Alex. 70, Curt. IX 8, 9 (s.
oben zu 1) die Höhe der getilgten
Schulden nur auf 9870 Talente an.

4. ὅπως prout. — Πευκέστην
τὸν ὑπερασπίσαντα. S. VI 10, 1.

5. καὶ διὰ fñgt in veränderter
Form einen zweiten Grund hinzu.
Ueber die Verbindung durch καὶ
s. z. c. 21, 4. — τὴν ἐν Ὀροῖς — γε-
νομένην. S. VI 22, 3 und Curt.
IX 10, 19 Alexander Leonnati lit-

teras accepit conflixisse ipsum cum
milibus militum et trecentis equiti-
bus Oritarum prospero eventu. —
ὅτι erläutert des näheren die Ein-
zelheiten jenes Sieges.

Cap. 6.

1. Ἐπιγόνους. Schon bei seiner
ersten Anwesenheit in Persis (331
v. Chr.) hatte er 30,000 persische
Knaben aus allen Satrapien, selbst
den entferntesten, wie Sogdiana,
Bactriana, Areia, Drangiana, Ara-
chiosia, ausheben lassen, die auf
makedonische Weise bewaffnet und
eingeebt wurden. Ueber diese wäh-
rend des indischen Feldzugs zu
jungen Männern herangewachsenen
Eingeborenen hielt Alexander jetzt
Heerschau, sie seine Epigonen
nennend. Den Namen Ἐπίγονοι führ-
ten eigentlich die nachgebliebenen

- μένους Μακεδονικοῖς ὅπλοις καὶ τὰ πολέμια ἐς τὸν τρόπον
 2 τὸν Μακεδονικὸν ἡσκημένους. καὶ οὗτοι ἀφικόμενοι λέγονται
 ἀνιᾶσαι Μακεδόνας, ὥς πάντα δὴ μηχανωμένου Ἀλεξάνδρου
 ὑπὲρ τοῦ μηκέτι ὡσαύτως δεῖσθαι Μακεδόνων· εἶναι γὰρ
 οὖν καὶ Μηδικὴν τὴν Ἀλεξάνδρου στολὴν ἄλγος οὐ σμικρὸν
 Μακεδόσιν ὀρωμένην, καὶ τοὺς γάμους ἐν τῷ νόμῳ τῷ
 Περσικῷ ποιηθέντας οὐ πρὸς θυμοῦ γενέσθαι τοῖς πολλοῖς
 αὐτῶν, οὐδὲ τῶν γημάντων ἔστιν οἷς, καίτοι τῇ ἰσότητι τῇ
 3 ἐς τὸν βασιλέα μεγάλως τιμημένοις. Πενκέστας τε ὁ Περ-
 σῶν σατράπης τῇ τε σκευῇ καὶ τῇ φωνῇ Περσίζων ἐλύπει
 αὐτούς, ὅτι τῷ βαρβαρισμῷ αὐτοῦ ἔχαιρεν Ἀλέξανδρος, καὶ
 οἱ Βακτρίων δὲ καὶ οἱ Σογδιανῶν καὶ Ἀραχωτῶν ἱππεῖς,
 καὶ Ζαραγγῶν δὲ καὶ Ἀρείων καὶ Παρθυαίων καὶ ἐκ Περ-
 σῶν οἱ Εὐάκαι καλούμενοι ἱππεῖς καταλοχισθέντες εἰς τὴν
 ἵππον τὴν ἑταιρικὴν ὅσοι αὐτῶν κατ' ἀξίωσιν καὶ κάλλει
 4 τοῦ σώματος ἢ τῇ ἄλλῃ ἀρετῇ ὑπερφέροντες ἐφαίνοντο,
 καὶ πέμπτη ἐπὶ τούτοις ἱππαρχία προσγενομένη, οὐ βαρβα-
 ρικὴ ἢ πᾶσα, ἀλλὰ ἐπανεξηθέντος γὰρ τοῦ παντὸς ἱππικοῦ κατ-
 ελέγησαν ἐς αὐτὸ τῶν βαρβάρων, τῷ τε ἀγῆματι προσκατα-
 λεγέμεντες Κωφὴν τε ὁ Ἀρταβάξου καὶ Ὑδάρνης καὶ Ἀριβόλης οἱ
 Μαζαίου, καὶ Σισίνης καὶ Φραδασμένης οἱ Φραταφέρου τοῦ
 5 Παρθυαίου καὶ Ὑκανίας σατράπου παῖδες, καὶ Ἰστάνης
 Ὁξυάρτου μὲν παῖς, Ῥωξάνης δὲ τῆς γυναικὸς Ἀλεξάνδρου
 ἀδελφός. καὶ Αὐτοβάρης καὶ ὁ τούτου ἀδελφός Μιθροβαίος,
 καὶ ἡγεμῶν ἐπὶ τούτοις ἐπισταθεῖς Ὑστάσπης ὁ Βάκτριος, καὶ
 τούτοις δόρατα Μακεδονικὰ ἀντὶ τῶν βαρβαρικῶν μεσαγνύλων
 δοθέντα, ταῦτα πάντα ἐλύπει τοὺς Μακεδόνας, ὥς πάντῃ δὴ
 βαρβαρίζοντος τῇ γνώμῃ Ἀλεξάνδρου, τὰ δὲ Μακεδονικὰ
 νόμιμά τε καὶ αὐτοὺς Μακεδόνας ἐν ἀτίμῳ χώρᾳ ἄγοντος.

Söhne der auf dem ersten Zuge
 gegen Theben gefallenen hellenischen
 Helden.

2. πρὸς θυμοῦ. S. z. IV 12, 1.

3. οἱ Εὐάκαι. Ueber sie ist nichts
 Näheres bekannt.

4. τῶν βαρβάρων (τινες). Ein
 partitiver Genetiv als Subject. —
 ἀγῆματι. Eine auserlesene Ab-
 theilung der ὑπασπισταί, eine er-
 probte Musterschar, welche die
 Leibwache des Königs bildete (eine
 Art Leibgarde zu Fuss),

führte den Namen ἀγῆμα (auch
 wohl ὑπασπισταί οἱ βασιλικοὶ ge-
 nannt).

5. μεσάγνυλα mesancula (Gell.
 N. a. X 25, 2) hiess eine Art von
 Speeren, die den Wurfriemen zum
 Fortschleudern ἀγνύλη (amentum)
 in der Mitte hatten. Statt ihres
 nationalen Wurfspiesses gab ihnen
 Alexander die makedonische Stoss-
 lanze (Sarissee). — ἐν ἀτίμῳ χώρᾳ
 ἄγοντος. Zur Bedeutung von χώρα
 vgl. Xen. Anab. V 7, 28 οὗς μὲν
 ἂν ὑμεῖς ἀπαντες ἔλησθε ἄρχοντας,

Ἀλέξανδρος δὲ τῆς μὲν πεζῆς στρατιᾶς τὴν πολλὴν 7
Ἡφαιστίωνα ἄγειν κελεύει ἔστε ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν Περ-
σικὴν. αὐτὸς δὲ ἀναπλεύσαντος αὐτοῦ τοῦ ναυτικοῦ ἐς τὴν
Σουσίαν γῆν ἐπιβάς τῶν νεῶν ξὺν τοῖς ὑπασπισταῖς τε καὶ
τῷ ἀγῆματι καὶ τῶν ἱππέων τῶν ἐταίρων ἀναβιβασάμενος
οὐ πολλοὺς κατέπλει κατὰ τὸν Εὐλαῖον ποταμὸν ὡς ἐπὶ
θάλασσαν. ἤδη δὲ πλησίον ὦν τῆς ἐκβολῆς τῆς ἐς τὸν πόντον 2
τάς μὲν πλείονάς τε καὶ πεπονηκυίας τῶν νεῶν καταλείπει
αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ ταῖς μάλιστα ταχυναυτούσαις παρέπλει ἀπὸ
τοῦ Εὐλαίου ποταμοῦ κατὰ τὴν θάλασσαν ὡς ἐπὶ τὰς
ἐκβολὰς τοῦ Τίγρητος· αἱ δὲ ἄλλαι αὐτοῦ νῆες ἀνακομισθεῖ-
σαι κατὰ τὸν Εὐλαῖον ἔστε ἐπὶ τὴν διώρυχα ἣ τέμνεται
ἐκ τοῦ Τίγρητος ἐς τὸν Εὐλαῖον, ταύτη διεκομίσθησαν ἐς
τὸν Τίγρητα.

Τῶν γὰρ δὴ ποταμῶν τοῦ τε Εὐφράτου καὶ τοῦ Τί- 3
γρητος, οἱ τὴν μέσσην σφῶν Συρίαν ἀπειργουσι, ὅθεν καὶ
τὸ ὄνομα Μεσοποταμία πρὸς τῶν ἐπιχωρίων κληίζεται, ὁ
μὲν Τίγρης πολὺ τι ταπεινότερος ὤντων τοῦ Εὐφράτου διώ-
ρυχάς τε πολλὰς ἐκ τοῦ Εὐφράτου ἐς αὐτὸν δέχεται καὶ
πολλοὺς ἄλλους ποταμοὺς παραλαβὼν καὶ ἐξ αὐτῶν αὐξη-
θεὶς ἐσβάλλει ἐς τὸν πόντον τὸν Περσικόν, μέγας τε καὶ

ἐν οὐδὲ μιᾷ χώρᾳ ἔσονται u. ibid.
V 6, 13 εἰ δὲ πρὶν ἤττους τῶν πο-
λεμίων ληφθῆσόμεθα, εὐθὺς δὴ
ὅτι ἐν ἀνδραπόδων χώρᾳ (= in
servorum loco, numero) ἐσόμεθα.

Cap. 7.

Alexander fährt den Eulaios (j. Karun) herab in den persischen Golf ein, untersucht die Küste bis zur Mündung des Tigris und segelt den letzteren Strom hinauf bis Opis.

1. τὴν πολλήν. S. z. IV 16, 3. — ἀναπλεύσαντος. ἀναπλεῖν (ἀνα= adverso flumine) auch III 1, 3. Das Gegenteil καταπλεῖν unten (κατέπλει κατὰ τὸν Εὐλ. π.). — Εὐλαῖος, entspricht dem östlich von Susa fließenden heutigen Kuran (od. Karun). Derselbe ist nicht identisch mit dem Choaspes (Χοάσπης), dem mehr westlich strömenden heutigen Kerrah (od. Kerkha).

2. πεπονηκυίας. S. z. VI 5, 3.

— αἱ ἄλλαι, die zurückgelassenen.

3. τὸ ὄνομα. Dieser mit κληίζεται (= καλεῖται) zu verbindende Accusativ ist als sachlicher Accusativ zu fassen (κληίζω od. καλῶ τινά τι sc. ὄνομα od. τὸ ὄνομα), der bei der Umwandlung ins Passiv unverändert bleibt (καλεῖται od. κληίζεται τις ὄνομα od. τὸ ὄνομα). Danach ist auch VII 11, 3 Μακεδονικά ὀνόματα als sachlicher Accusativ zu erklären (ἄγῃ μὲν τι Περσικὸν καλούμενον τὰ Μακεδονικά ὀνόματα). — Das ionische κληίζειν gebraucht Arrian noch c. 13, 1; bei Attikern selten. Doch vgl. Xen. Cyrop. I 2, 1 οἱ Περσέειναι ἀπὸ Περσέως κληίζονται. — Μεσοποταμία. Der Name ist eine Uebersetzung des einheimischen Aram Naharaim (= Aram der zwei Ströme); Griechen wie Römer rechneten das Land (zwischen Euphrat und Tigris) bald zu Syrien bald zu Assyrien.

4 οὐδαμοῦ διαβατός ἔστε ἐπὶ τὴν ἐκβολήν, καθότι οὐ κατανα-
λίσκεται αὐτοῦ οὐδὲν ἐς τὴν χώραν. ἔστι γὰρ μετεωρο-
τέρα ἢ ταύτη γῆ τοῦ ὕδατος, οὐδὲ ἐκδίδωσιν οὗτος κατὰ
τὰς διώρυγας οὐδὲ ἐς ἄλλον ποταμόν, ἀλλὰ δέχεται γὰρ
ἐκείνους μᾶλλον· ἄρδεσθαι τε ἀπὸ οὗ τὴν χώραν οὐδαμῇ
5 παρέχει. ὁ δὲ Εὐφράτης μετέωρός τε ῥεῖ καὶ ἰσοχείλης παν-
ταχοῦ τῇ γῇ, καὶ διώρυγες δὲ πολλαὶ ἀπ' αὐτοῦ πεποιήνται,
αἱ μὲν ἀέναοι, ἀφ' ὧν ὑδρεύονται οἱ παρ' ἐκάτερα φκι-
σμένοι· τὰς δὲ καὶ πρὸς καιρὸν ποιοῦνται, ὅποτε σφίσιν
ὑδατος ἐνδεῶς ἔχῃ, ἐς τὸ ἐπάρδειν τὴν χώραν· οὐ γὰρ
ῥέται τὸ πολὺ ἢ γῆ αὕτη ἐξ οὐρανοῦ· καὶ οὕτως ἐς οὐ
πολὺ ὕδωρ ὁ Εὐφράτης τελευτῶν καὶ τεναγῶδες τοῦτο
ἀποπαύεται.

6 Ἀλέξανδρος δὲ περιπλεύσας κατὰ τὴν θάλασσαν ὅσον
μεταξὺ τοῦ τε Εὐλαίου ποταμοῦ καὶ τοῦ Τίγρητος ἐπείχεν
ὁ αἰγιαλὸς τοῦ κόλπου τοῦ Περσικοῦ ἀνέπλει κατὰ τὸν
Τίγρητα ἔστε ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἵνα Ἡφαιστίων αὐτῷ
τὴν δύναμιν πᾶσαν ἔχων ἐστρατοπεδεύκει. ἐκείθεν δὲ αὖθις
ἐπλει ἐς Ὠπιν, πόλιν ἐπὶ τοῦ Τίγρητος φκισμένην. ἐν δὲ

4. οὐδαμοῦ διαβατός wenigstens nicht in seinem unteren Laufe, wenn zur Raschheit seines Laufs die durch Einmündung anderer Flüsse vermehrte Wassermenge und sein Anschwellen Anfang Frühling und Ende Herbst gekommen ist. In seinem oberen Laufe z. B. Arbela gegenüber ist er namentlich Ende Sommer und Anfang Herbst zu durchwaten. Vgl. Curt. IV 37, 15.

5. παρ' ἐκάτερα an beiden Ufern. — πρὸς καιρὸν ποιοῦνται *ad tempus fiunt ad irrigandam regionem.* — ὕδατος ἐνδεῶς ἔχειν. S. z. VI 28, 7. — ἐς τὸ ἐπάρδειν. Vom Euphrat gieng ein vielverzweigtes Canalnetz aus, das neben der hier von Arrian angegebenen Bestimmung dem Zweck diente, den zu hohen Wasserstand abzuleiten und einen Verkehrsweg zu Wasser zwischen den Ortschaften des Landes abzugeben (Strabo p. 740). — οὐ γὰρ ῥέται. Herod. I 193 ἢ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ῥέται μὲν ὀλίγη· ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀρδύνεται τε τὸ λίγιον καὶ παρα- γίνεται ὁ σίτος. — ἐς οὐ πολὺ

ὕδωρ — καὶ τεναγῶδες. Vgl. V 5, 5 καὶ οὗτοι ἐσβάλλουσιν εἰς θά- λασσαν ἢ εἰς τεναγὴ ἀναχόμενοι ἀφανίζονται, καθάπερ ὁ Εὐφράτης ποταμός ἀφανίζεται. Dieser Ansicht stimmt auch Mela III 8, 35 bei; dagegen spricht Arrian selbst von einer Mündung des Euphrat (o. c. 1, 1 und c. 20, 3). Noch näher kommt Strabo (p. 132) der Wahrheit, nach dem der Euphrat, mit dem Tigris vereinigt, sich in den persischen Golf ergiesst. Jedenfalls fließen heutzutage beide Ströme, unter dem Namen Schat el Arab vereinigt, in einer Hauptmündung, die allein schiffbar ist, neben sechs kleineren in den Persischen Golf aus.

6. ὅσον „so viel Raum als“. — Ὠπιν. Schon Herodot I 189 erwähnt sie als am Tigris gelegen; auch dem Xenophon (Anab. II. 4, 25) ist sie bekannt. Uebrigens lässt sich ihre Lage nicht sicher bestimmen. Neuere Reisende meinen, dass sie am Einfluss des Kufri in den Tigris gelegen habe.

τῷ ἀνάπλω τοὺς καταρράκτας τοὺς κατὰ τὸν ποταμὸν ἀφανίζων ὁμαλὸν πάντῃ ἐποίει τὸν ῥοῦν, οἱ δὲ ἐκ Περσῶν πεποιημένοι ἦσαν, τοῦ μὴ τινα ἀπὸ θαλάσσης ἀναπλεῦσαι εἰς τὴν χώραν αὐτῶν νηΐτῃ στόλῳ κρατήσαντα. ταῦτα δὲ μεμηχάνητο ἅτε δὴ οὐ ναυτικοῖς τοῖς Πέρσαις· οὕτω δὲ συνεχεῖς οἱ καταρράκται πεποιημένοι ἄπορον τὸν ἀνάπλου ἐποιοῦν τὸν κατὰ τὸν Τίγρητα. Ἀλέξανδρος δὲ οὐκ ἔφη τῶν κρατούντων τοῖς ὅπλοις εἶναι τὰ τοιαῦτα σοφίσματα· οὐκ οὖν πρὸς αὐτοῦ ἐποιεῖτο ταύτην τὴν ἀσφάλειαν, ἦντινα ἔργῳ οὐδὲ λόγου ἀξίαν ἀπέφηνε, οὐ χαλεπῶς διακόψας τῶν Περσῶν τὰ σπουδάσματα.

Ὡς δὲ ἐς τὴν Ὠπιν ἀφίκετο, ξυναγαγὼν τοὺς Μακεδόνας 8 προεῖπεν ὅτι τοὺς ὑπὸ γήρως ἢ πηρώσεως τοῦ σώματος ἀχρείους ἐς τὰ πολέμια ὄντας παραλῦει μὲν τῆς στρατιᾶς, ἀποπέμπει δὲ ἐς τὰ σφέτερα ἥθη· ἐπιδώσει δὲ ἀπιούσιν ὅσα αὐτοὺς τε ζηλωτοτέρους ποιήσει τοῖς οἰκοῖ καὶ τοὺς ἄλλους Μακεδόνας ἐξορμήσει ἐς τὸ ἐθέλειν τῶν αὐτῶν κινδύνων τε καὶ πόνων μετέχειν. Ἀλέξανδρος μὲν ὥς χαριού- 2 μενος δῆθεν τοῖς Μακεδόσι ταῦτα ἔλεγεν· οἱ δὲ ὥς ὑπερορῶμενοί τε ἤδη πρὸς Ἀλεξάνδρου καὶ ἀχρεῖοι πάντῃ ἐς τὰ πολέμια νομιζόμενοι οὐκ ἀλόγως αὐτῷ τῷ λόγῳ ἠχθέσθησαν τῷ πρὸς Ἀλεξάνδρου λεχθέντι, κατὰ τὴν στρατιὰν ταύτην πᾶσαν πολλοῖς καὶ ἄλλοις ἀχθεσθέντες, ὅτι πολλὰς ἤδη ἐλύπει αὐτοὺς ἢ τε ἐσθῆς ἢ Περσικῇ ἐς τοῦτο φέρουσα καὶ τῶν Ἐπιγόνων τῶν βαρβάρων ἢ ἐς τὰ Μακεδονικὰ ἤθη κόσμησις καὶ ἀνάμιξις τῶν ἁλλοφύλων ἱππέων ἐς τὰς τῶν ἐταίρων τάξεις. οὐκ οὖν σιγῇ ἔχοντες ἐκατέρησαν, ἀλλὰ 3

7. καταρράκται sind Wehre oder Schleusen, die im Tigris (von seiner Mündung an bis zur Stadt Opis) erbaut waren, um das Land zu bewässern und den Wasserstand zu regeln. In keinem Falle konnten sie den Zweck verfolgen, auswärtige Feinde abzuhalten, wie hier Arrian (und nach ihm auch Strabo p. 740) angibt. — τοῦ μὴ ἀναπλεῦσαι. Ueber die Bedeutung des Genetivs des Infinit. s. z. IV 19, 1. — νηΐτῃ στόλῳ κρατήσαντα. Vgl. unt. κρατεῖν τοῖς ὅπλοις und c. 9, 7 κρατεῖν τῇ ἱππῳ. — ἅτε δὴ οὐ ναυτικοῖς erg. οὐσί. — πρὸς αὐτοῦ. πρὸς c. gen. = angemessen. Wie hier I 13, 7

καὶ τοῦτο οὔτε πρὸς Μακεδόνας τῆς δόξης οὔτε πρὸς τῆς ἐμῆς ἐς τοὺς κινδύνους ὀξύτητος ποιούμεαι (= ἡγοούμεαι).

Cap. 8.

Alexanders Erklärung, die durch Alter oder Wunden zum Krieg Untauglichen entlassen zu wollen, erregt Unruhen im Heere.

2. ὥς δῆθεν bezeichnet Alexanders Hoffnung als nichtig. — ἐς τοῦτο: ἐς τὸ ὑπερορᾶσθαι. — ἢ ἐς τὰ Μακεδονικὰ ἤθη κόσμησις. S. c. 6, 1.

3. σιγῇ ἔχειν, eine herodotische Wendung, ebenso wie σιγὴν ἔχειν

πάντας γὰρ ἀπαλλάττειν τῆς στρατιᾶς ἐκέλευον, αὐτὸν δὲ μετὰ τοῦ πατρὸς στρατεύεσθαι, τὸν Ἀμωνα δὴ τῷ λόγῳ ἐπικερτομοῦντες. ταῦτα ἀκούσας Ἀλέξανδρος (ἦν γὰρ δὴ ὀξύτερός τε ἐν τῷ τότε καὶ ἀπὸ τῆς βαρβαρικῆς θεραπείας οὐκέτι ὡς πάλαι ἐπικηὴς ἐς τοὺς Μακεδόνας) καταπηδήσας σὺν τοῖς ἄμφ' αὐτὸν ἡγεμόσιν ἀπὸ τοῦ βήματος ξυλλαβεῖν τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν ταραζάντων τὸ πλῆθος κελεύει, αὐτὸς τῇ χειρὶ ἐπιδεικνύων τοῖς ὑπασπισταῖς οὐστυνας χρῆν ξυλλαμβάνειν· καὶ ἐγένοντο οὗτοι ἐς τρεῖς καὶ δέκα. τούτους μὲν δὴ ἀπάγειν κελεύει τὴν ἐπὶ θανάτῳ. ὡς δὲ κατεσιώπησαν οἱ ἄλλοι ἐκπλαγέντες, ἀναβὰς αὐθις ἐπὶ τὸ βῆμα ἔλεγεν ὧδε.

- 9 Οὐχ ὑπὲρ τοῦ καταπαῦσαι ὑμῶν, ὦ Μακεδόνες, τὴν οἰκαδὲ δομὴν λεχθήσεται μοι ὅδε ὁ λόγος, ἔξεστι γὰρ ὑμῖν ἀπιέναι ὅποι βούλεσθε ἐμοῦ γε ἔνεκα, ἀλλ' ὡς γινῶναι ὑμᾶς πρὸς ὁποίους τινὰς ἡμᾶς ὄντας ὁποῖοι τινες αὐτοὶ γενόμενοι
- 2 ἀπαλλάσσεσθε. καὶ πρῶτά γε ἀπὸ Φιλίππου τοῦ πατρὸς, ἥπερ καὶ εἰκός, τοῦ λόγου ἄρξομαι. Φίλιππος γὰρ παραλαβὼν ὑμᾶς πλανήτας καὶ ἀπόρους, ἐν διφθέραις τοὺς πολλοὺς νέμοντας ἀνὰ τὰ ὄρη πρόβατα ὀλίγα καὶ ὑπὲρ τούτων κακῶς μαχομένους Ἰλλυριοῖς τε καὶ Τριβαλλοῖς καὶ τοῖς

(V 1, 4). — τὴν ἐπὶ θανάτῳ erg. ὁδόν. Vgl. Herod. III 119 συλλαβὼν σφρας ἔδρσε τὴν ἐπὶ θανάτῳ. III 14 τὸν παῖδα ἀγόμενον τὴν ἐπὶ θανάτῳ. Die andere weniger passend erscheinende Lesart: τὴν ἐπὶ θανάτῳ würde nicht den Zweck sondern die Richtung bezeichnen. — Nach Arrians Darstellung gieng also die Hinrichtung der Rede Alexanders voraus, eine Anordnung der Begebenheiten, die um deswillen die Wahrscheinlichkeit für sich hat, weil sie Alexanders Neigung zum Jähzorn und raschen Handeln angemessener ist. Andere Schriftsteller (Diod. 17, 109. Curt. X 11, 30. Justin. XII 11, 7) lassen diese Hinrichtung der Rede Alexanders nachfolgen.

Cap. 9.

Rede Alexanders. Er rühmt des Philipp Kriegstaten und seine eige-

nen noch grösseren; darauf sucht er nachzuweisen, dass aller Vorteil aus seinen Eroberungen allein den Makedonern zu Gute gekommen, nicht ihm, wirft ihnen schmäbliche Undankbarkeit vor und schliesst damit, dass er allen den Abschied gibt.

1. πρὸς ὁποίους — ὄντας gegen uns, meinen Vater und mich, die wir solche Verdienste um euch haben. — ὁποῖοι τινες, wie undankbar. S. z. VII 30, 1 (ὅστις — ὁποῖα — ὄντινα — ἐς ὅσον).

2. ἐν διφθέραις. Curt. X 10, 23 modo sub Philippo seminudis amicula ex purpura sordent, aurum et argentum oculi ferre non possunt. — κακῶς in kläglichlicher Weise. — Ἰλλυριοῖς τε καὶ Τριβαλλοῖς. Beide Völkerstämme werden auch V 26, 6 u. öft. als die gefährlichsten Feinde der Makedoner zusammen genannt.

δμόροις Θραξί, γλαμύδας μὲν ὑμῖν ἀντὶ τῶν διφθερῶν φορεῖν ἔδωκε, κατήγαγε δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν ἐς τὰ πεδιά, ἀξιωμαχοῦς καταστήσας τοῖς προσχώροις τῶν βαρβάρων, ὥς μὴ χωρίων ἐτι ὀχυρότητι πιστεύοντας μᾶλλον ἢ τῇ οἰκείᾳ ἀρετῇ σῶζεσθαι· πόλεων τε οἰκήτορας ἀπέφηνε καὶ νόμοις καὶ ἡθεσι χρηστοῖς ἐκόσμησεν. αὐτῶν δὲ ἐκείνων τῶν βαρβάρων, ὅφ' 3 ὧν πρόσθεν ἦγεσθε καὶ ἐφῆρεσθε αὐτοὶ τε καὶ τὰ ὑμέτερα, ἡγεμόνας κατέστησεν ἐκ δούλων καὶ ὑπηκόων, καὶ τῆς Θράκης τὰ πολλὰ τῇ Μακεδονίᾳ προσέθηκε, καὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ χωρίων τὰ ἐπικαιρότατα καταλαβόμενος τὴν ἐμπορίαν τῇ χώρᾳ ἀνεπέτασε, καὶ τῶν μετὰλλων τὴν ἐργασίαν ἀνευδεῖ παρέσχε· Θεσσαλῶν δὲ ἄρχοντας, οὓς πάλαι ἐτεδνῆ- 4 καίτε τῷ δέει, ἀπέφηνε, καὶ τὸ Φωκίων ἔθνος ταπεινώσας τὴν ἐς τὴν Ἑλλάδα πάροδον πλατεῖαν καὶ εὐπορον ἀντὶ στενῆς τε καὶ ἀπόρου ὑμῖν ἐποίησεν· Ἀθηναίους τε καὶ Θηβαίους, ἐφεδρεύοντας ἀεὶ τῇ Μακεδονίᾳ, ἐς τοσόνδε ἐταπείνωσεν, ἥδη ταῦτά γε καὶ ἡμῶν αὐτῷ ξυμπονοῦντων,

— ἡθεσι. ἡδη *mores* in Verbindung mit νόμοι auch bei Herod. II 35 τὰ πολλὰ πάντα ἔμπαιν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποισι ἐστήσαντο ἡθεῖα καὶ νόμους. In anderer Bedeutung steht ἡδη (= *domicilia*) IV 15, 5 u. öft.

3. ἡγεσθε καὶ ἐφῆρεσθε. ἄγειν geht mehr auf die lebenden Wesen (Menschen, Vieh), die fortgeführt, φέρειν auf die Gegenstände, welche fortgetragen werden; beide nehmen oft den Accusativ des Landes wie der geplünderten Einwohner zu sich, der bei der Umwandlung ins Passiv (wie hier) zum Nominativ wird. Uebrigens ist die umgekehrte Stellung (φέρειν καὶ ἄγειν) die häufigere (Herod. I 88. Xen. Anab. II 6, 5). Dieselbe Stellung wie hier bei Arrian noch I 4, 3. — τῶν μετὰλλων, besonders der Gold- und Silberbergwerke am Gebirge Pangaeon (in der Gegend von Philippi), welche dem Philipp eine jährliche Ausbeute von fast 1000 Talenten gewährten (Diodor. 16, 8) und am Berge Dysoros, dessen Silbergruben schon dem Alexander, Vater des Amyntas, täglich ein Talent einbrachten (Herod. V 17).

4. Θεσσαλῶν δὲ ἄρχοντας — ἀπέφηνε (ὑμῶς). Als Ol. 106, 4 die Aleuaden den Philipp gegen Lykophron, Tyrannen von Pherae, zu Hilfe riefen, rückte Philipp sofort mit einem Heere in Thessalien ein und setzte sich zuerst in Pherae, nachher in Larissa fest. — οὓς ἐτεδνῆκαίτε τῷ δέει. Der Accusativ hängt von dem in τεδνᾶναι τῷ δέει liegenden zu einem Begriff verschmolzenen ὑπερφοβεῖσθαι ab (= sich zu Tode fürchten vor —). Der Ausdruck findet sich häufig bei Demosthenes (19, 81 ὁ δῆμος ὁ τῶν Φωκίων οὕτω κακῶς καὶ ἐλεεινῶς διακρίεται ὥστε τεδνᾶναι τῷ φόβῳ τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς Φιλίππου ξένους). — Φωκίων ἔθνος. Philipp beendigte 346 v. Chr. in Verbindung mit den Thebanern den heiligen Krieg durch Unterwerfung und politische Vernichtung von Phokis, dessen Stimme im Amphiktyonenrat er sich übertragen liess. — ἐς τοσόνδε ἐταπείνωσεν, durch den Sieg bei Chaeronea (336 v. Chr.), an dem auch Alexander ruhmvollen Anteil genommen hatte (ἡδη ταῦτά γε καὶ ἡμῶν αὐτῷ ξυμπονοῦντων).

- ὡς ἀντὶ τοῦ φόρους τελεῖν Ἀθηναίοις καὶ ὑπακούειν Θηβαίων, παρ' ἡμῶν ἐν τῷ μέρει ἐκείνους τὴν ἀσφάλειάν σφισι πορίζε-
 5 σθαι. ἐς Πελοπόννησον δὲ παρελθὼν τὰ ἐκεῖ αὐτὸν ἐκόσμησε· καὶ ἡγεμῶν αὐτοκράτωρ συμπάσης τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἀποδειχθεὶς τῆς ἐπὶ τὸν Πέρσην στρατιᾶς οὐχ ἑαυτῷ μᾶλλον τι τὴν δόξαν τήνδε ἢ τῷ κοινῷ τῶν Μακεδόνων προσέθηκε.
- 6 Ταῦτα μὲν τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ ἐμοῦ ἐς ὑμᾶς ὑπο-
 ηρημένα, ὡς μὲν αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν σκέψασθαι μεγάλα, μικρὰ δὲ ὥς γε δὴ πρὸς τὰ ἡμέτερα ξυμβαλεῖν· ὅς παραλαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς χρυσᾶ μὲν καὶ ἀργυρᾶ ἐκπώματα ὀλίγα τάλαντα δὲ οὐδὲ ἐξήκοντα ἐν τοῖς θησαυροῖς, χρεῶν δὲ ὀφειλόμενα ὑπὸ Φιλίππου ἐς πεντακόσια τάλαντα, δανεισά-
 μενος ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ἄλλα ὀκτακόσια ὀρηκθεὶς ἐκ τῆς χώρας τῆς γε οὐδὲ ὑμᾶς αὐτοὺς βοσκοῦσης καλῶς εὐθύς μὲν τοῦ Ἑλλησπόντου ὑμῖν τὸν πόρον θαλασσοκρατοῦντων
 7 ἐν τῷ τότε Περσῶν ἀνεπέτασα· κρατήσας δὲ τῇ ἡπείρ τοὺς σατράπας τοῦ Δαρείου τὴν τε Ἰωνίαν πᾶσαν τῇ ὑμετέρᾳ ἀρχῇ προσέθηκα καὶ τὴν Αἰολίδα πᾶσαν καὶ Φρύγας ἀμφο-
 τέρους καὶ Λυδοὺς, καὶ Μίλητον εἶλον πολιορκίᾳ· τὰ δὲ ἄλλα πάντα προσχωρήσαντα λαβὼν ἐκόντα ὑμῖν καρποῦσθαι

Vgl. Plut. Alex. 9. — φόρους τελεῖν Ἀθηναίοις. Demosth. de Halon. 12 ἐφ' ἡμῖν (τοῖς Ἀθηναίοις) γὰρ ἦν ἡ Μακεδονία καὶ φόρους ἡμῖν ἔφερον. Bei τελεῖν schwebt als Subject ἡμᾶς vor. — καὶ ὑπακούειν Θηβαίων. Zur Schlichtung der Thronstreitigkeiten zwischen Alexander II. (Sohn des Amyntas und Bruder Philipps) und Ptolemaeus Alorites wurden 369 v. Chr. die Thebaner unter Pelopidas herbeigerufen, welcher sich für Alexander entschied und dessen Bruder Philipp als Geisel mit nach Theben nahm. — παρ' ἡμῶν durch unseren Beistand. — ἐν τῷ μέρει. S. z. IV 21, 4. — σφισι, ἑαυτοῖς; S. z. IV 16, 2. — ἡγεμῶν. S. z. c. 2, 1 (ἐν Ἰσθμῷ).

6. ὡς — σκέψασθαι „um sie an und für sich zu betrachten“ d. h. wenn man sie an und für sich betrachtet. In solchen parenthetischen Sätzen, welche in der Regel durch ὡς (nur vereinzelt durch ὥστε) mit dem Infinitiv eingeleitet

werden, wird die Art und Weise (ὡς) zunächst als Folge oder Wirkung aufgefasst (z. B. ὡς ἐμοὶ δοκεῖν = auf eine solche Weise, dass es mir scheint), doch kann durch solche Sätze auch eine Einschränkung ausgedrückt werden (wie in unserer Stelle). Vgl. Thuk. IV 36 ὡς μικρὸν μεγάλῳ εἰκάσαι und das sehr gewöhnliche ὡς ἔπος εἰπεῖν (= ut ita dicam) oder ὡς εἰπεῖν. Ebenso gleich im folgenden ὡς ξυμβαλεῖν. — ὅς als ob ἐμοῦ statt ἡμέτερα vorhergieng. — ἐξήκοντα. Curt. X 2, 24 hoc cultu nitentes vos accepi et quingenta aeris alieni, cum omnis regia suppellex haud amplius quam sexaginta talentorum esset, meorum operum fundamenta. Vgl. Plut. Alex. 15. — βοσκούσης. βοσκεῖν wird in der attischen Prosa von Menschen selten gebraucht.

7. κρατήσας τῇ ἡπείρ. S. z. c. 7. 7. — Φρύγας ἀμφοτέρους, Gross- und Kleinphrygien (Strab. p. 543). Wie hier III 22, 3.

ἔδωκα· καὶ τὰ ἐξ Αἰγύπτου καὶ Κυρήνης ἀγαθὰ, ὅσα ἀμαχεὶ 8
ἐκτησάμην, ὑμῖν ἔρχεται· ἢ τε κοίλῃ Συρία καὶ ἡ Παλαι-
στίνη καὶ ἡ μέση τῶν ποταμῶν ὑμέτερον κτήμα εἰσι· καὶ
Βαβυλῶν καὶ Βάκτρα καὶ Σοῦσα ὑμέτερα· καὶ ὁ Λυδῶν
πλοῦτος καὶ οἱ Περσῶν θησαυροὶ καὶ τὰ Ἰνδῶν ἀγαθὰ καὶ
ἡ ἔξω θάλασσα ὑμέτερα· ὑμεῖς σατράπαι, ὑμεῖς στρατηγοί,
ὑμεῖς ταξιάρχαι. ὥς ἔμοιγε αὐτῷ τί περίεστιν ἀπὸ τούτων 9
τῶν πόνων ὅτι μὴ αὕτη ἡ πορφύρα καὶ τὸ διάδημα τοῦτο;
κέκτημαι δὲ ἰδίᾳ οὐδέν, οὐδὲ ἔχει τις ἀποδείξει θησαυροὺς
ἐμοὺς ὅτι μὴ ταῦτα, ὑμέτερα κτήματα ἢ ὅσα ἔνεκα ὑμῶν
φυλάττεται. ἐπεὶ οὐδὲ ἔστιν ἰδίᾳ μοι ἐς ὃ τι φυλάξω ἀν-
τούς, σιτουμένῳ τε τὰ αὐτὰ ὑμῖν σιτία καὶ ὕπνον τὸν ἀν-
τὸν αἰρουμένῳ· καίτοι οὐδὲ σιτία ἐμοὶ δοκῶ τὰ αὐτὰ τοῖς
τροφῶσιν ὑμῶν σιτεῖσθαι· προαγρυπνῶν δὲ ὑμῶν οἶδα, ὥς
καθεύδειν ἔχοιτε ὑμεῖς.

Ἀλλὰ ταῦτα γὰρ ὑμῶν πονουμένων καὶ ταλαιπωρουμένων 10
ἐκτησάμην αὐτὸς ἀπόνως καὶ ἀταλαιπώρως ἐξηγούμενος.
καὶ τίς ὑμῶν πονήσας οἶδεν ὑπὲρ ἐμοῦ μᾶλλον ἢ ἐγὼ ὑπὲρ
ἐκείνου; ἄγε δὴ καὶ ὅτῳ τραύματα ὑμῶν ἐστὶ γυμνώσας
αὐτὰ ἐπιδειξάτω καὶ ἐγὼ τὰ ἐμὰ ἐπιδείξω ἐν μέρει· ὥς 2
ἔμοιγε οὐκ ἔστιν ὃ τι τοῦ σώματος τῶν γε δὴ ἔμπροσθεν
μερῶν ἄτρωτον ὑπολέλειπται, οὐδὲ ὄπλον τι ἔστιν ἢ ἐκ χει-
ρὸς ἢ τῶν ἀφιεμένων οὗ γε οὐκ ἔχνη ἐν ἐμαυτῷ φέρω·

8. ἡ ἔξω θάλασσα. S. z. V 5, 1.

9. ὥς, wie ἐπεὶ (s. u.), gebrauch-
chen die Griechen häufig auch da,
wo der begründende Satz nicht
einen untergeordneten Teil zum
Hauptsatz bildet, sondern vielmehr
die Geltung eines mit γὰρ bei-
geordneten Hauptsatzes hat. Wie
hier steht ὥς in der Bedeutung
„denn“ auch c. 10, 2. 13, 5. —
ὅτι μὴ hier wie oft = πλην ἢ. —
ἰδίᾳ für meine Person. — ἐπεὶ s.
o. zu ὥς. — καίτοι beschränkt den
eben ausgesprochenen Gedanken
noch in etwas. — προαγρυπνῶν δὲ
— οἶδα. εἰδέναι wird in der Be-
deutung wissen meist mit Parti-
cipium verbunden, während es in
der Bedeutung verstehen (= kön-
nen) den Infinitiv bei sich hat. Zu
προαγρυπνεῖν vgl. Xen. VII 6, 35
ἵστε ὅτι ἄνδρα κατακεκρυπέντες ἔσε-

σθε πολλὰ δὴ πρὸ ὑμῶν προαγρυ-
πνήσαντα.

Cap. 10.

1. ἀλλὰ γὰρ *at enim* führt iro-
nisch einen selbsterhobenen Einwurf
ein, dessen Widerlegung sofort er-
folgt. — ἢ vor πονήσας ist gestrichen
und vor ἐμοῦ das unentbehrliche
ὑπὲρ eingeschoben. — ἐν μέρει. S.
z. IV 21, 4.

2. ὥς s. z. c. 9, 9. — τῶν γε δὴ
ἔμπροσθεν μερῶν bestimmt τοῦ σώ-
ματος genauer. Zur Sache vgl. Justin.
9, 3 *adversis vulneribus omnes
loca morientes corporibus tegerunt*.
— ὄπλον ἐκ χειρὸς, welche Waffe
des Nahkampfes gemeint, lehrt das
Folgende: ἀλλὰ καὶ ἔλπει ἐκ χειρὸς
τέτρωμαι. Zur Bedeutung von ἐκ
χειρὸς s. z. IV 26, 7. — τῶν ἀφιε-
μένων erg. ὄπλων, nämlich Pfeile
und Wurfmaschinen.

ἀλλὰ καὶ ξίφει ἐκ χειρὸς τέτρωμαι καὶ τετόξευμαι ἤδη καὶ ἀπὸ μηχανῆς βέβλημαι, καὶ λίθοις πολλαχῇ καὶ ξύλοις παιόμενος ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῆς ὑμετέρας δόξης καὶ τοῦ ὑμετέρου πλούτου νικῶντας ὑμᾶς ἄγω διὰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης
 3 καὶ πάντων ποταμῶν καὶ ὁρῶν καὶ πεδίων πάντων. γάμους τε ὑμῖν τοὺς αὐτοὺς γεγάμηκα καὶ πολλῶν ὑμῶν οἱ παῖδες συγγενεῖς ἔσονται τοῖς παισὶ τοῖς ἐμοῖς. ἔτι δὲ ὃ ἤρξα ἦν, οὐ πολυπραγμονήσας ἐφ' ὅτῳ ἐγένετο, τοσαῦτα μὲν μισθοφορούντων, τοσαῦτα δὲ ἀρπαζόντων, ὁπότε ἐκ πολιορκίας ἀρπαγὴ γίγνοιτο, διαλέλυσμαι ταῦτα. στέφανοί τε χρυσοὶ τοῖς πλείστοις ὑμῶν εἰσι μνημεῖα τῆς τε ἀρετῆς τῆς ὑμετέρας
 4 καὶ τῆς ἐξ ἐμοῦ τιμῆς ἀθάνατα. ὅστις δὲ δὴ καὶ ἀπέθανεν, εὐκλεὴς μὲν αὐτῷ ἢ τελευτῇ ἐγένετο, περιφανὴς δὲ ὁ τάφος, χαλκαὶ δὲ αἱ εἰκόνες τῶν πλείστων οἰκοῖ ἐστάσιν, οἱ γονεῖς δ' ἔντιμοι εἰσι, λειτουργίας τε ξυμπάσης καὶ εἰσφορᾶς ἀπ' ἡλλαγμένοι· οὐ γάρ τις γε φεύγων ὑμῶν ἐτελεύτα ἐμοῦ ἄγοντος.

5 Καὶ νῦν τοὺς ἀπολέμους ὑμῶν ξηλωτοὺς τοῖς οἰκοὶ ἀποπέμψειν ἔμελλον· ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες ἀπιέναι βούλεσθε, ἅπιτε ἅπαντες, καὶ ἀπελθόντες οἰκοὶ ἀπαγγεῖλατε ὅτι τὸν βασιλέα ὑμῶν Ἀλέξανδρον, νικῶντα μὲν Πέρσας καὶ Μήδους
 6 καὶ Βακτρίους καὶ Σάκας, καταστρεφάμενον δὲ Οὐξίους τε καὶ Ἀραχωτοὺς καὶ Δράγγας, κεκτημένον δὲ καὶ Παρθυαίους καὶ Χωρασμίους καὶ Ὑρακάνους ἔστε ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν Κασπίαν, ὑπερβάντα δὲ τὸν Κανάασον ὑπὲρ τὰς Κασπίας πύλας, καὶ περάσαντα Ὠξὸν τε ποταμὸν καὶ Τανάιν, ἔτι δὲ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν, οὐδενὶ ἄλλῳ ὅτι μὴ Διονύσω περαθέντα,
 7 καὶ τὸν Ὑδάστην καὶ τὸν Ἀκσίνην καὶ τὸν Ὑδραώτην, καὶ τὸν Ὑφασιν διαπεράσαντα ἄν, εἰ μὴ ὑμεῖς ἀπωκνήσατε, καὶ εἰς τὴν μεγάλην θάλασσαν κατ' ἀμφοτέρω τοῦ Ἰνδοῦ τὰ στόματα ἐμβαλόντα, καὶ διὰ τῆς Γαδρωσίας τῆς ἐρήμου ἐλθόντα, ἢ οὐδεὶς πῶ πρόσθεν ξὺν στρατιᾷ ἦλθε, καὶ Καρμανίαν ἐν παρόδῳ προσκτησάμενον καὶ τὴν Ὠρειτῶν γῆν,

3. ἐφ' ὅτῳ causal wie VI 4, 3.
 — μισθοφορούντων obwol u. s. w.
 — ὁπότε in iterativer Bedeutung wie IV 13, 1 καὶ ὁπότε ἐξελαύνοι βασιλεὺς, τοὺς ἵππους ἐκείνοι παρά τῶν ἱπποκόμων δεχόμενοι προσήγον.
 — αἱ εἰκόνες — οἰκοὶ ἐστάσι. Vgl. I 16, 4 Μακεδόνων δὲ ἀμφὶ τοὺς

εἰκοσι ἀπέθανον· καὶ τούτων χαλκαὶ εἰκόνες ἐν Δίῳ ἐστάσιν. — αὐτὸ γάρ begründet εὐκλεὴς μὲν αὐτῷ ἢ τελευτῇ ἐγένετο.

6. τὸν Κανάασον ὑπὲρ τ. Κασπίας πύλας. S. z. V 25, 5.

7. διαπεράσαντα ἄν. Wie aufzu-

περιπεπλευκότος δὲ ἤδη αὐτῷ τοῦ ναυτικοῦ τὴν ἀπ' Ἰνδῶν γῆς εἰς Πέρσας θάλασσαν, ὥς εἰς Σοῦσα ἐπανηγάγετε, ἀπολιπόντες οἴχεσθε, παραδόντες φυλάσσειν τοῖς νενικημένοις βαρβάροις. ταῦτα ὑμῖν καὶ πρὸς ἀνθρώπων ἴσως εὐκλεᾶ καὶ πρὸς θεῶν ὅσα δῆπον ἔσται ἀπαγγελθέντα. ἅπιτε.

Ταῦτα εἰπὼν κατεπήδησέ τε ἀπὸ τοῦ βήματος ὀξέως 11 καὶ ἐς τὰ βασίλεια παρελθὼν οὔτε ἐθεράπευσε τὸ σῶμα οὔτε τῷ ὥφθη τῶν ἐταίρων· ἀλλ' οὐδὲ ἐς τὴν ὑστεραίαν ὥφθη. τῇ τρίτῃ δὲ καλέσας εἶσω τῶν Περσῶν τοὺς ἐπιλέκτους τὰς τε ἡγεμονίας αὐτοῖς τῶν τάξεων διένειμε καὶ ὅσους συγγενεῖς ἀπέφηνε, τούτοις δὲ νόμιμον ἐποίησε φιλεῖν αὐτὸν μόνοις. οἱ δὲ Μακεδόνες ἐν τε τῷ παραντίκῃ ἀκού- 2 σαντες τῶν λόγων ἐκπεπληγμένοι σιγῇ ἔμεινον αὐτοῦ πρὸς τῷ βήματι οὐδέ τις ἠκολούθησε τῷ βασιλεῖ ἀπαλλαττομένῳ ὅτι μὴ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἐταῖροί τε καὶ οἱ σωματοφύλακες· οἱ δὲ πολλοὶ οὔτε μένοντες ὅ τι πράττωσιν ἢ λέγῳσιν εἶχον, οὔτε ἀπαλλάσσεσθαι ἤθελον. ὥς δὲ τὰ Περσῶν τε καὶ Μή- 3 δων αὐτοῖς ἐξηγγέλλετο, αἷ τε ἡγεμονίαι Πέρσαις διδομεναι καὶ ἡ στρατιὰ ἡ βαρβαρικὴ ἐς λόχους τε καταλεγομένη καὶ τὰ Μακεδονικὰ ὀνόματα ἄγνημά τι Περσικὸν καλούμενον, καὶ πεξέταιροι Πέρσαι καὶ ἀργυρασπίδων τάξεις Περσικὴ καὶ ἡ τῶν ἐταίρων ἵππος, καὶ ταύτης ἄλλο ἄγνημα βασιλικόν, οὐκ-

lösen? — ἀπολιπόντες οἴχεσθε abhängig von ὅτι (o. 5). — ἐπανηγάγετε intrans. wie II 20, 5 ἐν δέκα ἡμέραις εἰς τὴν Σιδῶνα ἐπανήγεν. Ursprünglich ist τὸν στρατὸν zu ergänzen. — ἴσως mit ironischer Färbung, nicht wesentlich verschieden von δῆπον (= opinor).

Cap. 11.

Wirkung dieser Rede auf das Heer; Alexanders Wiederaussöhnung mit demselben.

1. συγγενεῖς war nur ein Ehrentitel. Curt. III 14 quos cognatos regis appellant decem et quinque milia hominum. — τούτοις δέ. δέ nimmt ὅσους συγγενεῖς nachdrücklich auf. — φιλεῖν. Der Kuss war bei den Persern eine ehrende Auszeichnung. Xen. Ages. V 4. ἐπιχωρίου ὄντος τοῖς Πέρσαις φιλεῖν

οὓς ἂν τιμῶσιν. Vgl. auch Xen. Cyrop. I 4, 27.

2. τε entspricht dem folgenden ὡς δέ (§ 3). Ueber diese Responsion (τε — δέ) s. z. IV 4, 6. — ὅ τι πράττωσιν. Der Coniunctivus deliberativus selbständiger Sätze kann, ideell abhängig gemacht, selbst nach einem historischen Tempus beibehalten werden und findet in dem Streben der Darstellung nach repraesentatio seine Erklärung; doch ist in diesem Falle der Optativ häufiger.

3. τὰ Μακεδονικὰ ὀνόματα mit makedonischem Namen, statt deren Angabe die einzelnen Abteilungen selbst aufgeführt werden. Ueber den sachlichen Accusativ bei καλεῖσθαι s. z. c. 7, 3. — ἀργυρασπίδες hiess eine Abteilung der ὑπασπισταί (πεξέταιροι), welche wegen ihrer vorzüglichen Tapferkeit, die sie im indischen Feldzug

- 4 ἐτι καρτεροὶ σφῶν ἦσαν· ἀλλὰ ξυνδραμόντες ὡς πρὸς τὰ βασιλεία τὰ μὲν ὅπλα αὐτοῦ πρὸ τῶν θυρῶν ἐρρίπτουν, ἱκετηρίας ταύτας τῷ βασιλεῖ· αὐτοὶ δ' ἐβόων πρὸ τῶν θυρῶν ἐστηκότες θεόμενοι παρελθεῖν εἶσω· τοὺς τε αἰτίους τῆς ἐν τῷ τότε ταραχῆς καὶ τοὺς ἄρξαντας τῆς βοῆς ἐκδιδόναι ἐθέλειν· οὐκ οὖν ἀπαλλαγέσθαι τῶν θυρῶν οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτός, εἰ μὴ τινα οἶκτον σφῶν ἔξει Ἀλέξανδρος.
- 5 Ταῦτα ὡς ἀπηγγέλλετο αὐτῷ, ὁ δὲ σπουδῇ ἐξέρχεται, καὶ ἰδὼν τε ταπεινῶς διακειμένους καὶ ἀκούσας σὺν οἰμωγῇ τῶν πολλῶν βοῶντων καὶ αὐτῷ προχεῖται δάκρυα. καὶ ὁ
- 6 μὲν ἀνήγετο ὥς τι ἐρῶν· οἱ δὲ ἔμενον λιπαροῦντες. καὶ τις αὐτῶν καθ' ἡλικίαν τε καὶ ἱππαρχίαν τῆς ἵππου τῆς ἐταιρικῆς οὐκ ἀφανῆς, Καλλίνης ὄνομα, τοιαῦτα εἶπεν· ὦ βασιλεῦ, τὰ λυποῦντά ἐστι Μακεδόνας ὅτι σὺ Περσῶν μὲν
- 7 τινες ἤδη πεποίησαι σαντῷ συγγενεῖς καὶ καλοῦνται Πέρσαι συγγενεῖς Ἀλεξάνδρου καὶ φιλοῦσί σε· Μακεδόνων δὲ οὐπω
- 8 καὶ παλαιζόντες ἐς τὸ στρατόπεδον ἀπῆσαν. Ἀλέξανδρος δὲ ἐπὶ τούτοις θυσίαν τε θύει τοῖς θεοῖς οἷς αὐτῷ νόμος καὶ θοίνην δημοτελῆ ἐποίησε, καθήμενός τε αὐτὸς καὶ πάντων καθημένων, ἅμφ' αὐτὸν μὲν Μακεδόνων, ἐν δὲ τῷ ἐφεξῆς τούτων Περσῶν, ἐπὶ δὲ τούτοις τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὅσοι κατ' ἀξίωσιν ἢ τινα ἄλλην ἀρετὴν πρεσβευόμενοι, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος αὐτός τε καὶ οἱ ἅμφ' αὐτὸν ἀρρό-

bewiesen hatte, mit indischem Silber überzogene Schilde erhielt (Curt. VIII 17, 4). Dieses Corps der Silberschildner war eine Garde der schweren Linieninfanterie, wie das Agema der Hypaspisten eine Garde der leichten und das Agema der ἑταιροὶ eine Reitergarde war. Arrian erwähnt sie nur hier. Vgl. Plut. Eumen. 16. Justin. 12, 7. Dass Diod. 17, 57 und Curt. IV 13, 27 dieses Corps schon vor der Schlacht bei Gaugamela erwähnen, muss auf Verwechslung beruhen.

4. ταύτας (nicht ταῦτα). Nach

fester griechischer Regel assimiliert sich das Demonstrativpronomen im Genus dem Praedicat (ἱκετηρίας). Vgl. c. 21, 1. 29, 2.

5. ὁ δέ. Ueber δέ in apodosi s. z. IV 29, 4. — ἀνήγετο. S. z. V 18, 7. — ἔμενον λιπαροῦντες. Ueblicher wäre ἐλιπαροῦν μένοντες, da λιπαρεῖν zu den Verben des Beharrens, Ertragens u. s. w. gehört, die mit einem ergänzenden Participium verbunden werden. Vgl. Herod. IX 45 λιπαρεῖτε μένοντες.

7. συγγενεῖς — καὶ φιλοῦσί σε. S. z. 1.

8. τούτων, τῶν Μακεδόνων.

μενοι ἔσπευδον τὰς αὐτὰς σπονδάς, καταρχομένων τῶν τε Ἑλλήνων μάντεων καὶ τῶν Μάγων. εὐχέτο δὲ τὰ τε ἄλλα 9 ἀγαθὰ καὶ ὁμόνοιάν τε καὶ κοινωνίαν τῆς ἀρχῆς Μακεδόσι καὶ Πέρσαις. εἶναι δὲ κατέχει λόγος τοὺς μετασχόντας τῆς θοίνης ἐς ἑννακισχιλίους, καὶ τούτους πάντας μίαν τε σπονδὴν σπεῖσαι καὶ ἐπ' αὐτῇ παιανίσαι.

Ἐνθα δὴ ἐθελονταὶ ἤδη αὐτῷ ἀπῆσαν τῶν Μακεδόνων 12 ὅσοι διὰ γῆρας ἢ τινα ἄλλην ξυμφορὰν ἀπόλεμοι ἦσαν· καὶ οὗτοι αὐτῷ ἐγένοντο ἐς τοὺς μυρίους. τούτοις δὲ τὴν τε μισθοφορὰν οὐ τοῦ ἐξήκοντος ἤδη χρόνου ἔδωκεν Ἀλέξανδρος μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐς τὴν ἀπονόστησιν τὴν οἰκαδὲ ξυμβαίνοντος. ἐπέδωκε δὲ καὶ τάλαντον ἐκάστῳ ὑπὲρ τὴν 2 μισθοφορὰν· παῖδες δὲ εἴ τῳ ἦσαν ἐκ τῶν Ἀσιανῶν γυναικῶν, παρὰ οἱ καταλιπεῖν ἐκέλευσε μηδὲ στάσιν κατάργειν ἐς Μακεδονίαν ἄλλοφύλους τε καὶ ἐκ τῶν βαρβάρων γυναικῶν παῖδας τοῖς οἴκοι ὑπολελειμμένοις παισί τε καὶ μητρᾷσιν αὐτῶν· αὐτὸς δὲ ἐπιμελήσεσθαι ὥς ἐκτρέφονται Μακεδονικῶς, τὰ τε ἄλλα καὶ ἐς τὰ πολέμια κοσμούμενοι· γενομένους δὲ ἄνδρας ἄξειν αὐτὸς ἐς Μακεδονίαν καὶ παραδᾶσειν τοῖς πατράσι. ταῦτά τε ἀπαλλαττομένοις ἀστάθμητα καὶ ἀτέκ- 3 μαρτα ἀπηγγέλλετο καὶ ὅπως ἔχει φιλίας τε καὶ πόθου ἐς

9. κατέχει λόγος. S. z. VI 11, 3. — ἐπ' αὐτῇ. ἐπὶ c. dat. (= nach) in zeitlicher Bedeutung wie IV 9, 2 ἐπὶ τοῖσδε und VI 23, 3 ἐπὶ τῷδε (danach). — παιανίσαι (abgeleitet von Παιάν) heisst „einen Lobgesang anstimmen“ was zum Abschluss feierlicher Opfer sowohl vor dem Beginn des eigentlichen συμποσίου als auch nach demselben zu geschehen pflegte. Vgl. Xen. Conviv. II 1 ὥς δ' ἀφῆρθεσαν αὐτράπεζαι καὶ ἔσπευσαντο καὶ ἐπαιάνισαν. Ebenso häufig bedeutet παιανίζειν (auch παιανίζειν) „den Kriegs- oder Siegesgesang anstimmen“ vor oder nach der Schlacht (so namentlich oft in Xenophons Anabasis).

Cap. 12.

Zehntausend Makedoner werden entlassen und von Krateros in die Heimat geführt.

1. ἐθελονταὶ ἤδη „nicht wie vorher auf Geheiss (s. c. 8, 1)“. —

ἐξήκοντος — χρόνον. ἐξήκειν von der (vergangenen) Zeit auch Herod. VI 69 χρόνον γὰρ, τοὺς δέκα μηνάς, οὐδέκω ἐξήκειν. Bei Arrian noch IV 22, 3 (ἐξήκοντος ἧρος). — ξυμβαίνοντος. Ueber die Bedeutung von ξυμβαίνειν ἐς s. z. V 19, 1.

2. παρὰ οἱ auch c. 24, 4; ἀμα οἱ c. 16, 1, vgl. u. 4 ἀπὸ οὗ, c. 20, 1 ἐν οἷ; Arrian gebraucht durchgängig das persönliche Pronomen der dritten Person (οἱ, σφῶν, σφίσι) unnatürlich als directes Reflexiv. — ἄλλοφύλους ist Apposition zu στάσιν.

3. ἀστάθμητα καὶ ἀτέκμαρτα sind diese Versprechungen nach Arrians Urteil (= περὶ ὧν οὐδεὶς ἂν δύναται σταθμῆσθαι οὐδὲ τεκμηρῶσθαι), weil sie von Zeit und Umständen abhingen und deshalb nur eine dunkle und ungewisse Aussicht auf Erfüllung boten. — φιλίας hängt von ὅπως ab. Vgl. c. 14, 2 ὥς ἕκαστος ἡ εὐνοίας πρὸς Ἡφαιστίανα ἡ φθόρον εἶχεν. S. z. V 13, 2 (ὥς ταχέως εἶχον). —

- αὐτοὺς τὸ ἀτρεκέστατον τεκμήριον ἐκαίνο ποιεῖσθαι ἡξίου, ὅτι τὸν πιστότατόν τε αὐτῷ καὶ ὄντινα ἴσον τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ ἄγει, Κράτερον ξυμπέμπει αὐτοῖς φύλακά τε καὶ ἡγούμενον τοῦ στόλου. οὕτω δὲ ἀσπασάμενος ξύμπαντας αὐτὸς τε δακρύων καὶ δακρύνοντας ἐκείνους ἀπὸ οὗ ἀπήλλαξε.
- 4 Κρατέρῳ δὲ τούτους τε ἄγειν ἐκέλευσε καὶ ἀπαγαγόντι Μακεδονίας τε καὶ Θράκης καὶ Θετταλῶν ἐξηγεῖσθαι καὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐλευθερίας· Ἀντίπατρον δὲ διαδόχους τοῖς ἀποπεμπομένοις ἄγειν Μακεδόνas τῶν ἀκμαζόντων ἐκέλευσεν. ἔστειλε δὲ καὶ Πολυσπέρχοντα ὁμοῦ τῷ Κρατέρῳ, δεύτερον δὲ ἀπὸ Κρατέρου ἡγεμόνα, ὥς εἴ τι κατὰ τὴν πορείαν Κρατέρῳ ξυμπίπτοι, ὅτι καὶ μαλακῶς τὸ σῶμα ἔχοντα ἀπέπεμπεν αὐτόν, μὴ ποθῆσαι στρατηγὸν τοὺς ἰόντας.
- 5 Λόγος δέ τις καὶ οὗτος ἐφοίτα ἀφανῆς παρὰ τοῖς τὰ βασιλικά πράγματα, ὅσῳ ἐπικρύπτεται, τοσῶδε φιλοτιμότερον ἐξηγουμένοις, καὶ τὸ πιστὸν ἐς τὸ χεῖρον μᾶλλον, ἢ τὸ εἰκός τε καὶ ἡ αὐτῶν μοχθηρία ἄγει, ἢ πρὸς τὸ ἀληθὲς ἐκτρέπουσιν, ἐξηγώμενον Ἀλέξανδρον ἥδη τῆς μητρὸς τῶν διαβολῶν τῶν ἐς Ἀντίπατρον, ἀπαλλάξαι ἐθέλειν ἐκ Μακεδονίας Ἀντίπατρον. καὶ τυχόν οὐκ ἐς ἀτιμίαν τὴν Ἀντι-

Κράτερον, der bei Alexander nächst Hephästion am meisten galt und auch beim Heere sehr beliebt war (Plut. Alex. 47). Vgl. Diod. 17, 114 Κράτερον μὲν γὰρ εἶναι φιλοβασιλέα, Ἡφαιστίωνα δὲ φιλαλέξανδρον.

4. ἐξηγεῖσθαι. Da die Bedeutung dieses Verbs („die Leitung übernehmen“) es kaum zulässt, ἐλευθερίας von ihm abhängig zu machen, so ist Krügers Vermutung nicht unwahrscheinlich, dass nach ἐξηγεῖσθαι in Folge des Gleichklangs ἐπιμελεῖσθαι ausgefallen und zu lesen ist: ἐξηγεῖσθαι καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῶν Ἑλλ. τ. ἑλ. — Ἀντίπατρον, der bisher Statthalter von Makedonien und Hellas gewesen (I 11, 3); an seine Stelle sollte jetzt Krateros treten. — διαδόχος τοῖς. In dem Verbaladjectiv διάδοχος (= διαδεχόμενος) wirkt die Kraft des Verbs, von dem es abgeleitet ist, fort (διαδέχεσθαι τινι). Vgl. Xen. Anab. VII 2, 5 Ἀρίσταρχος διάδοχος Κλεάνδρου. S. z. c. 5, 3 (τῆς δόσεως ἐνάστοις). — εἴ τι — ξυμπίπτοι

si quid accidisset. Auch wir sagen mit ähnlichem euphemistischen Ausdruck: wenn ihm etwas zugestossen wäre (von Krankheit oder Tod). Gebräuchlicher ist in diesem Sinne εἴ τι πάθοι (= εἴ ἀποθάνοι). — ὅτι καὶ „sowol aus anderen Gründen als auch (καὶ) weil“. Wie hier I 8, 2. II 6, 5.

5. ἐφοίτα. Curtius X 31, 15 Saepe audita erat vox Alexandri, Antipatrum regium affectare fastigium majoremque esse praefecti opibus ac titulo Spartanæ victoriae inflatum, omnia a se data asserentem sibi, credebant etiam, Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum. Auf eine Misstimmung Alexanders gegen Antipater, die vielleicht durch Olympias genährt war, deutet auch Arrian (unt. § 6) hin (τυχόν). — ὅσῳ erg. μᾶλλον (aus φιλοτιμότερον = μᾶλλον φιλοτίμως). Vgl. unt. §. 7. — τὸ εἰκός hier nicht wie meist, „Wahrscheinlichkeit“, sondern Schein.

6. τυχόν. S. z. V 5, 3. — ἔφεγεν.

πάτρων ἢ μετ'απέμψις αὐτοῦ ἔφερον, ἀλλ' ὥς μὴ τι ἐκ τῆς διαφορᾶς αὐτοῖς γένοιτο ἄχαρι ἐς ἀλλήλους καὶ οὐδὲ αὐτῷ ἰάσιμον. ἐπεὶ οὐδὲν ἐπαύοντο Ἀλεξάνδρῳ γράφοντες ὁ μὲν τὴν αὐθάδειάν τε τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ ὀξύτητα καὶ πολυπραγμοσύνην, ἥμιστι δὴ τῇ Ἀλεξάνδρου μητρὶ εὐσχήμονα, ὥστε καὶ λόγος τις τοιόσδε ἔφερετο Ἀλεξάνδρου ἐφ' οἷς ὑπὲρ τῆς μητρὸς αὐτῷ ἐξηγγέλλετο, βαρὺ δὴ τὸ ἐνοίκιον τῶν δέκα μηνῶν εἰσπράττεσθαι αὐτὸν τὴν μητέρα ἢ δέ, 7 ὑπέρογκον εἶναι τῇ τε ἀξιώσει καὶ τῇ ἄλλῃ θεραπέειᾳ Ἀντίπατρων οὐδὲ μεμνησθαι τοῦ καταστήσαντος ἔτι, ἀλλ' αὐτὸν γὰρ ἀξιοῦν τὰ πρῶτα φέρεσθαι ἐν τοῖς ἄλλοις Μακεδόσι τε καὶ Ἕλλησι. καὶ ταῦτα μᾶλλον τι ἰσχύειν παρ' Ἀλεξάνδρῳ ἐφαίνετο, ὅσα ἐς τοῦ Ἀντιπάτρων τὴν διαβολὴν φέροντα ἦν, οἷα δὴ καὶ φοβερώτερα ἐν βασιλείᾳ ὄντα. οὐ μέντοι καταφανές γέ τι ἢ ἔργον ἢ λόγος ἐξηγγέλλετο Ἀλεξάνδρου ἐξ ὅτου ἂν τις συνέσθηκεν οὐχ ὡσαύτως εἶναι πρὸς θυμοῦ αὐτῷ Ἀντίπατρων. **** Ἡφαιστίων.

φέρειν ἐς *spectare a d.* Vgl. c. 14, 3 ἐς αἰσχύνῃν φέρειν und ἐς κόσμον φέρειν. — ἀλλ' *erg.* ἐς τόδε (ἔφερε). — ἐφ' οἷς, ἐπὶ τούτοις ἄ. — τῶν δέκα μηνῶν. Der Artikel von etwas notorisch Bekanntem. (Vgl. c. 14, 3 τὰ ἀτάσθαλα.) δέκα μ. weil die Griechen nach Mondmonaten rechneten. Vgl. Herod. VI 63 οὐ πληρώσασα τοὺς δέκα μῆνας ἡ γυνὴ αὐτὴ τίκτει τὸν Δημόριον.

7. ἀξίωσις hier: Anmassung, sonst in object. Sinne: Ansehen, Geltung (III 26, 4. V 27, 3. S. z. VI 26, 2). — ἄλλη θεραπέει. Ueber diesen Gebrauch von ἄλλος s. z. VI 26, 2. — θεραπέεια Hofstaat. — καταστήσαντος des Alexander. — τὰ πρῶτα φέρεσθαι *primas partes ferre*. Vgl. Pausan. VII 10, 2 φερόμενοι τὰ πρῶτα ἐν Θήβαις. Wovon φέρεσθαι τὰ πρῶτα, τὰ δεύτερα (Herod. VIII 104) ursprünglich gesagt wird, lehren Stellen wie Hom. II. Ψ 537

(οἱ) δῶμεν ἄεθλιον ὡς ἐπιεικὲς, δεύτερον ἅταρ τὰ πρῶτα φερέσθω τῷδεος υἱός.

— φέροντα ἦν. Ueber das Participium mit εἶναι s. z. VI 14, 2. Ueber φέρειν ἐς zu § 6. — οἷα δὴ — ὄντα.

Ueber οἷα δὴ mit Particip. s. z. IV 3, 1. — ἐν βασιλείᾳ kann sich nur auf Alexanders Königtum beziehen. — ἐξ ὅτου — συνέσθηκεν ἂν. εἰ καταφανές τι ἢ ἔργον ἢ λόγος ἐξηγγέλλετο Ἀλεξάνδρου, ἐκ τούτου ἂν συνέσθηκε τις κτλ., ἀλλὰ τοιόσδε οὐ τι ἐξηγγέσθη. — ξυντιθέναι ἔκ τινος aus etwas abnehmen oder schliessen auch V 20, 9. — οὐχ ὡσαύτως wie früher. — πρὸς θυμοῦ. S. z. IV 12, 1. — Ἡφαιστίων. Den Hauptinhalt der auch von den Handschriften hier angedeuteten Lücke bildeten wahrscheinlich zwei Tatsachen: 1) die Flucht des Harpalos, der als königlicher Schatzmeister in Ekbatana einen grossen Teil der königlichen Schätze veruntreut hatte und mit 5000 Goldtalenten nach Athen entwichen war (vgl. cod. XCII des Photius, dem noch eine vollständige Handschrift des Arrian vorgelegen haben muss); 2) Zwistigkeiten zwischen Hephæstion und Eumenes, deren Versöhnung c. 13 erwähnt wird. In welcher Weise diese beiden Tatsachen verknüpft und von Arrian in Zusammenhang gesetzt waren, lässt sich nicht genau nachweisen.

13 Τούτῳ τῷ λόγῳ ὑπέλξαντα Ἡφαιστίωνα συναλλαγῆναι Εὐμένει, οὐχ ἐκόντα ἐκόντι. ἐν ταύτῃ τῇ ὁδῷ καὶ τὸ πεδίου λέγεται ἰδεῖν Ἀλέξανδρον τὸ ἀνειμένον ταῖς ἵπποις ταῖς βασιλικαῖς, αὐτό τε πεδίον Νισαῖον καλούμενον καὶ αἱ ἵπποι ὅτι Νισαῖαι κληῖζονται λέγει Ἡρόδοτος· εἶναι δὲ πάλα μὲν ἐς πεντεκαίδεκα μυριάδας τῶν ἵππων· τότε δὲ Ἀλέξανδρον οὐ πολὺ πλείονας τῶν πέντε καταλαβεῖν· πρὸς ληστῶν γὰρ διαρπαγῆναι τὰς πολλὰς αὐτῶν.

2 Ἐνταῦθα λέγουσιν ὅτι Ἀτροπάτης ὁ τῆς Μηδίας σατραπῆς γυναικας ἑκατὸν αὐτῷ ἔδωκε, ταύτας φάσκων εἶναι τῶν Ἀμαζόνων, καὶ ταύτας σκευῇ ἀνδρῶν ἱππέων ἐσταλμένας, πλήν γε δὴ ὅτι πελέκεις ἀντὶ δοράτων ἐφόρου καὶ ἀντὶ ἀσπίδων πέλτας· οἱ δὲ καὶ τὸν μαστὸν λέγουσιν ὅτι μείονα εἶχον τὸν δεξιόν, ὃν δὴ καὶ ἔξω εἶχον ἐν ταῖς μάχαις.

Cap. 13.

Alexander auf den nisaeischen Gefilden. Die dortigen (angeblichen) Amazonen.

1. οὐχ ἐκόντα stärker als ἄκοντα. Alexanders Versöhnungsversuch fand also anfänglich bei Hephæstion Schwierigkeiten. — ἐν ταύτῃ τῇ ὁδῷ auf dem Wege von Opis (am Tigris) nach Medien (s. c. 14, 1). — ἀνειμένον bestimmt steht in gleicher Bedeutung c. 17, 3. — Νισαῖον. Herod. VII 40 Νισαῖοι δὲ καλέονται ἵπποι ἐπὶ τοῦδε· ἔστι πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς τῷ οὐνοῦ ἐστὶ Νισαῖον· τοὺς ὧν δὴ ἵππους τοὺς μεγάλους φέρει τὸ πεδίον τοῦτο. Die Nisaeischen Pferde waren im Altertum wegen ihrer Grösse, Ausdauer und Schnelligkeit berühmt. Das Nisaeische Feld scheint mit der in der Inschrift von Behistun erwähnten medischen Landschaft Niçaya zusammenzufallen, die vermutlich im südwestlichen Medien (zwischen dem heut. Kermanschah und Ispahan) zu suchen ist; dort befanden sich wenigstens nach Diodor 27, 110 und unserer Stelle die königlichen Gestüte, auf welchen die ausgezeichnetesten Pferde gezogen wurden. Vgl. auch Strabo p. 525. 529. Auf den Ebenen von Kermanschah wei-

den noch heute unzählige Herden wilder Pferde. — εἶναι (Infinitiv) abhängig von λέγεται. — τῶν πέντε, μυριάδων.

2. ἐνταῦθα λέγουσι. Aehnlich, wiewol in Einzelheiten abweichend, erzählen die Sage Diod. 17, 77. Strab. p. 505. Curt. VI 19, 24. Just. 12, 3. Die Tatsache, dass jenseits des Don (im heutigen Kurdistan) ein Volk lebte (Sauromaten nennt sie Herod. IV 110), bei welchem die Weiber zu Pferde an Jagd und Krieg Teil nahmen und im Schiessen und Schleudern des Speeres nicht minder geübt als die Männer waren (Herod. IV 114, 116), genügte für die Griechen, um dort das Land der vielbesungenen Amazonen zu suchen, das sie in der Ebene von Themiskyra am Thermodon in Pontos, der angeblichen Heimat dieses streitbaren Frauenvolks der Mythenwelt, nicht hatten auffinden können. — ὅτι μείονα. Abweichend von der gewöhnlichen Sage, der auch Curt. VI 19, 28 folgt: *altera papilla intacta servatur, qua muliebris sexus liberos alunt; aduritur dextra, ut arcus facilius intendant et tela vibrent*. Die hierauf begründete Ableitung des Namens Ἀμαζόνες ist zweifelhaft, da die antiken Kunstdarstellungen nichts von einer Verstümmelung der Brust zeigen. Göttling leitet daher das Wort von α

ταύτας μὲν δὴ ἀπαλλάξαι τῆς στρατιάς Ἀλέξανδρον, μή τι 3
 νεωτερισθεῖη κατ' αὐτάς ἐς ὕβριν πρὸς τῶν Μακεδόνων ἢ
 βαρβάρων· κελεῦσαι δὲ ἀπαγγεῖλαι πρὸς τὴν βασιλίσσαν
 σφῶν ὅτι αὐτός ἦξει πρὸς αὐτὴν παιδοποιησόμενος. ταῦτα
 δὲ οὔτε Ἀριστόβουλος οὔτε Πτολεμαῖος οὔτε τις ἄλλος ἀν-
 ἔγραψεν ὅστις ἱκανὸς ὑπὲρ τῶν τοιούτων τεκμηριῶσαι. οὐδὲ 4
 δοκεῖ μοι ἐν τῷ τότε σώζεσθαι τὸ γένος τῶν Ἀμαζόνων,
 οὐδ' ἔτι πρὸ Ἀλεξάνδρου, ἢ Ξενοφῶν ἂν ἐμνήσθη αὐτῶν,
 Φασιανῶν τε μνησθεῖς καὶ Κόλχων καὶ ὅσα ἄλλα ἀπὸ Τρα-
 πεζοῦντος ὀρμώμενοι ἢ πρὶν ἐς Τραπεζοῦντα κατελθεῖν οἱ
 Ἕλληνες ἐπῆλθον ἐθνη βαρβαρικά, ἵνα περ καὶ ταῖς Ἀμαζόνων
 ἐντετυχήεσαν ἂν, εἶπερ οὖν ἔτι ἦσαν Ἀμαζόνες. μὴ γενέ- 5
 σθαι μὲν γὰρ παντελῶς τὸ γένος τούτων τῶν γυναικῶν οὐ
 πιστὸν δοκεῖ ἔμοιγε, πρὸς τοσούτων καὶ τοιούτων ὑμνηθέν.
 ὥς Ἡρακλέα τε ἐπ' αὐτάς λόγος κατέχει ὅτι ἐστάλη καὶ ζω-
 στῆρά τινα Ἰππολύτης τῆς βασιλίσσης αὐτῶν ὅτι ἐς τὴν
 Ἑλλάδα ἐκόμισε, καὶ οἱ ξὺν Θησεὶ Ἀθηναῖοι ὅτι ἐπιούσας
 τὰς γυναικας ταύτας τὴν Εὐρώπην πρῶτοι μάχῃ νικήσαντες
 ἀνέστειλαν· καὶ γέγραπται ἡ Ἀθηναίων καὶ Ἀμαζόνων μάχῃ
 πρὸς Μίκωνος οὐ μείον ἤπερ ἡ Ἀθηναίων καὶ Περσῶν.
 καὶ Ἡροδότῳ πολλάκις περὶ τῶν γυναικῶν τούτων πεποιήται, 6

und müsssen ab (= die sich nicht
berühren Lassenden).

3. βασίλισσα, Curtius VI 5, 24
nennt sie Thalestris.

4. σώζεσθαι Infin. Imperfecti
(= *superesse*). — ἡ entspricht,
wenn es wie hier die Stelle von εἰ
δὲ μὴ vertritt, dem lat. *alioquin*
(= sonst), welches eine Folge
ausdrückt, die für den Fall, dass
der Gedanke des vorhergehenden Satzes
sich nicht verwirklicht, eintreten
muss. — Uebrigens ist dem Arrian,
so genau er seinen Xenophon kannte,
in diesem Falle sein Gedächtniss
untreu geworden, denn Xenophon
erwähnt die Amazonen IV 4, 16. —
Φασιανῶν Xen. Anab. V 7, 18 —
Κόλχων IV 8, 8. V 2, 1. — εἶπερ
οὖν. S. z. c. 2, 3.

5. ὥς denn. S. z. c. 9, 9. —
λόγος κατέχει mit einem Object
verbunden, während die Wendung
sonst absolut gebraucht wird. Vgl.
VI 11, 3 und unt. c. 20, 5. An un-

serer Stelle erklärt sich der Accu-
sativ wohl durch Anticipatio,
vermöge deren das Subject des Ne-
bensatzes als Object in den Haupt-
satz voraufgenommen ist. Eben so
ist gleich im Folgenden ζωστῆρά
τινα zu erklären. — Ἰππολύτης.
Der Raub dieses Gürtels gehörte zu
den 12 Arbeiten des Herakles (Diod.
IV 16). — ξὺν Θησεὶ. Diesen Sieg
der Athener unter Theseus beschreibt
Plut. Thes. c. 26. — Μίκων war
nach Pausan. VIII 11, 2 der Name
dieses Künstlers (nicht Νίκων oder
gar Κίμων). Von ihm waren in der
στοὰ ποικίλῃ die berühmten Ge-
mälde der Argonauten des Ama-
zonenkampfes und der mara-
thonischen Schlacht; doch wird
das dritte Gemälde, die Schlacht
bei Marathon, von Pausan. V 11, 6
als gemeinsames Werk des Panai-
nos (eines Bruders des Pheidias)
und Polygnotos bezeichnet.

6. Ἡροδότῳ. Vgl. Herod. IV 110.
111. 117. 193. IX 27. — πεποιήται,

καὶ ὅσοι Ἀθηναίων τοὺς ἐν πολέμῳ τελευτήσαντας λόγῳ ἐκόσμησαν, καὶ τοῦ πρὸς Ἀμαζόνας ἔργου Ἀθηναίων ἐν τοῖς μάλιστα μνήμην ἐποιήσαντο. εἰ δὲ ἱππικὰς δὴ τινὰς γυναικὰς Ἀτροπάτης ἔδειξεν Ἀλεξάνδρῳ, βαρβάρους τινὰς ἄλλας γυναικὰς ἱππεύειν ἡσκημένας δοκῶ ὅτι ἔδειξεν ἐς τὸν λεγόμενον δὴ τῶν Ἀμαζόνων κόσμον ἐσταλμένας.

- 14 Ἐν Ἐκβατάνοις δὲ θυσίαν τε ἔθυσεν Ἀλέξανδρος, ὥσπερ αὐτῷ ἐπὶ ξυμφοραῖς ἀγαθαῖς νόμος καὶ ἀγῶνα ἐπετέλει γυμνικόν τε καὶ μουσικόν, καὶ πότοι αὐτῷ ἐρίγνοντο παρὰ τοῖς ἐταίροις. καὶ ἐν τούτῳ Ἡφαιστίων ἔκαμε τὸ σῶμα· ἐβδόμη τε ἡμέρα ἦδη ἦν αὐτῷ τῆς νόσου καὶ λέγουσι τὸ μὲν στάδιον πλήρες εἶναι· παίδων γὰρ ἀγῶν ἦν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γυμνικός· ἐπεὶ δὲ ἐξηγγέλλετο Ἀλεξάνδρῳ ὅτι κακῶς ἔχει Ἡφαιστίων, ὁ δὲ παρελθὼν πρὸς αὐτὸν σπουδῇ οὐκέτι ζῶντα κατέλαβεν.

- 2 Ἐνθα δὲ ἄλλοι ἄλλα ἀνέγραψαν ὑπὲρ τοῦ πένθους τοῦ Ἀλεξάνδρου· καὶ μέγα μὲν γενέσθαι αὐτῷ τὸ πένθος, πάντες τοῦτο ἀνέγραψαν, τὰ δὲ πραχθέντα ἐπ' αὐτῷ ἄλλοι ἄλλα, ὡς ἕκαστος ἢ εὐνοίας πρὸς Ἡφαιστίωνα ἢ φθόνου
3 εἶχεν ἢ καὶ πρὸς αὐτὸν Ἀλέξανδρον. ὧν οἱ τὰ ἀτάσθαλα ἀναγράψαντες οἱ μὲν ἐς κόσμον φέρειν μοι δοκοῦσιν οἰηθῆναι Ἀλεξάνδρῳ ὅσα ὑπεραλγῆσας ἔδρασεν ἢ εἶπεν ἐπὶ τῷ πάν-

ἀναγέγραπται. — λόγῳ ἐκόσμησαν „in den sogenannten epitaphischen Reden (λόγοι ἐπιτάφιοι) wie z. B. zu Anfang der dem Lysias zugeschriebenen und bei Isokrat. Panegyrg. 19⁴. — ἐν τοῖς μάλιστα. ἐν τοῖς cum superlativo (= vor allen) ist eine bei Herod., Thuk., Plato und späteren vorkommende Steigerungsformel des Superlativs, durch welche die Hervorhebung unter Verwandten ausgesprochen wird. Während die Formel ursprünglich durch eine Ergänzung zu erklären ist, gebrauchte man sie später, auch ohne an eine solche zu denken, ganz adverbial. Vgl. Thuk. VIII 90, 1 Ἀρίσταρχος ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα καὶ ἐκ πλείστον ἐναντίος τῷ δήμῳ, wozu ἐν τοῖς μάλιστα zu ergänzen ist ἐναντίους οὖσι. Bei Arrian noch I 23, 8.

Cap. 14.

Tod des Hephaestion. Alexanders Trauer.

1. ἀγῶνα γυμνικόν τε καὶ μουσικόν. S. z. IV 4, 1. — ἐβδόμη, der bei hitzigen Fiebern entscheidende Tag (vgl. Diod. 17, 110. Plut. Alex. 72). — Während wir im Deutschen bei Ordinalzahlen den Artikel nicht entbehren können, kann im Griechischen ein mit einem Ordinalzahlwort attributiv verbundenes Substantiv sowol ohne als mit dem Artikel stehen. — καὶ λέγουσι εἶναι „für καὶ ἦν ὡς λέγουσιν“. Krüger. — ὁ δέ. Ueber δέ in apodosis s. z. IV 29, 4.

2. ἐπ' αὐτῷ dem Hephaestion zu Ehren. — ὡς· εὐνοίας. S. z. c. 12, 3 (ὁπῶς ἔχει φιλίας).

3. τὰ ἀτάσθαλα. Zur Bedeutung des Artikels s. z. c. 12, 6. — ἐς κόσμον φέρειν. S. z. c. 12, 6. —

των δὴ ἀνθρώπων φιλάτῳ· οἱ δὲ ἐς αἰσχύνην μᾶλλον τι ὥς οὐ πρόποντα οὐτ' οὖν βασιλεῖ οὔτε Ἀλεξάνδρῳ, οἱ μὲν, τὸ πολὺ μέρος τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐροίμηνον ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ἐταίρου ὀδύρεσθαι οὐδ' ἐθέλειν ἀπαλλαγῆναι, πρὶν γε δὴ πρὸς βίαν ἀπηνέχθη πρὸς τῶν ἐταίρων· οἱ δέ, 4 τὴν τε ἡμέραν ὅλην καὶ τὴν νύκτα ὅλην ἐροῖσθαι ἐπὶ τῷ σώματι· οἱ δὲ καί, τὸν ἱατρὸν Γλανκίαν ὅτι ἐκρέμασε, καὶ τοῦτον ὥς ἐπὶ φαρμάκῳ κακῶς δοθέντι, οἱ δέ, ὅτι οἶνον περιεῖδεν ἐμπλησθέντα θεωρῶν αὐτός· καὶ κείρασθαι Ἀλέξανδρον ἐπὶ τῷ νεκρῷ τὴν κόμην, τὰ τε ἄλλα οὐκ ἀπεικότα τίθεμαι καὶ κατὰ ξῆλον τὸν Ἀχιλλέως, πρὸς ὄντινα ἐκ παιδὸς φιλοτιμία αὐτῷ ἦν· οἱ δὲ καί, τὸ ἄρμα ἐφ' ὅτῳ τὸ 5 σῶμα ἐφέρετο ὅτι αὐτὸς ἔστιν ὅτε ἡνιόχει, τοῦτο οὐδαμῇ πιστὸν ἔμοιγε λέγοντες· ἄλλοι δέ, ὅτι καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἔδος ἐν Ἐκβατάνοις κατασκάψαι ἐκέλευσε, βαρβαρικὸν τοῦτό γε, καὶ οὐδαμῇ Ἀλεξάνδρῳ πρόσφορον, ἀλλὰ τῇ Ξέρξου μᾶλλον τι ἀτασθαλίᾳ τῇ ἐς τὸ θεῖον καὶ ταῖς πέδαις 6 ἃς λέγουσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καθεῖναι Ξέρξην, τιμωροῦμενον δῆθεν τὸν Ἑλλήσποντον. ἀλλὰ ἐκείνο οὐ πάντῃ ἔξω τοῦ εἰκότος ἀναγεγράφθαι μοι δοκεῖ, ὥς ἐπὶ Βαβυλῶνος ἤλαυνεν Ἀλέξανδρος, ἐντυχεῖν αὐτῷ κατὰ τὴν ὁδὸν πολλὰς πρεσβείας ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, εἶναι δὲ δὴ ἐν τούτοις καὶ Ἐπιδαυρίων πρεσβεις· καὶ τούτους ὧν τε ἐδέοντο ἔξ

οἱ δὲ ἐς αἰσχύνην μᾶλλον erg. φέρειν μοι δοκοῦσιν οἰηθῆναι. — οὔτε οὖν wie c. 5, 2. — οὖν = sicherlich. — οὐδέ. S. z. IV 9, 4. — πρὸς βίαν, gezwungen, steht in adverbialer Bedeutung auch I 17, 3. Vgl. πρὸς ὄργην II 16, 8. S. z. IV 13, 2.

4. περιεῖδεν. περιεῖδεν entspricht genau unserem übersehen, das auch die Bedeutung von geschehen lassen hat. Hier wie I 12, 10 mit Participium verbunden, doch kann es auch den Infinitiv bei sich haben. — θεωρῶν αὐτός „verstärkt den Vorwurf der Vernachlässigung“. — ἐπὶ τῷ νεκρῷ. S. o. 2 (ἐπ' αὐτῷ). — τὰ τε ἄλλα — καί „sowol aus anderen Gründen als auch besonders weil“ steht adverbartig wie hier I 18, 6. III 2, 2. 18, 11. 23, 7. VI 30, 2. — τίθεμαι, ἡγοῦμαι. — κατὰ ξῆλον. S. z. V 2, 1. — Ἀχιλ-

λέως. Hom. II. XXIII 141. 152. Vgl. Arr. I 12, 1.

5. Vor αὐτός ist das durch die Construction geforderte ὅτι eingeschoben. — ἔστιν ὅτε. S. z. V 9, 4 (ἔστιν ὅπου). — ἄλλοι δέ wie auch Arrian selbst Dissert. Epist. II 22 (Ἀλέξανδρος ἐκέλευσεν ἐμπρησθῆναι τὰ Ἀσκληπεία ἀποθανόντος τοῦ ἐρωμένου), ohne Bedenken über die Richtigkeit der Angabe zu äussern. — ταῖς πέδαις. Herod. VII 35 ὥς δ' ἐπύθτετο Ξέρξης, δεῖνὰ ποιεύμενος τὸν Ἑλλήσποντον ἐκέλευσε τριηκοσίας ἐπικέσθαι μάστιγι πληγὰς καὶ κατεῖναι ἐς τὸ πέλαγος πεδέων ζεύγος. — δῆθεν. S. z. IV 17, 4.

6. Hinter ἀλλὰ bieten die Handschriften καί, was, weil sinnstörend, gestrichen ist. — οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος, οὐκ ἀπεικός (§ 4). — Ἐπιδαυρίων. Die Stadt Epidauros lag in

Ἀλεξάνδρου τυχεῖν καὶ ἀνάθημα δοῦναι αὐτοῖς Ἀλέξανδρον κομίζειν τῷ Ἀσκληπιῷ, ἐπειπόντα ὅτι καίτοι οὐκ ἐπιεικῶς κέχρηταί μοι ὁ Ἀσκληπιός, οὐ σώσας μοι τὸν ἐταῖρον ὄντινα ἴσον τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ ἦρον. ἐναγίζειν τε ὅτι αἰεὶ ὡς ἡρώϊ ἐκέλευεν Ἡφαιστίῳ, τοῦτο μὲν πρὸς τῶν πλείστων ἀναγέγραπται· οἱ δὲ λέγουσιν ὅτι καὶ εἰς Ἀμμωνος ἐπεμψεν ἐρησομένους τὸν θεὸν εἰ καὶ ὡς θεῷ θύειν συγχωρεῖ Ἡφαιστίῳ· τὸν δὲ οὐ συγχωρήσαι.

8 Ἐκεῖνα δὲ πρὸς πάντων ξυμφωνούμενα, ἐς τρίτην ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἡφαιστίῳ ἡμέραν μῆτε σίτου γεύσασθαι Ἀλέξανδρον μῆτε τινὰ θεραπείαν ἄλλην θεραπεῦσαι τὸ σῶμα, ἀλλὰ κεῖσθαι γὰρ ἢ ὀδυρόμενον ἢ πενθικῶς σιγῶντα· καὶ πυρὰν κελεῦσαι αὐτῷ ἐτοιμάζεσθαι ἐν Βαβυλῶνι ἀπὸ τάλαν-
9 των μυρίων, οἱ δὲ καὶ πλείονων ἀνέγραψαν· καὶ ὅτι πένθος ποιεῖσθαι περιηγγέλη κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν τὴν βάρβαρον· καὶ ὅτι πολλοὶ τῶν ἐταίρων τῶν Ἀλεξάνδρου ἐς θεραπείαν τὴν ἐκείνου σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὰ ὄπλα Ἡφαιστίῳ ἀνέθεσαν ἀποθανόντι· πρῶτον δὲ Εὐμένη ἄρξει τοῦ σοφίσματος, ὄντινα ὀλίγῳ πρόσθεν ἔφανεν ὅτι διηρέχθη πρὸς Ἡφαιστίωνα· καὶ τοῦτο δὲ δρᾶσαι, τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὡς μὴ

Argolis am saronischen Meerbusen und war berühmt durch den Cultus des Asklepios, dem zu Ehren alle 5 Jahre ein grosses Fest (*Ἀσκληπίεια*) gefeiert wurde; in seinen Tempeln wurden Schlangen, das Symbol sich verjüngender Lebenskraft, gehalten und zur Heilung benutzt. — ἐπειπόντα. Man beachte ἐπὶ. ἐπειπεῖν steht in gleicher Bedeutung I 4, 8. — ὅτι ist hier wie IV 8, 9. 20, 2. V 19, 2 (u. öft.) als reines Formwort vor den unverändert gebliebenen Worten der directen Rede stehen geblieben, nur den Anfang derselben bezeichnend, wie wir unsere Anführungszeichen gebrauchen. — καίτοι ist mit Pflugk für καίπερ geschrieben; καίτοι mit Indicativ verbunden (unattisch) auch I 23, 4.

7. ἐναγίζουσι. Zum Gebrauch von ἐναγίζειν und θύειν vgl. Herod. II 44 καὶ τῷ μὲν ὡς ἀθανάτῳ Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπὶ νημῖνι θύουσιν, τῷ δὲ ἐτέρῳ ὡς ἡρώϊ ἐναγίζουσι. Dieselbe Unterscheidung beobachtet Arrian auch II 5, 9. — εἰς Ἀμμωνος,

ἰερὸν. Herod. I 92 ἐς τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκεν χορήματα. — συγχωρήσαι. S. c. 26, 3.

8. ἐς τρίτην. Vgl. IV 9, 4. — μυρίων stimmt mit Plat. Alex. 72. Diod. 17, 115. Just. XII 12, 12 geben gar 12000 Tal. an. — οἱ δὲ καὶ noch andere. S. z. V 2, 7. — πλείονων, τάλαντων. Der Genetiv hängt von dem noch vorschwebenden ἀπὸ ab.

9. πένθος ποιεῖσθαι περιηγγέλη. Ueber die verschiedenen von Alexander zu Hephæstions Leichenfeier getroffenen Anstalten vgl. Diod. 17, 110. 114. Plat. Alex. 72. 75. Eumen. 2, Pelop. 34. Ael. V. H. VII 8. — σφᾶς τε — ἀνέθεσαν. „Putaverim ita eos se Hephæstioni devovisse ut eum quasi quendam tutelare deum sibi optarent“. Krüger. — πρῶτον ἄρχειν ist eine (namentlich bei Herodot) häufige Abundanz. Vgl. c. 4, 7. — ὀλίγῳ πρόσθεν, in der Lücke nach c. 12, 7. — διηρέχθη πρὸς. Vgl. Polyb. IV 3, 27 διεφέροντο πρὸς ἀλλήλους ταῖς γνώ-

ἐφήδεσθαι δοκοίη τελευτήσαντι Ἑφαιστίανι. οὐκουν οὐδὲ 10 ἄλλον τινὰ ἔταξεν ἀντὶ Ἑφαιστίανος χιλιάρχον ἐπὶ τῇ ἱππῳ τῇ ἐταιρικῇ Ἀλέξανδρος, ὥς μὴ ἀπόλοιτο τὸ ὄνομα τοῦ Ἑφαιστίανος ἐκ τῆς τάξεως· ἀλλὰ Ἑφαιστίανός τε ἡ χιλι- αρχία ἐκαλεῖτο καὶ τὸ σημεῖον αὐτῆς ἡγεῖτο τὸ ἐξ Ἑφαι- στίανος πεποιημένον. ἀγωνά τε ἐπενόει ποιῆσαι γυμνικόν τε καὶ μουσικὸν πλήθει τε τῶν ἀγωνιζομένων καὶ τῇ εἰς αὐτὸν χορηγία πολὺ τι τῶν ἄλλων τῶν πρόσθεν ἀριδηλότε- ρον· τρισχιλίους γὰρ ἀγωνιστάς τοὺς ξύμπαντας παρεσκεύασε. καὶ οὗτοι ὀλίγον ὕστερον ἐπ' Ἀλεξάνδρου τῷ τάφῳ λέγου- σιν ὅτι ἡγωνίσαντο.

Χρόνος τε ἦν συγχρὺς τῷ πένθει καὶ αὐτός τε αὐτὸν 15 ἦδη μετεκάλει ἀπ' αὐτοῦ καὶ οἱ ἐταῖροι μᾶλλον τι ἐν τῷ τοιῷδε ἦνντον. ἐνθα δὲ ἐξέλασιν ποιεῖται ἐπὶ Κοσσαίους, ἔθνος πολεμικόν, ὁμορον τῷ Οὐξίω. εἰσὶ δὲ ὄρειοι οἱ 2 Κοσσαῖοι καὶ χωρία ὀχυρὰ κατὰ κόμας νέμονται, ὅποτε προσάγοι δύναμις ἐς τὰ ἄκρα τῶν ὄρων ἀποχωροῦντες ἀθρόοι ἢ ὅπως ἂν προχωρῇ ἐκάστοις οὕτω διαφεύγουσιν, ἐς ἀπορίαν βάλλοντες τοὺς ξὺν δυνάμει σφίσιν ἐπιχειροῦντας· ἀπελθόντων δὲ αὐθις εἰς τὸ ληστεύειν τρεπόμενοι ἀπὸ τού- του τὸν βίον ποιοῦνται. Ἀλέξανδρος δὲ ἐξεῖλεν αὐτῶν τὸ 3 ἔθνος, καίπερ χειμῶνος στρατεύσας. ἀλλ' οὔτε χειμῶν ἐμ- ποδῶν ἐγένετο αὐτῷ οὔτε αἱ δυσχωρίαί, οὔτε αὐτῷ οὔτε Πτολεμαίῳ τῷ Λάγῳ, ὃς μέρος τῆς στρατῆς ἐπ' αὐτοὺς

μαῖς. — ἐφήδεσθαι. Vgl. Xen. Cy- rop. VI 1, 37 οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφή- δονταί μοι.

10. ὥς μὴ ἀπόλοιτο τὸ ὄνομα. S. z. IV 22, 7. — ἡγεῖτο gieng vor- aus. — χορηγία bezeichnet ur- sprünglich den zur Ausrüstung des Chors erforderlichen Aufwand, dann in uneigentlichem Sinne jeden be- deutenden Kostenaufwand. — πολὺ τι. In Verbindung mit πολὺς, πᾶς, ὀλίγοι hat τις als Ausdruck der Unbestimmtheit mildernde oder beschränkende Kraft. — ἀριδη- λότερον. ἀρίδης ein mehr dichter- isches Wort; einmal bei Herod. VIII 65, häufiger bei Homer, bei dem es ἀρίζηλος lautet (von ἀρί und ζῆλος = δῆλος).

Cap. 15.

Alexander zieht gegen die Kos- säer, ein räuberisches Bergvolk im nördlichen Susiana (Winter 324—23).

1. ἐν τῷ τοιῷδε. S. z. c. 3, 1. — Οὐξίω, der südlichen Nachbarn der Kossäer.

2. ἔθν. πολεμικόν natio belli- cosa. — κατὰ κόμας „in einzelnen Ortschaften“ ist mit Krüger statt κατὰ χώρας geschrieben. Ueber κατὰ c. accus. in distributiver Bedeutung s. z. IV 2, 1. — προσάγοι über den Modus s. z. V 6, 6. — ὅπως ἂν προχωρῇ ἐκάστοις. S. z. IV 16, 1. — βίος wie vita für victus. Vgl. Xen. Anab. VII 7, 9 ἀπὸ ληστείας τὸν βίον ἔχουσι (= ποιοῦνται).

3. ἐξεῖλε nicht: vernichtete, son-

ἦγεν. οὕτως οὐδὲν ἄπορον Ἀλεξάνδρῳ τῶν πολεμικῶν ἦν ἐς ὃ τι ὀρμήσεις [ἄν].

- 4 Κατιόντι δὲ αὐτῷ εἰς Βαβυλῶνα Λιβύων τε πρεσβεῖται ἐνενύγχανον ἐπαινούντων τε καὶ στεφανούντων ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ τῆς Ἀσίας, καὶ ἐξ Ἰταλίας Βρεῖττιοί τε καὶ Λευκανοὶ καὶ Τυρρηνοὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπρέσβευον. καὶ Καρχηδονίους τότε πρεσβεῦσαι λέγεται καὶ ἀπὸ Αἰθιοπῶν πρέσβεις ἐλθεῖν καὶ Σκυθῶν τῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης, καὶ Κελτοὺς καὶ Ἰβήρας, ὑπὲρ φιλίας δεησομένους· ὧν τὰ τε ὀνόματα καὶ τὰς σκευὰς τότε πρῶτον ὁφθῆναι πρὸς Ἑλλήνων τε καὶ Μακεδόνων.
- 5 τοὺς δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν εἰς ἀλλήλους διαφορῶν λέγουσιν ὅτι Ἀλεξάνδρῳ διακρίναι ἐπέτρεπον· καὶ τότε μάλιστα αὐτόν τε αὐτῷ Ἀλέξανδρον καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν φανῆναι γῆς τε ἀπάσης καὶ θαλάσσης κύριον. Ἀριστος δὲ καὶ Ἀσκληπιάδης τῶν τὰ Ἀλεξάνδρου ἀναγραφάντων καὶ Ῥωμαίους λέγουσιν ὅτι ἐπρέσβευσαν· καὶ ἐντυχόντα ταῖς πρεσβεσίαις Ἀλέξανδρον ὑπὲρ Ῥωμαίων τι τῆς ἐσομένης ἐς τὸ ἔπειτα δυνάμεως μαντεύσασθαι, τὸν τε κόσμον τῶν ἀνδρῶν ἰδόντα καὶ τὸ φιλόπονόν τε καὶ ἐλευθέριον καὶ περὶ τοῦ πολιτεύματος ἅμα
- 6 διαπνυθανόμενον. καὶ τοῦτο οὕτε ὥς ἀτρεκέες οὕτε ὥς ἄπιστον πάντῃ ἀνέγραψα· πλήν γε δὴ οὕτε τις Ῥωμαίων ὑπὲρ

dern überwältigte durch Erstürmung ihrer festen Plätze. Was Plut. Alex. 72 berichtet: τὸ Κόσσαιον ἔθνος κατεστρέφετο πάντας ἡβηδὸν ἀποσφάττων· τοῦτο δ' Ἡφαιστῖανος ἐναγισμὸς ἐκαλεῖτο klingt übertrieben (vgl. unt. c. 23, 1). Jedenfalls kommen auch noch später Kossäer vor (Diod. XIX, 19). Die Bezwingung der Kossäer vollendete Alexander in 40 Tagen (Diod. XVII 111).

4. στεφανούντων. Goldne Kronen werden als Ehrengaben an siegreiche Könige oder Feldherrn auch sonst erwähnt. Vgl. unt. c. 19, 1 und Liv. VII, 37. 38. Noch ausführlicher als Arrian berichten über Gesandtschaften auswärtiger Völker an Alexander noch Justin. XII, 13. 1. Diod. XVII, 112, 113. — ὀνόματα — σκευὰς ὁφθῆναι, ein Zeugma.

5. τοὺς δὲ λέγουσιν ὅτι. Namentlich bei den Verben des Ausagens, Erkennens, Erfahrens tritt das Subject des Nebensatzes

öfter anticipiert als Object im Hauptsatz auf (Anticipatio). So gleich im folg. Ῥωμαίους λέγουσιν ὅτι. — Ἀριστος aus Salamis auf Kypros und Ἀσκληπιάδης sind beides Historiker, deren Werke nicht erhalten sind. — Ῥωμαίους. Ob die Römer eine Gesandtschaft an Alexander geschickt, ist trotz der Versicherung des (ziemlich unverlässlichen) Kleitarchos (bei Plin. H. N. III 9) zum mindesten zweifelhaft. Livius (IX 18) meint, die Römer hätten nicht einmal durch Hörensagen etwas von Alexander gewusst (was freilich kaum zu glauben). Dagegen hält Niebuhr (röm. Gesch. 3, 194) die Abordnung einer römischen Gesandtschaft an Alexander für wol möglich, während Mommsen (röm. Gesch. I 355) sie bezweifelt. Die Erzählung bei Strabo p. 232 kann sich wol kaum auf Alexander den Grossen beziehen.

6. πλήν γε δὴ wie V 1, 2. — τῶν γραφάντων ist zu den folgen-

τῆς πρεσβείας ταύτης ὥς παρὰ Ἀλεξάνδρου σταλείσης μνή-
μην ἐποιήσατό τινα, οὔτε τῶν τὰ Ἀλεξάνδρου γραψάντων,
οἷς τισι μᾶλλον ἐγὼ ξυμφέρομαι, Πτολεμαῖος ὁ Ἀγίου καὶ
Ἀριστόβουλος· οὐδὲ τῷ Ῥωμαίων πολιτεύματι ἐπεικὸς ἦν,
ἐλευθέρῳ δὴ τότε ἐς τὰ μάλιστα ὄντι, παρὰ βασιλεῖα ἄλλο-
φυλον, ἄλλως τε καὶ ἐς τοσόνδε ἀπὸ τῆς οἰκείας πρεσβεῦσαι,
οὔτε φόβου ἐξαναγκάζοντος οὔτε κατ' ἐλπίδα ὠφελείας,
μίσει τε, εἴπερ τινὰς ἄλλους, τοῦ τυραννικοῦ γένους τε καὶ
ὀνόματος κατεχομένους.

Ἐκ τούτου δὴ Ἡρακλείδην τὸν Ἀργαίου ἐκπέμπει ἐς 16
Ῥοκτανίαν ναυπηγὸς ἅμα οἱ ἄγοντα, κελεύσας ὕλην τεμόντα
ἐκ τῶν ὀρεῶν τῶν Ῥοκτανίων ναυπηγεῖσθαι ναῦς μακρὰς
ἀφράκτους τε καὶ πεφραγμένας ἐς τὸν κόσμον τὸν Ἑλληνι-
κόν. πόθος γὰρ εἶχεν αὐτὸν καὶ ταύτην ἐκμαθεῖν τὴν θά- 2
λασσαν τὴν Κασπίαν τε καὶ Ῥοκτανίαν καλουμένην ποῖα
τινὶ ξυμβάλλει θαλάσση, πότερα τῇ τοῦ πόντου τοῦ Εὐξεί-
νου ἢ ἀπὸ τῆς ἑώας τῆς κατ' Ἰνδοὺς ἐκπεριερχομένη ἢ
μεγάλῃ θάλασσᾳ ἀναχεῖται εἰς κόλπον τὸν Ῥοκτανίον, καθά-
περ οὖν καὶ τὸν Περσικὸν ἐξεῦρε, τὴν ἐρυθρὰν δὴ καλου-
μένην θάλασσαν, κόλπον οὖσαν τῆς μεγάλης θαλάσσης. οὐ 3

den Eigennamen gehöriger genet. partitivus. — ξυμφέρεσθαι (= *assentiri*) findet sich in dieser Bedeutung (auch mit dem Zusatz *γνώμη*) häufig bei Plato. Vgl. auch Herod. II 80 *συμφέρονται δὲ καὶ τὸδε Αἰγύπτιοι Λακεδαιμονίοισι* (sie stimmen überein mit —). — Πτολεμαῖος καὶ Ἀριστόβουλος. Ueber diese beiden Hauptgewährsmänner Arrians vgl. Einleit. Bd. I S. 9. 10. — οὐδέ (= noch auch) steht öfter nach mehreren mit οὔτε verbundenen Satzgliedern, um das letzte Glied stärker hervorzuheben. — ἐλευθέρῳ — ἐς τὰ μάλιστα ὄντι. Auch Herodot verbindet das adverbiale ἐς τὰ μάλιστα öfter mit Adjectiven (I 20 Περσῶν ἄνθρωποι θρασυβούλῳ τῷ τότε Μιλήτων τυραννεύοντι ξείνος ἐς τὰ μάλιστα). — οὔτε φόβου ἐξαναγκάζοντος οὔτε κατ' ἐλπίδα, μίσει τε κατεχομένους. Ueber die Verbindung verschiedener Wortarten durch καὶ ἢ oder δέ oder οὔτε s. z. VI 21, 4. — εἴπερ τινὰς ἄλλους. S. z. IV 7,

5. — κατεχομένους an πρεσβεῦσαι angeschlossen. Zur Bedeutung von κατέχεσθαι vgl. Thuk. III 12 δέει τε τὸ πλέον ἢ φίλῳ κατεχόμενοι ἑσσυμαχοί ἦμεν.

Cap. 16.

Alexander will das kaspische Meer erforschen. Die chaldaischen Wahrsager.

1. ἅμα οἱ. S. z. c. 12, 2. — ναῦς ἀφράκτους τε καὶ πεφραγμένους *naves apertas et constratas* (Hirt. bell. Alex. 11).

2. ἀπὸ τῆς ἑώας, θαλάσσης. — εἰς κόλπον τὸν Ῥοκτανίον. S. z. V 5, 4. — τὴν ἐρυθρὰν. ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα *mare rubrum* bezeichnet in frühester Zeit den ganzen Ocean auf der Südseite von Asien sammt dem indischen Meer, später das arabische Meer mit dem arabischen und persischen Meerbusen und endlich vorzugsweise den persischen Meerbusen.

- γὰρ πῶ ἐξεύρηντο αἱ ἀρχαὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, καίτοι
 ἔθνῶν ταύτῃ περιοικούντων οὐκ ὀλίγων καὶ ποταμῶν πλοῖ-
 μων ἐμβαλλόντων εἰς αὐτήν· ἐκ Βάκτρων μὲν Ὡξος, μέρι-
 στος τῶν Ἀσιανῶν ποταμῶν, πλήν γε δὴ τῶν Ἰνδῶν, ἐξ-
 ἰησιν ἐς ταύτην τὴν θάλασσαν, διὰ Σκυνθῶν δὲ Ἰαξάρτης·
 καὶ τὸν Ἀράξην δὲ τὸν ἐξ Ἀρμενίων ῥέοντα ἐς ταύτην ἐσ-
 4 βάλλειν ὁ πλείων λόγος κατέχει. μέριστοι μὲν οὗτοι· πολ-
 λοι δὲ δὴ καὶ ἄλλοι ἐς τε τούτους ἐμβαλλόντες καὶ αὐτοὶ
 ἐπὶ σφῶν ἐς τὴν θάλασσαν ταύτην ἐξῆλθον, οἱ μὲν καὶ
 γινωσκόμενοι πρὸς τῶν ἀμφ' Ἀλέξανδρου ἐπελθόντων τὰ
 ἔθνη ταῦτα, οἱ δὲ κατὰ τὰ ἐπ' ἐκεῖνα τοῦ κόλπου, ὡς εἰκός,
 [ἐς τοὺς Σκύθας τοὺς Νομάδας] ὃ δὴ ἄγνωστον πάντῃ ἐστίν.
 5 Ἀλέξανδρος δὲ ὡς τὸν Τύρρητα ποταμὸν ξὺν τῇ στρα-
 τιᾷ διέβη ἐλαύνων ἐπὶ Βαβυλῶνος, ἐνταῦθα ἐντυγχάνουσιν
 αὐτῷ Χαλδαίων οἱ λόγιοι, καὶ ἀπαγαρόντες ἀπὸ τῶν ἐταί-
 ρων ἐδέοντο ἐπισχεῖν τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος ἔλασιν. λόριον
 γὰρ γερονέναι σφίσις ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ Βήλου μὴ πρὸς
 ἀγαθοῦ οἱ εἶναι τὴν πάροδον τὴν ἐς Βαβυλῶνα ἐν τῷ τότε.
 6 τὸν δὲ ἀποκρίνασθαι αὐτοῖς λόγος [τοῦ] Εὐριπίδου τοῦ
 ποιητοῦ ἔπος· ἔχει δὲ τὸ ἔπος Εὐριπίδῃ ὧδε·

Μάντις δ' ἄριστος ὅστις εἰκάξει καλῶς.

3. καίτοι mit Partic. gebraucht Arrian (wie überhaupt die Späteren) gleichbedeutend mit καίπερ. Vgl. c. 20, 7. — Ὡξος j. Amu Darja. Auch Strabo p. 509 erklärt ihn für den grössten der von ihm gesehenen Ströme Asiens. — πλήν γε δὴ. S. c. 15, 6. — Ἰαξάρτης j. Syr., der indes nicht in das kaspische Meer sondern in den heut. Aralsee mündet (λίμνη Ὡξιανή), von dem das Altertum (bis zum 4. Jahrh. n. Chr.) keine Kenntnis hatte. — καί — δέ. S. z. IV 3, 6. — Ἀράξης j. Aras. — ὁ πλείων λόγος κατέχει. λόγος κατέχει findet sich mit dem Zusatz πλείων wol nur bei Arrian; wie hier I 11, 6. III 3, 6. S. z. VI 11, 3.

4. αὐτοὶ ἐπὶ σφῶν. Attisch wäre αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν (= für sich d. h. nicht von anderen aufgenommen). Wie hier I 21, 1 τὰ ἐπ' ἐκεῖνα τοῦ κόλπου, gemeint sind die jenseits (d. h. im Norden) des kaspischen Meeres (im Skythenland) vor-

handenen Ströme. S. z. IV 3, 6. — ἐς τοὺς Σκύθας τοὺς Νομάδας ist ein ungeschicktes Glossem, da ἐς beziehungslos ist. — ὃ weist als Collectivbegriff auf κατὰ τὰ ἐπ' ἐκεῖνα τ. u. zurück („ein Landstrich der“).

5. Χαλδαίων οἱ λόγιοι. Cic. de div. I 1, 2 Chaldaei diuturna observatione siderum scientiam putantur effecisse, ut praedici posset, quid cuique eventurum et quo quisque fato natus esset. Vgl. Strab. p. 739. In Arrians Tagen bezeichnete der Namen „Chaldäer“ die in den westlichen Ländern herumziehenden Astrologen, auch wenn sie nicht Chaldäer von Geburt waren. — πρὸς ἀγαθοῦ, auch πρὸς κακοῦ εἶναι zum Guten, zum Schlechten ausschlagen ist eine nur bei Späteren (Galēn) vorkommende Verbindung.

6. μάντις δ' ἄριστος. Dieser aus einer verlorenen Tragödie des Euri-

σὺ δέ, ὦ βασιλεῦ, ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, μὴ πρὸς δυσμάς ἀφορῶν αὐτὸς μὴδὲ τὴν στρατιὰν ταύτη ἐπέχουσαν ἄγων παρελθεῖν· ἀλλὰ ἐκπεριελθὼν πρὸς ἑω μᾶλλον. τῷ δὲ οὐδὲ 7 τοῦτο εὐμαρὲς διὰ δυσχωρίαν ξυνέβη· ἀλλὰ ἦγε γὰρ αὐτὸν ταύτῃ τὸ δαιμόνιον ἢ παρελθόντα ἐχορῆν ἤδη τελευτήσῃαι. καὶ πον τυχὸν καὶ ἄμεινον αὐτῷ ἦν ἐν ἀκμῇ τῆς τε ἄλλης δόξης καὶ τοῦ πόθου τοῦ παρ' ἀνθρώπων ἀπηλλάχθαι, πρὶν 8 τινα ξυμβῆναι αὐτῷ ξυμφορὰν ἀνθρωπίνην, ἧς ἔνεκα καὶ Σόλωνα Κροίσῳ παραινέσαι εἰκὸς τέλος ὀρᾶν μακροῦ βίου μὴδὲ πρόσθεν τινα ἀνθρώπων ἀποφαίνειν εὐδαίμονα. ἐπεὶ 8 καὶ αὐτῷ Ἀλεξάνδρῳ ἢ Ἡφαιστίωνος τελευτὴ οὐ σμικρὰ ξυμφορὰ γεγένητο, ἧς καὶ αὐτὸς Ἀλέξανδρος προαπελθεῖν ἂν δοκεῖ μοι ἐθελῆσαι μᾶλλον ἢ ζῶν πειραθῆναι, οὐ μείον ἢ καὶ Ἀχιλλεῖα δοκῶ ἂν ἐλέσθαι προαποθανεῖν Πατρόκλου μᾶλλον ἢ τοῦ θανάτου αὐτῷ τιμωρὸν γενέσθαι.

Ἦν δέ τι καὶ ὕποπτον αὐτῷ ἐς τοὺς Χαλδαίους, ὥς 17 οὐ κατὰ μαντείαν τι μᾶλλον ἢ ἐς ὠφέλειαν τὴν αὐτῶν φέροι αὐτοῖς ἢ κώλυνσις τῆς Ἀλεξάνδρου ἐς Βαβυλῶνα ἐν τῷ τότε ἐλάσεως. ὁ γὰρ τοῦ Βήλου νεὼς ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἦν τῶν

pides entlehnte Vers wird auch von Plutarch und Cic. de div. II 5, 12 angeführt (est quidam graecus vulgaris in hanc sententiam versus: bene qui conjiciet, vatem hunc perhibeto optimum). — σὺ δέ. Die weitere Aufforderung der Chaldäer ist mit Beziehung auf die vorausgegangene ablehnende Antwort des Alexander durch δέ eingeleitet. — ταύτῃ ἐπέχουσαν. ἐπέχειν c. dat. auf etwas hinhalten d. h. auf etwas hin die Richtung nehmen, auch V 13, 1. — παρελθεῖν. S. z. IV 20, 3 (παρεδοῦναι).

7. ἦγε von verhängnisvoller Leitung der Gottheit auch II 6, 6 καὶ τι καὶ δαιμόνιον τυχὸν ἦγεν αὐτὸν εἰς ἐκείνον τὸν ᾧδρον. — ἐχορῆν. Auch sonst wird χορῆν vorzugsweise von Bestimmungen des Schicksals und des Orakels gebraucht. — τυχὸν. S. z. V 5, 3. — ἐν ἀκμῇ τῆς δόξης. Vgl. IV 9, 6 νέος τε ὢν καὶ ἐν ἀκμῇ τῆς εὐτυχίας. — πόθου τοῦ παρ' ἀνθρώπων. παρὰ weil in πόθος ein passiver Begriff liegt (ποθεῖσθαι παρὰ τινος). — Σό-

λωνα. Herod. I 32 σκοπέειν δὲ χορὴν παντὸς χορήματος τὴν τελευτήν, καὶ ἀποβήσεται· πολλοῖσι γὰρ δὴ ὕπο-δέξας ὄλβον ὁ θεὸς προορρίζους ἐτρεψεν. Vgl. Plut. Sol. 27.

8. ἐπεὶ καί. S. z. IV 9, 9.

Cap. 17.

Tempel des Belus in Babylon.

1. ὕποπτον ἐς. Vgl. I 12, 6 ἦν καὶ ὕποπτόν τι αὐτοῖς ἐς τὸν Μέμνονα. — τι μᾶλλον. S. z. IV 1, 2. — Zu κατὰ μαντείαν τι μᾶλλον ist aus dem Verbum des zweiten Satzgliedes (φέροι) ein allgemeiner Begriff wie γένοιτο zu entnehmen. — Βήλου. Bel (Baal) hiess der höchste Sonnengott bei den Babyloniern „Herr des Himmels und des Lichts“. Zur Sache vgl. Herod. I 181 ἐν μέσῃ τῇ πόλει Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόπυλον, καὶ ἐς ἐμὲ τοῦτο ἐτι ζόν, δύο σταδίων πάντῃ, ἔδον τετραγώνον. ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδομεῖται, σταδίων καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος, καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπι-

Βαβυλωνίων, μεγέθει τε μέγιστος καὶ ἐκ πλίνθινον ὀπτῆς ἐν
 2 ἀσφάλτῳ ἡρμοσμένης. τοῦτον τὸν νεών, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα
 ἱερὰ τὰ Βαβυλωνίων, Ξέρξης κατέσκαψεν, ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλά-
 δος ὀπίσω ἀπενόστησεν. Ἀλέξανδρος δὲ ἐν νῷ εἶχεν ἀν-
 οικοδομεῖν οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τοῖς θεμελίοις τοῖς πρό-
 σθεν, καὶ τούτου ἕνεκα τὸν χοῦν ἐκέλευε ἐκφέρειν τοὺς
 Βαβυλωνίους· οἱ δέ, ὅτι καὶ μείζονα ἔτι τοῦ πάλαι ὄντος.
 3 ἐπεὶ δὲ ἀποστάντος αὐτοῦ μαλθακῶς ἀνθήψαντο τοῦ ἔργου
 οἷς ταῦτα ἐπιτέτραπτο, ὁ δὲ τῇ στρατιᾷ πάσῃ ἐπενόει τὸ
 ἔργον ἐργάσασθαι. εἶναι δὲ τῷ θεῷ τῷ Βήλῳ πολλὴν μὲν
 τὴν χώραν ἀνιμένην ἐκ τῶν Ἀσσυρίων βασιλέων, πολὺν
 4 δὲ χρυσόν. καὶ ἀπὸ τοῦ πάλαι μὲν τὸν νεών ἐπισκευάζε-
 σθαι καὶ τὰς θυσίας τῷ θεῷ θύεσθαι· τότε δὲ τοὺς
 Χαλδαίους τὰ τοῦ θεοῦ νέμεσθαι, οὐκ ὄντος ἐς ὃ τι ἀνα-
 λωθήσεται τὰ περιγινόμενα. τούτων δὴ εἵνεκα ὕποπτοι
 Ἀλεξάνδρῳ ἦσαν οὐκ ἐθέλειν παρελθεῖν εἰς Βαβυλῶνος

βέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ τούτῳ, μέγρι οὐ ὀκτώ πύργων. ἀνάβασιν δὲ ἐς αὐτοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα πεποιήται. μεσούντι δὲ κον τῆς ἀναβάσις ἐστὶ καταγωγή τε καὶ θῶκοι ἀμπανστήριοι. ἐν τοῖσι κατέζοντες ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύργῳ νηὶς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηὶ κλίνη μεγάλη κέεται ἐν ἐστρωμένῃ, καὶ οἱ τράπεζα παρακείται χρυσῇ. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἐνὶ οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων ὅτι μὴ γυνὴ μούνη τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ θεὸς ἐληται ἐκ πασέων, ὡς λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι ὄντες ἱερεῖς τοῦτον τοῦ θεοῦ. φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἔμοι οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε ἐς τὸν νηὸν καὶ ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης. Vgl. Strab. p. 738. Diod. II 7. — Die beiden ersten Stockwerke dieses Riesenbaues, jetzt Ruinen von Birs Nimrud genannt, sind noch heute erhalten. Man will in dem terrassenförmigen Hügel von festem Mauerwerk, der über 200 Fuss hoch ist, die Trümmer des Turms von Babel erkennen. — μεγέθει τε μέγιστος. S. z. V 19, 5. — Ueber die Verbindung μέγιστος καὶ ἐκ πλίν-

θου s. z. VI 21, 4 ἐν ἀσφάλτῳ ἡρμοσμένης wie die Mauer von Babylon (Curt. V 4, 25 murus instructus laterculo coctili, bitumine interlitus).

2. ἀπενόστησε 497 v. Chr. ὀπίσω ἀπονοστεῖν eine bei Herodot vornehmlich vorkommende Abundanz (IV 33). Vgl. oben c. 4, 7 πρώτον ἄρχειν. — ἐν νῷ εἶχεν schon bei seinem ersten Aufenthalt in Babylon, vgl. III 16, 4 Ἀλέξανδρος δὲ παρελθὼν εἰς τὴν Βαβυλῶνα τὰ ἱερὰ ἃ Ξέρξης καθεῖλεν ἀνοικοδομεῖν προσέταξε τοῖς Βαβυλωνίοις, τὰ τε ἄλλα καὶ τοῦ Βήλου τὸ ἱερὸν, ὃν μάλιστα θεῶν τιμῶσι Βαβυλώνιον. Die Ausführung dieser Anordnung hatte die Priesterschaft aus Eigennutz verzögert. — ὅτι καὶ μείζονα, erg. τὸν νεών ἀνοικοδομεῖν ἐν νῷ εἶχεν.

3. ἀποστάντος αὐτοῦ „nach seiner Entfernung“. — ὁ δέ. Ueber δέ in apodosi s. z. IV 29, 4. — ἀνιμένην. S. z. c. 13, 1. — ἐπενόει jetzt bei seiner damaligen (zweiten) Anwesenheit.

4. οὐκ ὄντος (erg. τινός). — cum non esset in quod innumerentur reditus, templo nempe de-

Ἀλέξανδρον, ὥς μὴ δι' ὀλίγου τὸν νεῶν ἐπιτελεσθέντα ἀφελέ-
σθαι αὐτοὺς τὰς ἐκ τῶν χρημάτων ὠφελείας. ὅμως δὲ τὰ γε 5
τῆς ἐπιστροφῆς τῆς κατὰ τὴν εἴσοδον τὴν ἐς τὴν πόλιν
ἐθελῆσαι αὐτοῖς πεισθῆναι λέγει Ἀριστόβουλος, καὶ τῇ πρώτῃ
μὲν παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν Εὐφράτην καταστρατοπεδεῦσαι,
ἐς δὲ τὴν ὑστεραίαν ἐν δεξιᾷ ἔχοντα τὸν ποταμὸν παρ'
αὐτὸν πορεύεσθαι, ἐθέλοντα ὑπερβάλλειν τῆς πόλεως τὸ μέρος
τὸ ἐς δυσμὰς τετραμμένον, ὥς ταύτῃ ἐπιστρέψαντα πρὸς ἔω
ἄρειν· ἀλλὰ οὐ γὰρ δυνηθῆναι ὑπὸ δυσχωρίας οὕτως ἐλά- 6
σαι ξὺν τῇ στρατιᾷ, ὅτι τὰ ἀπὸ δυσμῶν τῆς πόλεως εἰσ-
ιόντι, εἰ ταύτῃ πρὸς ἔω ἐπέστρεφεν, ἐλώδη τε καὶ τεναγώδη
ἦν. καὶ οὕτω καὶ ἐκόντα καὶ ἄκοντα ἀπειθῆσαι τῷ θεῷ.

Ἐπεὶ καὶ τοιούνδε τινὰ λόγον Ἀριστόβουλος ἀναγέγραffen· 18
Ἀπολλόδωρον τὸν Ἀμφιπολίτην τῶν ἐταίρων τῶν Ἀλεξάνδρου,
στρατηγὸν τῆς στρατιᾶς ἦν παρὰ Μαζαῖω τῷ Βαβυλωνίῳ
σατράπῃ ἀπέλιπεν Ἀλέξανδρος, ἐπειδὴ συνέμιξεν ἐπανιόντι
αὐτῷ ἐξ Ἰνδῶν, ὁρῶντα πικρῶς τιμωρούμενον τοὺς σατράπας
ὅσοι ἐπ' ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ χώρᾳ τεταγμένοι ἦσαν, ἐπιστεῖλαι
Πειθαγόρᾳ τῷ ἀδελφῷ, μάντιν γὰρ εἶναι τὸν Πειθαγόραν
τῆς ἀπὸ σπλάγχνων μαντείας, μαντεύσασθαι καὶ ὑπὲρ αὐ- 2
τοῦ τῆς σωτηρίας. ἀντεπιστεῖλαι δὲ αὐτῷ Πειθαγόραν πυν-
θανόμενον τίνα μάλιστα φοβούμενος χρήσασθαι ἐθέλοι τῇ
μαντείᾳ. τὸν δὲ γράψαι αὐτῷ ὅτι τὸν τε βασιλέα αὐτὸν
καὶ Ἡφαιστίωνα. θύεσθαι δὲ τὸν Πειθαγόραν πρῶτα μὲν
ἐπὶ τῷ Ἡφαιστίῳ· ὥς δὲ ἐπὶ τοῦ ἥπατος τοῦ ἱεροῦ οὐ
λοβὸς ἀφανὴς ἦν, οὕτω δὲ ἐγγράψαντα καὶ κατασημνά-

structo et sacrificiorum usu sublato.
— δι' ὀλίγον. S. z. V 7, 5.

5. τὰ γε τῆς ἐπιστροφῆς „wenig-
stens in Bezug auf die veränderte
Richtung“.

6. εἰσιόντι. S. z. IV 2, 1 (ὁρμη-
θέντι).

Cap. 18.

1. ἐπεὶ καί. S. z. IV 9, 9. —
Ἀπολλόδωρον. III 16, 4 σατράπην
δὲ κατέστησε Βαβυλωνίαν Μα-
ζαῖον, Ἀπολλόδωρον δὲ τὸν
Ἀμφιπολίτην στρατηγὸν τῶν μετὰ
Μαζαίου ὑπολειπομένων στρατιω-
τῶν. Alexander hatte in den unter-
worfenen Provinzen die Satrapen-

würde bestehen lassen, aber von
ihr die Militärgewalt getrennt, die
dem στρατηγὸς übertragen wurde.
— συνέμιξεν. Ἀπολλόδορος. — τῆς
ἀπὸ σπλάγχνων μαντείας. Zu den
Geschäften der ἱεροσκόποι (haru-
spices) gehörte vornehmlich die
Eingeweideschau (extispicina);
man untersuchte an dem Opfer-
stier behufs der Weissagung be-
sonders die Leber, dann Lunge,
Herz, Netzhaut.

2. λόβος. Vgl. § 4 (ἄλοβον τὸ
ἥπαρ). Philostr. V. Apoll. VIII 7,
5 ἥπαρ, ἐν ᾧ φασι τὸν τῆς αὐτῶν
μαντικῆς τριπόδα εἶναι οἱ ταῦτα
δεῖνοί.

μενον τὸ γραμματίον πέμψαι παρὰ τὸν Ἀπολλόδωρον ἐκ
 Βαβυλῶνος εἰς Ἐκβάτανα, δηλοῦντα μηδὲν τι δεδιέναι Ἡφαι-
 3 στίωνα· ἔσεσθαι γὰρ αὐτοῖς ὀλίγον χρόνου ἐκποδῶν. καὶ
 ταύτην τὴν ἐπιστολὴν λέγει Ἀριστόβουλος κομίσασθαι Ἀπολ-
 λόδωρον μᾶλλον πρὸς θέν ἡμέρα ἢ τελευτῆσαι Ἡφαιστίωνα.
 αὐτὸς δὲ θύεσθαι τὸν Πειθαγόραν ἐπὶ τῷ Ἀλεξάνδρῳ καὶ
 γενέσθαι καὶ ἐπ' Ἀλεξάνδρῳ ἄλοβον τὸ ἥπαρ τοῦ ἱερείου.
 καὶ Πειθαγόραν τὰ αὐτὰ καὶ ὑπὲρ Ἀλεξάνδρου γράψαι
 Ἀπολλοδώρῳ. Ἀπολλόδωρον δὲ οὐ κατασιωπῆσαι, ἀλλὰ φρά-
 σαι γὰρ πρὸς Ἀλέξανδρον τὰ ἐπεσταλμένα, ὥς εὖνοιαν μάλ-
 λόν τι ἐπιδειξόμενον τῷ βασιλεῖ, εἰ φυλάττεσθαι παραινέσειε
 4 μὴ τις αὐτῷ κίνδυνος ἐν τῷ τότε ξυμπέσοι. καὶ Ἀπολλό-
 δωρόν τε λέγει ὅτι Ἀλέξανδρος ἐπήνεσε καὶ τὸν Πειθαγόραν,
 ἐπειδὴ παρῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα, ἤρετο ὅτου γενομένου αὐτῷ
 σημείου ταῦτα ἐπέστειλε πρὸς τὸν ἀδελφόν· τὸν δὲ εἶπεῖν
 ὅτι ἄλοβόν οἱ τὸ ἥπαρ ἐγένετο τοῦ ἱερείου· ἐρομένου δὲ
 ὅτι νοοῖ τὸ σημεῖον μέγα εἶπεῖν εἶναι χαλεπόν. Ἀλέξανδρον
 δὲ τοσούτου δεῖσθαι χαλεπῆναι τῷ Πειθαγόρῳ, ὥς καὶ δι'
 ἐπιμελείας ἔχειν αὐτὸν πλείονος, ὅτι ἀδόλως τὴν ἀλήθειαν
 5 οἱ ἔφρασε. ταῦτα αὐτὸς Ἀριστόβουλος λέγει παρὰ Πειθα-
 γόρον πυνθέσθαι· καὶ Περδίκκῃ δὲ μαντεύσασθαι αὐτὸν λέγει
 καὶ Ἀντιγόνῳ χρόνῳ ὕστερον· καὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἀμ-
 φοῖν γενομένου Περδίκκῃ τε ἐπὶ Πτολεμαῖον στρατεύσαντα
 ἀποθανεῖν καὶ Ἀντίγονον ἐν τῇ μάχῃ τῇ πρὸς Σέλευκον
 6 καὶ Λυσίμαχον τῇ ἐν Ἰψῷ γενομένη. καὶ μὲν δὴ καὶ ὑπὲρ
 Καλάνου τοῦ σοφιστοῦ τοῦ Ἰνδοῦ τοιόσδε τις ἀναγράφεται

3. δηλοῦντα schliesst an ἐγγρά-
 ψαντα und κατασημηνόμενον an.
 — ὀλίγον χρόνον. Der Genetiv von
 dem Zeitraum, innerhalb dessen
 etwas geschieht. Wie hier Herod.
 III 134 ταῦτα ὀλίγον χρόνον ἐσται
 τελέομενα. Vgl. τοῦ λοιποῦ, χρόνον
 τοσούτου. — μᾶλλον τι, als wenn
 er die Anzeige unterliesse.

4. Ἀπολλοδώρον λέγει (Ἀριστό-
 βουλος). Ueber den Accusativ s. z.
 c. 15, 5 (τοὺς δὲ λέγουσι). — νοοῖ.
 II 26, 4 καὶ Ἀλέξανδρος ἤρετο
 Ἀριστάνδρον τὸν μάντιν ὅτι νοοῖ
 ὁ οἰωνός. — μέγα χαλεπόν. Da sich
 μέγα in adverbialer Bedeutung
 schwerlich mit einem Positiv ver-
 bunden nachweisen lassen wird, so

scheint (mit Krüger) καὶ zwischen
 εἶναι und χαλεπόν eingeschoben
 werden zu müssen. — δι' ἐπιμελείας
 ἔχειν τινά vgl. I 7, 4 δι' ἐπιμελείας
 εἶχε τὴν τῶν Ἀθηναίων πόλιν. S.
 z. IV 12, 6.

5. αὐτὸς verb. mit πυνθέσθαι. —
 ἀποθανεῖν 321 v. Chr. am Nil durch
 einen in seinem Heere ausgebroche-
 nen Aufstand (Diod. 18, 36). —
 Antigonus fiel bei Ipsos in Phrygien
 (301 v. Chr.) im Kampf gegen Se-
 leucus und Lysimachus.

6. καὶ μὲν δὴ. Durch μὲν δὴ
 wird das vorher Berichtete abge-
 schlossen, durch καὶ etwas Neues,
 wodurch das vorige bestätigt wird,
 angeschlossen. Vgl. V 20, 2. —

λόγος, ὅποτε ἐπὶ τὴν πυρὰν ἦει ἀποθανούμενος, τότε τοὺς μὲν ἄλλους ἐταίρους ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Ἀλεξάνδρῳ δὲ οὐκ ἐθέλῃσαι προσελθεῖν ἀσπασόμενον, ἀλλὰ φάναι γὰρ ὅτι ἐν Βαβυλῶνι αὐτῷ ἐντυχὼν ἀσπάζεται. καὶ τοῦτον τὸν λόγον ἐν μὲν τῷ τότε ἀμεληθῆναι· ὕστερον δέ, ἐπειδὴ ἐτελεύτησεν ἐν Βαβυλῶνι Ἀλέξανδρος, ἐς μνήμην ἔλθειν τῶν ἀκουσάντων, ὅτι ἐπὶ τῇ τελευτῇ ἄρα τῇ Ἀλεξάνδρου ἐθελήσθη.

Παρελθόντι δ' αὐτῷ ἐς Βαβυλῶνα πρεσβεῖται παρὰ τῶν 19 Ἑλλήνων ἐνέτυχον, ὑπὲρ ὧν μὲν ἕκαστοι πρεσβευσόμενοι οὐκ ἀναγέγραπται· δοκεῖν δ' ἔμοιγε αἱ πολλαὶ στεφανούντων τε αὐτόν ἦσαν καὶ ἐπαινούντων ἐπὶ ταῖς νίκαις ταῖς τε ἄλλαις καὶ μάλιστα ταῖς Ἰνδικαῖς, καὶ ὅτι σῶος ἐξ Ἰνδῶν ἐπανήκει χαίρειν φασκόντων. καὶ τούτους δεξιωσάμενός τε καὶ τὰ εἰκότα τιμήσας ἀποπέμψαι ὀπίσω λέγεται. ὅσους δὲ 2 ἀνδριάντας ἢ ὅσα ἀγάλματα ἢ εἰ δὴ τι ἄλλο ἀνάθημα ἐκ τῆς Ἑλλάδος Ξέρξης ἀνεκόμισεν ἐς Βαβυλῶνα ἢ ἐς Πασαργάδας ἢ ἐς Σοῦσα ἢ ὅπῃ ἄλλη τῆς Ἀσίας, ταῦτα δοῦναι ἄγειν τοῖς πρέσβεσι· καὶ τὰς Ἀρμυδίου καὶ Ἀριστογείτονος εἰκόνας τὰς χαλκᾶς οὕτω λέγεται ἀπενεχθῆναι ὀπίσω ἐς Ἀθήνας καὶ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Κελκαίας τὸ ἔδος.

Κατέλαβε δὲ ἐν Βαβυλῶνι, ὡς λέγει Ἀριστόβουλος, καὶ 3 τὸ ναυτικόν, τὸ μὲν κατὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἀνα-

ἄρα drückt hier, wie oft bei Homer (und Herodot), die Enttäuschung von einer früheren Meinung aus, welche sich die anwesenden Makedoner über den Vorgang mit Kalanos gebildet hatten. ἄρα kann in solchen Fällen mit also übersetzt werden (= nach der vorliegenden Tatsache).

Cap. 19.

Ankunft von hellenischen Gesandten. Ausrüstung einer Flotte gegen Arabien.

1. ὑπὲρ ὧν μὲν ἕκαστοι πρεσβευσόμενοι, es schwebt das wiederholt zu denkende ἐνέτυχον vor. — Ueber die Form ὧν s. z. IV 9, 1. — δοκεῖν δ' ἔμοιγε. Dieser absolute Infinitiv ist besonders häufig bei Herodot (z. B. III 45), doch sonst meist mit ὡς verbunden (Her. I 131 ὡς ἔμοι δοκεῖν). S. z. c. 9,

6. — στεφανούντων — ἐπαινούντων. S. c. 15, 4. — τὰ εἰκότα τιμᾶν ist durch die Figura etymologica zu erklären (= τὴν εἰκνῶν τιμῆν τιμᾶν). Vgl. τὰ μέγιστα τιμᾶν.

2. εἰ δὴ τι vertritt hier wie öfter die Stelle eines Casus. Vgl. c. 23, 8. — δοῦναι abhängig von λέγεται. — ἄγειν epexegetischer Infinitiv. — Ἀρμυδίου. III 16, 7 πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα κατελήφθη ἐν Βαβυλῶνι, ὅσα Ξέρξης ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἀγωνήλθε, τὰ τε ἄλλα καὶ Ἀρμυδίου καὶ Ἀριστογείτονος χαλκαὶ εἰκόνες, καὶ ταύτας Ἀθηναίους ὀπίσω πέμπει Ἀλέξανδρος, καὶ νῦν κεῖνται Ἀθήνησιν ἐν Κεραμεικῷ αἱ εἰκόνες. — Κελκαίας. Die Bedeutung dieses auch durch Inschriften bestätigten Beinamens der Artemis (Boeckh C. I. II 2, 47) ist noch unbekannt. Einige Handschr.: Κερκαίας.

3. κατὰ τὸν Εὐφράτην, von der Mündung des Tigris aus waren sie

- πεπλευκὸς ἀπὸ θαλάσσης τῆς Περσικῆς, ὃ τι περὶ σὺν Νεάρχῳ ἦν· τὸ δὲ ἐκ Φοινίκης ἀνακεκομισμένον, πεντήρεις μὲν δύο τῶν ἐκ Φοινίκων, τετρήρεις δὲ τρεῖς, τριήρεις δὲ δώδεκα, τριακοντόρους δὲ ἐς τριάκοντα· ταύτας ξυντηθεῖσας κομισθῆναι ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐκ Φοινίκης ἐς Θάψακον πόλιν, ἐκεῖ δὲ ξυμπηχθεῖσας αὐτῆς καταπλεῦσαι ἐς 4 Βαβυλῶνα. λέγει δὲ ὅτι καὶ ἄλλος αὐτῷ ἐναυπηγεῖτο στόλος τέμνοντι τὰς κυπαρίσσους τὰς ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ· τούτων γὰρ μόνων τῶν δένδρων εὐπορίαν εἶναι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀσσυρίων, τῶν δὲ ἄλλων ὅσα ἐς ναυπηγίαν ἀπόρως ἔχειν τὴν γῆν ταύτην· πληρώματα δὲ ἐς τὰς ναῦς καὶ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας πορφυρέων τε πλῆθος καὶ τῶν ἄλλων ὅσοι ἐργάται τῆς θαλάσσης ἀφίχθαι αὐτῷ ἐκ Φοινίκης τε καὶ τῆς ἄλλης παραλίας· λιμένα τε ὅτι πρὸς Βαβυλῶνι ἐποίει ὀρυκτὸν ὅσον χιλίας ναυσὶ μακραῖς ὄρμον εἶναι καὶ νεωσοίκους 5 ἐπὶ τοῦ λιμένος. καὶ Μίκαλος ὁ Κλαζομένιος μετὰ πεντακισίων ταλάντων ἐπὶ Φοινίκης τε καὶ Συρίας ἐστέλλετο, τοὺς μὲν μισθῷ πείσων, τοὺς δὲ καὶ ὠνησόμενος ὅσοι θαλάσσιοι ἄνθρωποι. τὴν τε γὰρ παραλίαν τὴν πρὸς τῷ κόλπῳ τῷ Περσικῷ κατοικίξειν ἐπενόει καὶ τὰς νήσους τὰς ταύτης. ἐδόκει γὰρ αὐτῷ οὐ μείον ἢ Φοινίκης εὐδαίμων ἢ χώρα 6 αὕτη γενέσθαι. ἦν δὲ αὐτῷ τοῦ ναυτικοῦ ἡ παρασκευὴ ὥς ἐπὶ Ἀραβας τοὺς πολλοὺς, πρόφασιν μὲν, ὅτι μόνοι τῶν ταύτης βαρβάρων οὔτε πρεσβείαν ἀπέστειλαν οὔτε τι ἄλλο ἐπιεικὲς ἢ ἐπὶ τιμῇ ἐπέπρακτο Ἀραψιν ἐς αὐτόν· τὸ δὲ ἀληθές, ὥς γέ μοι δοκεῖ, ἅπληστος ἦν τοῦ κτᾶσθαι τι αἰεὶ Ἀλέξανδρος.
- 20 Λόγος δὲ κατέχει ὅτι ἤκουεν Ἀραβας δύο μόνον τιμᾶν θεοῦς, τὸν Οὐρανόν τε καὶ τὸν Διόνυσον, τὸν μὲν Οὐρα-

stromaufwärts durch die Canäle in den Euphrat gelangt. — ξυντηθεῖσας — ξυμπηχθεῖσας. Vgl. V 8, 5.

4. λέγει, Ἀριστόβολος. — ὅσα ἐς. S. z. VI 17, 13. — ὑπηρεσία. S. z. VI 1, 6. — εἶναι hängt von ὅσον ab. Ueber ὅσον c. Inf. s. z. V 15, 7.

5. θαλάσιοι rerum maritimarum periti.

6. Ἀραβας τοὺς πολλοὺς. S. z. VII 1, 2 (τὴν τε Ἀραβίαν τὴν πολλήν). — πρόφασιν dem Vorgeben

nach (opp. τῇ δὲ ἀληθείᾳ) ist thukydidisch. Gleichbedeutend ist das herodoteische λόγῳ μὲν — ἔργῳ δέ.

Cap. 20.

Die von den Arabern verehrten Gottheiten. Beschreibung des Landes.

1. λόγος κατέχει. S. z. VI 11, 3. — δύο μόνον τιμᾶν θεοῦς. Herod. III 8 Διόνυσον θεὸν μόνον καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγούνται εἶναι —

νὸν αὐτόν τε ὁρώμενον καὶ τὰ ἄστροι ἐν οἷ ἔχοντα τὰ τε ἄλλα καὶ τὸν ἥλιον, ἀφ' ὅτου ἡ μερίστη καὶ φανοτάτῃ ὠφέλεια ἐς πάντα ἦκει τὰ ἀνθρώπεια· Διόνυσον δὲ κατὰ δόξαν τῆς ἐς Ἰνδοὺς στρατείας. οὐκ οὖν ἀπαξιούν καὶ αὐτὸν τρίτον ἂν νομισθῆναι πρὸς Ἀράβων θεόν, οὐ φανυλότερα ἔργα Διονύσου ἀποδειξάμενον, εἶπερ οὖν καὶ Ἀράβων κρατήσας, ἐπιτρέψειεν αὐτοῖς, καθάπερ Ἰνδοῖς, πολιτεύειν κατὰ τὰ σφῶν νόμιμα. τῆς τε χώρας ἡ εὐδαιμομία ὑπεκίνει αὐ- 2 τόν, ὅτι ἤκουεν ἐκ μὲν τῶν λιμνῶν τὴν κασίαν γίνεσθαι αὐτοῖς, ἀπὸ δὲ τῶν δένδρων τὴν σμύρναν τε καὶ τὸν λιβανωτόν, ἐκ δὲ τῶν θαμνίσκων τὸ κιννάμωμον τέμνεσθαι, οἱ λειμῶνες δὲ ὅτι νάρδον αὐτόματοι ἐκφέρουσι· τό τε μέγεθος τῆς χώρας, ὅτι οὐκ ἐλάττων ἢ παράλιος τῆς Ἀραβίας ἦπερ ἡ τῆς Ἰνδικῆς αὐτῷ ἐξηγγέλλετο, καὶ νῆσοι αὐτῇ προσκειῖσθαι πολλαί, καὶ λιμένες πανταχοῦ τῆς χώρας ἐνεῖναι, οἷοι παρασχεῖν μὲν ὄρμους τῷ ναυτικῷ, παρασχεῖν δὲ καὶ πόλεις ἐνοικισθῆναι, καὶ ταύτας γενέσθαι εὐδαίμονας.

Δύο δὲ νῆσοι κατὰ τὸ στόμα τοῦ Εὐφράτου πελάγαι 3 ἐξηγγέλλοντο αὐτῷ, ἡ μὲν πρώτη οὐ πρόσω τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐφράτου, εἰς ἑκατὸν καὶ εἰκοσι σταδίους ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ τε καὶ τοῦ στόματος τοῦ ποταμοῦ, μικρότερα αὕτη καὶ δασεῖα ὕλη παντοία· εἶναι δὲ ἐν αὐτῇ καὶ ἱερὸν Ἀρτέμιδος, καὶ τοὺς οἰκήτορας αὐτοὺς ἀμφὶ τὸ ἱερὸν τὰ τῆς διαίτης ποιεῖσθαι· νέμεσθαι τε αὐτὴν αἰεὶ τε ἀγρίαις 4 καὶ ἐλάφοις, καὶ ταύτας ἀνείσθαι ἀφέντους τῇ Ἀρτέμιδι,

οὐνομάζουσι δὲ τὸν μὲν Διόνυσον Ὀροτάλ, τὴν δὲ Οὐρανίην Ἀλιλάτ. — ἐν οἷ. S. z. c. 12, 2. — οὐκ ἀπαξιούν = ἀξιούν. — εἶπερ οὖν wie c. 2, 3.

2. κασία Kassia, eine geringere Zimmtart (wilder Zimmt), die an Güte dem echten Zimmt (κιννάμωμος = *laurus cinnamomum*), welcher sich nur auf Ceylon findet, nachsteht. Vgl. Herod. III 110. 111. Zu Plinius Zeiten scheint auch die Kassia nicht mehr in Arabien gewachsen zu sein (vgl. Plin. H. N. 12, 19). — σμύρνα καὶ λιβ. Beide wohlriechende Harzegebräuchteman als Räucherwerk, die Myrrhe auch zum Einbalsamieren, so wie als Heilmittel. Vgl. Herod. II 40. 86.

— νάρδον. Auch nach Strabo p 695. 783 wuchs die Narde in Arabien, doch war sie wol vorzugsweise in Indien zu Haus (Strab. p. 695), von wo sie die Araber in den Handel brachten. Die aus ihr gewonnene Salbe, im ganzen Altertum als köstliches Aroma hochgeschätzt, wurde in kleinen Alabasterbüchsen (Hor. Od. IV 12, 17) verwahrt. Vgl. auch z. VI 22, 5. — οἷοι παρασχεῖν. Ueber οἷος c. Infin. s. z. IV 3, 2.

3. ἡ μὲν πρώτη. Die im Folgenden angegebene Entfernung stimmt zu keiner der im persischen Golf gelegenen Bahreininseln, Aradus oder Tylus. Ritter Erdk. X 39 denkt an die heutige Insel Feludje.

4. καὶ ταύτας ἀνείσθαι ἀφέντους.

οὐδὲ εἶναι θέμις θήραν ποιῆσθαι ἀπ' αὐτῶν ὅτι μὴ θῦσαι
 τινὰ τῇ θεῷ ἐθέλοντα· (ἐπὶ τῷδε θηρᾶν μόνον) ἐπὶ τῷδε
 γὰρ οὐκ εἶναι ἀθέμιτον. καὶ ταύτην τὴν νῆσον λέγει Ἀρι-
 5 στόβουλος ὅτι Ἰκαρον ἐκέλευσε καλεῖσθαι Ἀλέξανδρος ἐπὶ
 τῆς νήσου τῆς Ἰκάρου τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ, ἐς ἣντινα
 Ἰκαρον τὸν Δαιδάλου τακέντος τοῦ κηροῦ ὅτῳ προσήρητο
 τὰ πτερὰ πεσεῖν λόγος κατέχει, ὅτι οὐ κατὰ τὰς ἐντολὰς
 τοῦ πατρὸς πρὸς τῇ γῇ ἐφέρετο, ἀλλὰ μετέωρος γὰρ ὑπὸ
 ἀνοίας πετόμενος παρέσχε τῷ ἡλίῳ θάλλψαι τε καὶ ἀνεῖναι
 τὸν κηρόν, καὶ ἀπὸ ἑαυτοῦ τὸν Ἰκαρον τῇ τε νήσῳ καὶ τῷ
 6 πελάγει τὴν ἐπωνυμίαν ἐγκαταλιπεῖν τὴν μὲν Ἰκαρον καλεῖ-
 σθαι, τὸ δὲ Ἰκάριον. ἡ δὲ ἐτέρα νήσος ἀπέχει μὲν ἀπὸ
 τοῦ στόματος τοῦ Εὐφράτου ἐλέγετο ὅσον πλοῦν ἡμέρας
 καὶ νυκτὸς κατ' οὖρον θεοῦσῃ νηϊ· Τύλος δὲ αὐτῇ εἶναι
 ὄνομα· μεγάλη δὲ εἶναι καὶ οὔτε τραχεῖα ἢ πολλή οὔτε
 ὑλώδης, ἀλλ' οἷα καρπούς τε ἡμέρους ἐκφέρειν καὶ πάντα
 ὥραια.

7 Ταυτὶ ἀπηγγέλθη Ἀλεξάνδρῳ τὰ μὲν πρὸς Ἀρχίου, ὃς
 ζὺν τριακοντόρῳ ἐκπεμφθεὶς ἐπὶ κατασκοπῇ τοῦ παράπλου
 τοῦ ὡς ἐπὶ τοὺς Ἀραβας μέχρι μὲν τῆς νήσου τῆς Τύλου
 ἦλθεν, τὸ πρόσω δὲ οὐκέτι περαιωθῆναι ἐτόλμησεν· Ἀνδρο-
 σθένης δὲ ζὺν ἄλλῃ τριακοντόρῳ σταλὲς καὶ τῆς χειρρονη-

Den Göttern wurden einzelne Tiere oder Herden zu eigen geweiht, die dann frei im heiligen Gebiet umher-schweiften. Plut. Luc. 24 βόες ἱερὰι νέμονται Περσίας Ἀρτέμιδος· χρῶν-ται δὲ ταῖς βοῦσι πρὸς θυσίαν μόνον, ἄλλως δὲ πλάσσονται κατὰ τὴν χώραν ἄφροτοι. Peripl. Pont. Eux. 22 καὶ τῶν ἱερῶν τὰ μὲν καταθύνειν, τὰ δὲ ἀφιεῖναι Ἀχιλλεῖ. — ὅτι μὴ gebraucht Arrian wie Herodot oft im Sinne von εἰ μὴ. — ἐπὶ τῷδε. ἐπὶ c. dat. bezeichnet den Zweck und die Absicht. — ἐπὶ τῆς. Auch Arrian verbindet zuwei-len nach dem Vorgang Herodots die Verba des Nennens mit ἐπὶ (statt des gewöhnl. ἀπό). Vgl. V 1, 6. 19, 5.

5. τῷ πελάγει dem südöstlichen Teile des aegaeischen Meeres. — καλεῖσθαι „so dass genannt wurde“.

6. ὅσον heisst bei Zahlen, Zahl-begriffen oder Bestimmungen des

Raums ungefähr. Vgl. I 4, 4 ἡ δὲ πόλις ἀπέειχεν αὐτοῖς ὅσον παρασάγγην τοῦ Ἰστροῦ. Ebenso u. c. 21, 1. — κατ' οὖρον θεοῦσῃ. Geographische Entfernungen werden oft so bestimmt. Xen. Anab. VI 4, 2 καὶ τριήρει μὲν ἔστιν εἰς Ἡράκλειαν ἐν Βυζαντίου κώπαις ἡμέρας μάλα μακρὰς πλοῦς. — Τύλος oder Τύρος (Strab. p. 766). Die Lage der Insel lässt sich mit Sicherheit nicht bestimmen. — οἷα ἐκφέρειν. Ueber οἶος mit Infin. s. o. § 2.

7. τὰ μὲν. Es entspricht in etwas veränderter Form des Gegensatzes: Ἀνδροσθένης δέ. — τὸ πρόσω auch V 2, 1, häufig auch τοῦ πρόσω (V 24, 8. VI 7, 1). — Ἀνδροσθένης beschrieb seine Fahrt in einem eigenen Werk περίπλους τῆς Ἰν-δικῆς, von dem uns Athen. III 936 ein Fragment über die Muschel-arten, namentlich die Perlmuschel,

σου τι τῶν Ἀράβων παρέπλευσε· μακροτάτω δὲ τῶν ἐκ-
 πεμφθέντων προὐχώρησεν Ἰέρων ὁ Σολεὺς ὁ κυβερνήτης,
 λαβὼν καὶ οὗτος παρ' Ἀλεξάνδρου τριακόντορον. ἦν μὲν 8
 γὰρ αὐτῷ προστεταγμένον περιπλεῦσαι τὴν χειρρόνησον τὴν
 Ἀράβων πᾶσαν ἔσπε ἐπὶ τὸν κόλπον τὸν πρὸς Αἰγύπτῳ τὸν
 Ἀράβιον τὸν κατ' Ἡρώων πόλιν· οὐ μὴν ἐτόλμησέ γε τὸ
 πρόσω ἐλθεῖν, καίτοι ἐπὶ πολὺ παραπλεύσας τὴν Ἀράβων
 γῆν· ἀλλ' ἀναστρέψας γὰρ παρ' Ἀλέξανδρον ἐξήγγειλε τὸ
 μέγεθός τε τῆς χειρρόνησου θαυμαστόν τι εἶναι καὶ ὅσον οὐ
 πολὺ ἀποδέον τῆς Ἰνδῶν γῆς, ἄκραν τε ἀνέχειν ἐπὶ πολὺ
 τῆς μεγάλης θαλάσσης· ἦν δὴ καὶ τοὺς ξὺν Νέαρχῳ ἀπὸ 9
 τῆς Ἰνδικῆς πλέοντας, πρὶν ἐπικάμψαι ἐς τὸν κόλπον τὸν
 Περσικόν, οὐ πόρρω ἀνατείνουσιν ἰδεῖν τε καὶ παρ' ὀλίγον
 ἐλθεῖν διαβαλεῖν ἐς αὐτήν, καὶ Ὀνησικρίτῳ τῷ κυβερνήτῃ
 ταύτῃ δοκοῦν· ἀλλὰ Νέαρχος λέγει ὅτι αὐτὸς διεκώλυσεν,
 ὥς ἐκπεριπλεύσας τὸν κόλπον τὸν Περσικόν ἔχοι ἀπαγγεῖλαι
 Ἀλεξάνδρῳ ἔφ' οἷς τισι πρὸς αὐτοῦ ἐστάλη· οὐ γὰρ ἐπὶ 10
 τῷ πλεῦσαι τὴν μεγάλην θάλασσαν ἐστάλθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ
 καταμαθεῖν τὴν χώραν τὴν προσεχῇ τῇ θαλάσσῃ καὶ τοὺς
 κατοικοῦντας αὐτὴν ἀνθρώπους, ὅρους τε ἐν αὐτῇ καὶ
 ὕδατα καὶ τὰ νόμια τῶν ἀνδρῶν καὶ εἴ τις ἀγαθὴ καρπὸς
 ἐκφέρειν ἢ εἴ τις κακὴ· καὶ οὖν καὶ τοῦτο αἴτιον γενέσθαι
 ἀποσωθῆναι Ἀλεξάνδρῳ τὸν στρατόν· οὐ γὰρ ἂν σωθῆναι
 πλεύσαντας ὑπὲρ τῆς Ἀραβίας τὰ ἔρημα, ἐφ' ὅτῳ καὶ ὁ
 Ἰέρων ἐπιστρέφει ὁπίσω λέγεται.

aufbewahrt hat. — μακροτάτω. Dieser (ausser bei Herodot.) nur bei Späteren vorkommende Superlativ steht bei Arrian auch III 28, 7.

8. κατ' Ἡρώων πόλιν. Heroopolis, Stadt an der westlichsten Spitze des arabischen Meerbusens, Ruinen bei Abu Keischeib. — καίτοι mit Particip. S. z. c. 16, 3. — ὅσον οὐ tantum non = fast. S. z. V 12, 3. — ἄκρα an Arabiens Ostküste Oman, der Küste der Μακαί (Strab. p. 765), daher Indic. 43, 9 Μάκιστα genannt, j. Ras Mussendom an der schmalsten Stelle des persischen Meerbusens. — ἐπὶ πόλιν τῆς „über eine weite Strecke des Meeres hin“. ἐπὶ πόλιν in räumlicher Bedeutung auch V 23, 3. VI 5, 2. unt. c. 21, 3.

9. παρ' ὀλίγον ἐλθεῖν (oder ἤκειν) mit nachfolgendem Infinitiv (= praene) auch I 9, 3 παρ' ὀλίγον ἦλθον ἀφανίσαι τὴν πόλιν. — ταύτῃ dahin. Vgl. Xen. Anab. II 6, 7 πολεμικός δὲ ταύτῃ ἐδόκει εἶναι ὅτι φιλοκίνδυνος ἦν und c. 22, 4 ταύτῃ ἐξηγησαμένων. — δοκοῦν erg. εἶναι. Ueber die Umschreibung des einfachen Verbuns durch das Particip und εἶναι s. z. VI 14, 2.

10. ἐφ' οἷς τισι causal wie ἐφ' ὅτῳ unten und VI 4, 3 oft. — εἴ τις einen Casus vertretend wie c. 19, 2. — ἀποσωθῆναι hängt von αἴτιον γενέσθαι ab, das bisweilen auch mit dem Genetiv des Infinitivs (τοῦ ἀποσωθῆναι) verbunden wird. — οὐ γὰρ ἂν σωθῆναι mit Arrians

- 21 Ἐν ᾧ δὲ αὐτῷ ἐναυπηγοῦντο μὲν αἱ τριήρεις, ὁ λιμὴν δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ὠρύσσετο, ἐκπλεῖ ἐκ Βαβυλῶνος κατὰ τὸν Εὐφράτην ὡς ἐπὶ τὸν Παλλακόπαν καλούμενον ποταμόν. ἀπέχει δὲ οὗτος τῆς Βαβυλῶνος σταδίους ὅσον ὀκτακοσίους, καὶ ἔστι διώρουξ αὕτη ὁ Παλλακόπας ἐκ τοῦ Εὐφράτου,
- 2 οὐχὶ δὲ ἐκ πηγῶν τις ἀνίσχων ποταμός. ὁ γὰρ Εὐφράτης ποταμός ῥέων ἐκ τῶν Ἀρμενίων ὀρεῶν χειμῶνος μὲν ὥρα προχωρεῖ κατὰ τὰς ὄχθας, οἷα δὲ οὐ πολλοῦ ὄντος αὐτῷ τοῦ ὕδατος· ἥρος δὲ ὑποφαίνοντος καὶ πολὺ δὴ μάλιστα ὑπὸ τροπᾶς ἄστυνας τοῦ θέρους ὁ ἥλιος ἐπιστρέφει μέγας τε ἐπέρχεται καὶ ὑπερβάλλει ὑπὲρ τὰς ὄχθας ἐς τὴν γῆν
- 3 τὴν Ἀσσυρίαν. τηρικαῦτα γὰρ αἱ χιόνες αἱ ἐπὶ τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἀρμενίοις κατατηκόμεναι αὖξουσιν αὐτῷ τὸ ὕδωρ ἐπὶ μέγα, ὅτι δὲ ἐπιπολῆς ἔστιν αὐτῷ καὶ ὑψηλὸς ὁ ῥοῦς ὑπερβάλλει ἐς τὴν χώραν, εἰ μὴ τις ἀναστομώσας αὐτὸν κατὰ τὸν Παλλακόπαν ἐς τὰ ἔλη τε ἐκτρέψει καὶ τὰς λίμνας, αἷ δὲ ἀρχόμεναι ἀπὸ ταύτης τῆς διώρουχος ἔστε ἐπὶ τὴν ξυνεχῆ τῇ Ἀράβων γῇ καὶ ἔνθεν μὲν ἐς τέναρος ἐπὶ πολὺ, ἐκ δὲ τοῦ ἐς θάλασσαν κατὰ πολλὰ τε καὶ ἀφανῆ στόματα
- 4 ἐκδίδωσι. τετηκνίας δὲ τῆς χιόνος ἀμφὶ Πλειάδων μάλιστα

eigener Ansicht übereinstimmend (Ind. 32, 7 μοι δοκέει περιφανέως σώσαι τὴν στρατιὴν τῇδε τῇ βουλῇ Νέαρχος· τὴν γὰρ δὴ ἀκρὴν ἐκείνην καὶ τὴν πρὸς αὐτῇ χώραν ἐρημὴν τε εἶναι λόγος κατέχει καὶ ὕδατος ἀπορίῃ ἔχουσαν).

Cap. 21.

Beschreibung des Euphratecanals Pallakopas.

1. ἐν ᾧ. S. z. IV 2, 5. — ὅσον. S. z. c. 20, 6. — αὕτη ist als Subject im Genus dem Praedicat (διώρουξ) assimiliert (s. z. c. 11, 4), ὁ Παλλακόπας steht appositiv zu αὕτη. Der auf der Westseite dem Euphrat zugeleitete Canal Pallakopas ist heute ganz verschwunden.

2. ἥρος ὑποφαίνοντος. S. z. IV 18, 4. — ὑπό c. accus. dient wie das lat. *sub* zur Angabe einer ungefähren Zeitbestimmung. Häufig so ὑπὸ νύκτα *sub noctem*. Vgl.

VI 21, 4 ὑπὸ τὴν ἥω. — Zur Sache vgl. V 9, 4 (κατὰ τροπᾶς). — ἄστυνας. Wie im lat. *quicunque* so kann im Griechischen ὅστις (öfter auch mit angehängtem οὐν = ὁστιςοῦν) den Begriff des Ungefährten, Annähernden oder der Unbestimmtheit ausdrücken. ὑπὸ τροπᾶς ἄστυνας „etwa um die Zeit der Sommersonnenwende“. Vgl. c. 23, 3 (ἤντινα μείονα).

3. αὖξουσιν ἐπὶ μέγα. S. z. IV 1, 3. — ἐπιπολῆς = ἰσοχείλης (c. 7, 5). — ὑψηλὸς ὁ ῥοῦς = μετέωρος ῥεῖ (c. 7, 5). — γῆν. Hinter diesem Wort muss ein Begriff wie *τείνουσι* oder *παρήκουσι* ausgefallen sein. — ἐπὶ πολὺ. S. z. c. 20, 8. — ἐκ δὲ τοῦ. Bei dem substantivierten ὁ μὲν und ὁ δέ, wenn sie von einer Praeposition regiert werden, stehen μὲν und δέ regelmässig gleich nach der Praeposition (Xen. Memor. III 1, 8 ἵνα ὑπὸ μὲν τῶν ἄγωνται, ὑπὸ δὲ αὐτῶν ὠδῶνται).

4. Πλειάδων. S. z. VI 21, 2.

δύσιν ὀλίγος τε ὁ Εὐφράτης ῥέει καὶ οὐδὲν μείον τὸ πολὺ αὐτοῦ κατὰ τὸν Παλλακόπαν ἐκδιδοῖ ἐς τὰς λίμνας. εἰ δὴ τις μὴ ἀποφράξειε τὸν Παλλακόπαν αὖτις, ὥς κατὰ τὰς ὄχθας ἐκτραπὲν φέρεσθαι τὸ ὕδωρ κατὰ τὸν πόρον, ἐκένωσεν ἂν τὸν Εὐφράτην ἐς αὐτόν, ὥς μὴδ' ἐπάρδεσθαι ἀπ' αὐτοῦ τὴν Ἀσσυρίαν γῆν. ἀλλ' ἀπεφράσσοντο γὰρ αἱ ἐς 5 τὸν Παλλακόπαν τοῦ Εὐφράτου ἐκβολαὶ πρὸς τοῦ σατράπου τῆς Βαβυλωνίας πολλὰ πόνω, καίπερ οὐ χαλεπῶς ἀναστομούμεναι, ὅτι ἰλυώδης τε ἡ ταύτη γῆ καὶ πηλὸς ἡ πολλὴ αὐτῆς, οἷα δεχομένη τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ μὴ εὐμαρῇ τὴν ἀποστροφὴν αὐτοῦ παρέχειν· ἀλλὰ καὶ ἐς τρίτον μῆνα Ἀσσυρίων ἄνδρες ὑπὲρ τοὺς μυρίους ἐν τῷδε τῷ πόνῳ ξυνείχοντο.

Ταῦτα ἀπαγγελθέντα ἐπήγαγεν Ἀλέξανδρον ὠφελῆσαι τι 6 τὴν χώραν τὴν Ἀσσυρίαν. ἔνθεν μὲν δὴ ἐς τὸν Παλλακόπαν ἐτρέπετο τοῦ Εὐφράτου ὁ ῥοῦς, ταύτῃ δὲ ἔγνω βεβαίως ἀποκλείσαι τὴν ἐκβολήν· προελθόντι δὲ ὅσον σταδίους τριάκοντα ὑπόπετρος ἡ γῆ ἐφαίνετο, οἷα διακοπεῖσα, εἰ ξυν-αφῆς γένοιτο τῇ πάλαι διώρυγι τῇ κατὰ τὸν Παλλακόπαν, οὐτ' ἂν διαχεῖσθαι παρέχειν τὸ ὕδωρ ὑπὸ στερορότητος τῆς γῆς, τὴν τε ἀποστροφὴν αὐτοῦ τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ μὴ χαλεπῶς γίγνεσθαι. τούτων ἕνεκα ἐπὶ τε τὸν Παλλακόπαν 7 ἐπλευσε καὶ κατ' αὐτὸν καταπλεῖ ἐς τὰς λίμνας ὥς ἐπὶ τὴν

— οὐδὲν μείον *nihilominus* (= gleichwohl). Vgl. c. 25, 5. — κατὰ τὰς ὄχθας ἐκτρ. in die Ufer (des Euphrat) zurückgedrängt. — ἐκένωσεν ἂν. Vgl. c. 22, 3 (ἐβρέχετο ἂν). Der Indicativ der historischen Zeitformen (namentlich des Aorists) mit ἂν wird auch gebraucht, um auszudrücken, dass eine Handlung in der Vergangenheit unter gewissen Umständen und Verhältnissen geschah. Während wir im Deutschen in diesem Falle das Satzverhältnis als Möglichkeit auffassen und demgemäß gewöhnlich das Hilfsverb können gebrauchen, fasst der Grieche das Satzverhältnis als Factum auf und ἂν deutet nur an, dass etwas nicht schlechtweg, sondern unter gewissen Umständen geschah (die an unserer Stelle durch den Opta-

tiv: εἰ δὴ τις μὴ ἀποφράξειε angegeben sind).

5. ἀπεφράσσοντο näml. τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ (§ 6). Man beachte die Bedeutung des Imperfects. — οἷα μὴ παρέχειν. Ueber οἷος mit Infin. s. z. IV 3, 2. — ξυνείχοντο. Aehnlich Thuk. III 98 πόνῳ ξυνεχόμενοι.

6. ἔνθεν μὲν — ταύτῃ δέ. Ueber die Responsion s. z. VI 19, 2. — ἀποκλείσαι und zwar für immer. — ὅσον. S. z. c. 20, 6. — εἰ ξυν-αφῆς näml. ἡ γῆ διακοπεῖσα (= ἡ διωρυξ). — ἂν gehört zu παρέχειν, von dem διαχεῖσθαι (= durchsickern) wie γίγνεσθαι abhängt. — Ueber οὕτε — τέ s. IV 5, 6. — τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ zur Zeit des Untergangs der Pleiaden (§ 4), wo der Euphrat einen niederen Wasserstand hat und für sich (ohne den Zufluss des Pal-

Ἀράβων γῆν. ἐνθα χωρὸν τινα ἐν καλῷ ἰδὼν πόλιν ἐξοικοδόμησέ τε καὶ ἐτείχισε, καὶ ἐν ταύτῃ κατέκτισε τῶν Ἑλλήνων τινὰς τῶν μισθοφόρων, ὅσοι τε ἐκόντες καὶ ὅσοι ὑπὸ γῆρας ἢ κατὰ πῆρωσιν ἀπόλεμοι ἦσαν.

- 22 Αὐτὸς δὲ ὡς ἐξελέγξας δὴ τῶν Χαλδαίων τὴν μαντείαν, ὅτι οὐδὲν πεπόνθοι ἐν Βαβυλῶνι ἄχαρι, καθάπερ ἐκείνοι ἐμαντεύσαντο, ἀλλ' ἐφθῆ γὰρ ἐλάσας ἔξω Βαβυλῶνος πρὶν τι παθεῖν, ἀνέπλει αὐτὸς κατὰ τὰ ἔλη θαρρῶν, ἐν ἀριστερεῇ ἔχων τὴν Βαβυλῶνα· ἵνα δὴ καὶ ἐπλανήθη αὐτῷ μέρος τοῦ ναυτικοῦ κατὰ τὰ στενὰ ἀπορία ἡγεμόνος, πρὶν γε δὴ αὐτὸς πέμψας τὸν ἡγησόμενον ἐπανήγαγεν αὐτοὺς ἐς τὸν πόρον. λόγος δὲ λέγεται τοιόσδε. τῶν βασιλέων τῶν Ἀσσυρίων τοὺς τάφους ἐν ταῖς λίμναις τε εἶναι τοὺς πολλοὺς καὶ ἐν τοῖς ἔλεσι δεδομημένους. ὡς δὲ ἔπλει Ἀλέξανδρος κατὰ τὰ ἔλη, κυβερνᾷν γὰρ αὐτὸν λόγος τὴν τριήρη, πνεύματος μεγάλου ἐμπεσόντος αὐτῷ ἐς τὴν καυσίαν καὶ τὸ διάδημα αὐτῇ συνεχόμενον, τὴν μὲν δὴ οἷα βαρυτέραν πεσεῖν ἐς τὸ ὕδωρ, τὸ διάδημα δὲ ἀπενεχθὲν πρὸς τῆς πνοῆς σχεθῆναι ἐν καλᾷ τὸν κάλαμον δὲ τῶν ἐπιπεφυκόντων εἶναι 3 τάφῳ τινὶ τῶν πάλαι βασιλέων. τοῦτό τε οὖν αὐτὸ πρὸ τῶν μελλόντων σημεῖναι καὶ ὅτι τῶν τις ναυτῶν ἐκνηξάμενος

lakopas) zur Bewässerung des Landes nicht ausreicht.

7. ἐν καλῷ. S. z. IV 1, 3.

Cap. 22.

Die Assyrischen Königsgräber in den Sümpfen. Ein Alexanders nahe bevorstehenden Tod anzeigendes Omen.

1. ἐξελέγξας τὴν μαντείαν scil. ψευδῇ οὖσαν. Zur Bedeutung von ἐξελέγχειν vgl. V 4, 4. — ἀλλ' ἐφθῆ — παθεῖν eingeschoben, erläuternde Bemerkung des Schriftstellers. Vgl. c. 29, 2. — τὸν ἡγησόμενον. S. z. VI 25, 1 (ὁ ἐξελέγξων).

2. δεδομημένους von δομέω (=δέμω) findet sich nur bei Späteren; auch die bessere Form δεδομένους ist unnatürlich. — κυβερνᾷν γὰρ. Der das Folgende begründende und erläuternde Satz ist hier dem zu begründenden vorangegangen, eine

Satzordnung, die namentlich bei Homer und Herodot häufig ist (γὰρ im vorgeschobenen Satze). Vgl. IV 4, 9. — καυσία, eine makedonische Kopfbedeckung, dem hellenischen πέτασος ähnlich, d. i. ein flacher runder Hut mit breiter Krempe zum Schutz gegen die Sonnenhitze (καύσις); bei den makedonischen Königen war er mit einer oder zwei weissen Binden (διάδημα) umwunden. — οἷα βαρυτέραν, οὖσαν. Ueber οἷα s. z. IV 3, 1. — σχεθῆναι ein unnatürlicher Aorist. Vgl. V 2, 7. — ἐπιπεφυκόντων, καλᾶμων.

3. σημεῖναι πρὸ τῶν μελλόντων „habe ein Vorzeichen (= πρὸ) dessen gegeben, was kommen sollte“. Wie hier c. 24, 1. Vgl. Xen. Hell. V 4, 17 ἀπὸντι γὰρ μὴν ἄνεμος αὐτῷ ἐξαισιος ἐπεγένετο, ὃν καὶ οἰωνίζοντο τινες σημαίνειν πρὸ τῶν μελλόντων. Vgl. unt. § 5. — τῶν τις. Ueber die Stellung von

ὥς ἐπὶ τὸ διάδημα ἀφελῶν τοῦ καλάμου αὐτὸ μετὰ χειρας μὲν οὐκ ἤνεγκεν, ὅτι νηχομένου ἂν αὐτοῦ ἐβρέχετο, περιθίεις δὲ τῇ κεφαλῇ τῇ αὐτοῦ οὕτω διήνεγκε. καὶ οἱ μὲν πολλοὶ 4 τῶν ἀναγραφάντων τὰ Ἀλεξάνδρου λέγουσιν ὅτι τάλαντον μὲν ἐδώρησατο αὐτῷ Ἀλέξανδρος τῆς προθυμίας εἵνεκα, ἀποτεμεῖν δὲ ἐκέλευσε τὴν κεφαλὴν, τῶν μάντεων ταύτῃ ἐξηγησαμένων, μὴ περιδεῖν σῶαν ἐκείνην τὴν κεφαλὴν ἣτις τὸ διάδημα ἐφόρησε τὸ βασιλείον. Ἀριστόβουλος δὲ τάλαντον μὲν ὅτι ἔλαβεν λέγει αὐτόν, ἀλλὰ πληγὰς λαβεῖν τῆς περιθέσεως ἔνεκα τοῦ διαδήματος. Ἀριστόβουλος μὲν δὴ τῶν 5 τινὰ Φοινίκων τῶν ναυτῶν λέγει ὅτι τὸ διάδημα τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐκόμισεν· εἰσὶ δὲ οἱ Σέλευκον λέγουσι. καὶ τοῦτο τῷ τε Ἀλεξάνδρῳ σημῆναι τὴν τελευτὴν καὶ τῷ Σελεύκῳ τὴν βασιλείαν τὴν μεγάλην. Σέλευκον γὰρ μέγιστον τῶν μετὰ Ἀλεξάνδρου διαδεξαμένων τὴν ἀρχὴν βασιλεῖα γενέσθαι τὴν τε γνῶμην βασιλικώτατον καὶ πλείστης γῆς ἐπάρξαι μετὰ γε αὐτόν Ἀλέξανδρον οὗ μοι δοκεῖ ἵεναι ἐς ἀμφίλογον.

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Βαβυλῶνα καταλαμβάνει Πεννέσταν 23 ἥκοντα ἐκ Περσῶν, ἄγοντα στρατιὰν Περσῶν ἐς δισμουρίους· ἦγε δὲ καὶ Κοσσαίων καὶ Ταπούρων οὐκ ὀλίγους, ὅτι καὶ ταῦτα τὰ ἔθνη τῶν προσχώρων τῇ Περσίδι μαχιμώτατα εἶναι ἐξηγγέλλετο. ἦκε δὲ αὐτῷ καὶ Φιλόξενος στρατιὰν ἄγων ἀπὸ Καρίας καὶ Μένανδρος ἐκ Λυδίας ἄλλους καὶ Μενίδας τοὺς ἱππέας ἄγων τοὺς αὐτῷ ξυνταχθέντας. καὶ 2 πρεσβεῖαι δὲ ἐν τούτῳ ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἦκον, καὶ τούτων οἱ πρέσβεις αὐτοὶ τε ἐστεφανωμένοι Ἀλεξάνδρῳ προσῆλθον

τὶς s. z. VI 9, 3. — ἄν gehört zu ἐβρέχετο. S. z. c. 21, 4.

4. τάλαντον μὲν. „Die Wortstellung hebt die Uebereinstimmung des Aristobulus nur in dem einen Theile der Ueberlieferung, die Abweichung im anderen hervor.“ Sintenis. — ταύτῃ. S. z. c. 20, 9. — ἐξηγησαμένων. ἐξηγεῖσθαι ist der eigentliche Ausdruck vom Auslegen eines Orakels oder Götterzeichens. Vgl. I 18, 9 τὸ δὲ θεῖον ἄλλος ἄλλῃ ἐξηγεῖτο. — περιδεῖν. S. z. c. 14, 4. — λέγει. Krüger vermutet, dass hinter λέγει in Folge des Homoeoteleuton ausgefallen sei: ἀπομνησθῆναι δὲ τὴν κεφαλὴν οὗ λέγει (αὐτόν, ἀλλ').

5. τῶν τινὰ s. o. z. § 3. — βασιλικώτατον. Xen. Anab. I 9, 9 βασιλικώτατος καὶ ἀρχεῖν ἀξιώτατος. — ἵεναι ἐς ἀμφίλογον. Vgl. ἐς ἀπιστίαν ἵεναι V 6, 6. — Ueber Seleukos s. z. V 13, 1.

Cap. 23.

1. Πεννέστας. VI 30, 2. VII 6, 3. — καὶ ταῦτα wie die Perser. — Μένανδρος III 6, 8. — ξυνταχθέντας (ipsi) adiunctos, additos. Vgl. IV 24, 10 ξυντάξας αὐτῷ τὴν Ἀττάλον τάξιν. — Menidas hatte die auf Alexanders Befehl in Makedonien neu ausgehobene Reiterei von dort herbeigeführt (IV 18, 3).

- καὶ ἐστεφάνουν αὐτὸν στεφάνοις χρυσοῖς, ὡς θεωροὶ δῆθεν ἐς τιμὴν θεοῦ ἀφιγμένοι. τῷ δὲ οὐ πόρρω ἢ τελευτῇ ἦν.
3. Ἐνθα δὴ τοὺς τε Πέρσας ἐπαινέσας τῆς προθυμίας, ὅτι πάντα Πενκέστα ἐπέδοντο, καὶ αὐτὸν Πενκέσταν τῆς ἐν κόσμῳ αὐτῶν ἐξηγήσεως, κατέλεγεν αὐτοὺς ἐς τὰς Μακεδονικὰς τάξεις, δεκαδάρχην μὲν τῆς δεκάδος ἡγεῖσθαι Μακεδόνα καὶ ἐπὶ τούτῳ διμοιρίτην Μακεδόνα καὶ δεκαστάτηρον, οὕτως ὀνομαζόμενον ἀπὸ τῆς μισθοφορᾶς, ἦντινα μείονα μὲν τοῦ διμοιρίτου, πλείονα δὲ τῶν οὐκ ἐν τιμῇ στρατευομένων ἔφερεν· ἐπὶ τούτοις δὲ δώδεκα Πέρσας καὶ τελευταῖον τῆς δεκάδος Μακεδόνα, δεκαστάτηρον καὶ τοῦτον, ὥστε ἐν τῇ δεκάδι τέσσαρας μὲν εἶναι Μακεδόνας, τοὺς μὲν τρεῖς τῇ μισθοφορᾷ προὔχοντας, τὸν δὲ τῇ ἀρχῇ τῆς δεκάδος, δώδεκα δὲ Πέρσας, τοὺς μὲν Μακεδόνας τὴν πάλ-

2. ὡς δῆθεν. S. z. IV 18, 4. — ἄρα (= wider Erwarten), die Enttäuschung von einer früheren Meinung einführend contrastiert mit ὡς θεωροὶ δῆθεν ἐς τιμὴν θεοῦ ἀφιγμένοι. In ähnlichem Sinne steht ἄρα c. 26, 3.

3. τῆς ἐν κόσμῳ αὐτῶν ἐξηγήσεως wegen seiner besonnenen Leitung. — δεκάς bezeichnet hier ohne Rücksicht auf die eigentliche Bedeutung eine Rotte von 16 Mann (§ 4), die fortan aus 4 Makedonern und 12 persischen Kriegern gebildet wurde, so dass die drei ersten Glieder der Phalanx aus makedonischen Schwerbewaffneten, die 12 folgenden mittleren aus leichtbewaffneten Persern, das letzte Glied aber wieder aus Makedonern bestand. Vermutlich verfolgte Alexander bei dieser militärischen Neuerung den Zweck, dass er, ohne der Phalanx ihre Massenwirkung und Stosskraft zu rauben, einerseits dieser neuen Waffengattung die Möglichkeit zu gewähren dachte, ohne Deckung durch besondere Corps leichter Truppen selbständig zu operieren, anderseits den Versuch machen wollte, dieselbe Waffengattung zugleich zum Handgemenge wie zum Gefecht mit der Schusswaffe zu befähigen. — ἐπὶ τούτῳ nächst diesem. — διμοιρίτην. S. z. VI 9, 3. — δεκαστάτηρον. Sind

hier, wie anzunehmen, attische Silber-Statern (od. Tetradrachmen) gemeint, so erhielt der Dekastater monatlich etwas über 10 Thlr. (1 στατήρ oder τετραδράχμων = 3,2 Mark). In dem aus Makedonern und Persern gemischten Corps erhielten von den 3 Makedonern der Rotte ausser dem Rottmeister 2 je 10 Stateren monatlichen Soldes, der dritte doppelten Sold und dieser letztere war nach unserer Stelle höher als 10 Stateren. Den Doppelsöldner kann man hienach auf 12 Stateren (gegen 12 Thlr.), den gemeinen Soldaten (= τὸν οὐκ ἐν τιμῇ στρατευόμενον) auf 6 Stateren monatlich ansetzen; zwischen beiden steht der δεκαστάτηρος. Vermutlich ist in diesem hohen Sold die Verpflegung mit einbegriffen gewesen.

4. τελευταῖον — Μακεδόνα. Warum, lehrt Tact. 12, 11 τοὺς οὐραγούς οὐ κατ' ἀκλὴν ὡς κατὰ σύνεσιν καὶ ἐμπειρίαν τῶν πολέμων ἐπιλέκτους χεῖρ εἶναι, ὡς ἐπιμελεῖσθαι τοῦ στοιχεῖν τὰ ζῷα καὶ τοῖς ἐθελοναοῦσι μὴ ἐπιέναι ἀποδιδράσκειν ἔξω τῆς τάξεως· ὅπου τε συνασπισμοῦ δεήσειεν, οὗτος ἐστὶν ὁ μάλιστα ἐς πρηνότητα τοὺς πρὸ ἑαυτοῦ τεταγμένους ἐννείων, ὃς τὴν πᾶσαν ἰσχὺν τῷ συντάγματι τούτῳ παρέχεται. — τοὺς

τριον ὅπλισιν ὀπλισμένους, τοὺς δὲ Πέρσας τοὺς μὲν τοξό-
τας, τοὺς δὲ καὶ μεσάρκνλα ἔχοντας.

Ἐν τούτῳ δὲ πολλάκις μὲν τοῦ ναυτικοῦ ἀνεπειράτο, 5
πολλαὶ δὲ ἐριδες αὐτῷ τῶν τριηρῶν καὶ ὅσαι τετρήρεις κατὰ
τὸν ποταμὸν ἐρίγνοντο, καὶ ἄρῶνες τῶν τε ἐρετῶν καὶ τῶν
κυβερνητῶν καὶ στέφανοι τῶν νικῶντων.

Ἦκον δὲ καὶ παρὰ Ἀμμωνος οἱ θεωροὶ οὕστινας ἐστάλ- 6
κει ἐρησομένους ὅπως θέμις αὐτῷ τιμᾶν Ἑφαιστίωνα· οἱ
δὲ ὥς ἦρῳι ἔφησαν ὅτι θύειν θέμις ὁ Ἀμμων λέγει. ὁ δὲ
ἔχαιρέ τε τῇ μαντεία καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε ὥς ἦρῳα ἐρέραιρε.
καὶ Κλεομένει, ἀνδρὶ κακῷ καὶ πολλὰ ἀδικήματα ἀδικήσαντι
ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπιστέλλει ἐπιστολήν· καὶ ταύτην τῆς μὲν ἐς
Ἑφαιστίωνα καὶ ἀποθανόντα φιλίας ἔνεκα καὶ μνήμης οὐ
μέμφομαι ἔγωγε· ἄλλων δὲ πολλῶν ἔνεκα μέμφομαι. ἐκέλενε 7
γὰρ ἡ ἐπιστολή κατασκευασθῆναι Ἑφαιστίωνι ἡρῶν ἐν Ἀλεξαν-
δρείᾳ τῇ Αἰγυπτίᾳ, ἐν τε τῇ πόλει αὐτῇ καὶ ἐν τῇ νήσῳ
τῇ Φάρῳ, ἵνα ὁ πύργος ἐστὶν ὁ ἐν τῇ νήσῳ, μεγέθει τε
μέγιστον καὶ πολυτελείᾳ ἐκπρεπέστατον· καὶ ὅπως ἐπικρα-
τήσῃ καλεῖσθαι ἀπὸ Ἑφαιστίωνος, καὶ τοῖς συμβολαίοις καθ’

τρεις die (genannten) drei. — μεσ-
άρκνλα. S. z. c. 6, 5.

5. ἀνεπειράτο. ἀναπειράσθαι eig.
wiederholt versuchen, häufig von
militärischen Uebungen (hier von
Seemanövern). Vgl. Herod. VI 12.
Thuk. VII 7 (τὸ ναυτικὸν ἐπλήρου
καὶ ἀνεπειρώντο).

6. ὥς ἦρῳι in Uebereinstimmung
mit c. 14, 7. — Κλεομένει. Ver-
mutlich der oben (III 5, 4) erwähnte.
Nach der Eroberung Aegyptens hatte
ihm Alexander die Erhebung der
Abgaben aufgetragen, wobei er sich
zur Befriedigung seiner unersätt-
lichen Habsucht schlimme Erpres-
sungen hatte zu Schulden kommen
lassen (Aristot. οἰκον. III. Demosth.
56, 7). Wiewol dies Alexander nicht
unbekannt war, zog er ihn doch
nicht zur Strafe, wie Droysen
(p. 581) meint, deshalb, weil Kleo-
menes als Eingeborener — er war
aus Naukratis (III 5, 4) — die Ver-
hältnisse der so wichtigen aegypti-
schen Satrapie genau kannte, ein
gewandter Finanzmann und höchst
brauchbarer Verwaltungsbeamter

war, der, von königlicher Ungnade
betroffen, sich mit seinen Schätzen
(wie Harpalus) den Händen Alex-
anders hätte entziehen können.
Späterhin liess ihn Ptolemaeus,
nachdem er die Statthalterschaft
Aegyptens übernommen hatte, hin-
richten.

7. ἐκέλενε ist für ἔλεγε geschie-
ben, das sich mit dem passiven In-
finitiv nicht vereinigen lässt. Zu
ἐκέλενε vgl. VI 1, 6. 15, 2. VII 4,
8. — ἐν τῇ νήσῳ welche Alexander
durch einen 7 Stadien langen Damm
mit dem Festlande und dem Hafen
Alexandria's hatte verbinden lassen
(Strab. p. 791); auf ihr stand der
berühmte Leuchtturm (πύργος). Caes.
b. c. III 112 *Pharus est in insula
turris magna altitudine, mirificis
operibus exstructa, quae nomen ab
insula accepit*. Die Insel ist schon
Homer bekannt (Odys. δ, 355). —
μεγέθει μέγιστον. S. z. V 19, 5. —
καὶ ὅπως abhängig von ἐκέλενε,
bei dem ein ἐπιμελεσθῆναι vor-
schwebt. — ἐπικρατῆσαι τὸ καλεῖ-
σθαι ἀπὸ. Alexander gebot dafür

- ὅσα οἱ ἔμποροι ἀλλήλοις ξυμβάλλουσιν ἐγγράφεσθαι τὸ ὄνομα
 8 Ἡφαιστίωνος. ταῦτα μὲν οὖν οὐκ ἔχω μέμψασθαι, πλὴν γε
 δὴ ὅτι οὐκ ἐπὶ μεγάλοις μεγάλως διεσπουδάζετο. ἐκεῖνα δὲ
 καὶ πάνν μέφομαι. ἦν γὰρ καταλάβω ἐγώ, ἔλεγε τὰ γράμ-
 ματα, τὰ ἱερὰ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καλῶς κατεσκευασμένα καὶ
 τὰ ἡρώα τὰ Ἡφαιστίωνος, εἴ τε τι πρότερον ἡμάρτηκας,
 ἀφήσω σε τούτων, καὶ τὸ λοιπόν, ὀπηλίκον ἂν ἀμάρτης,
 οὐδὲν πείσῃ ἐξ ἐμοῦ ἄχαρι. τοῦτο ἀνδρὶ ἄρχοντι πολλῆς
 μὲν χάρας, πολλῶν δὲ ἀνθρώπων ἐκ βασιλέως μεγάλου ἐπ-
 εσταλμένον, ἄλλως τε καὶ κακῷ ἀνδρί, οὐκ ἔχω ἐπαινέσαι.
 24 Ἀλλὰ γὰρ αὐτῷ ἤδη Ἀλεξάνδρῳ ἐγγὺς ἦν τὸ τέλος.
 καὶ τι καὶ τοιόνδε πρὸ τῶν μελλόντων σημῆναι λέγει Ἀριστό-
 βουλος· καταλοχίζειν μὲν αὐτὸν τὴν στρατιὰν τὴν ξὺν
 Πενκέστα τε ἐκ Περσῶν καὶ ἀπὸ θαλάσσης ξὺν Φιλοξένῳ
 καὶ Μενάνδρῳ ἦκουσαν ἐς τὰς Μακεδονικὰς τάξεις· διψή-
 σαντα δὲ ἀποχωρῆσαι ἐκ τῆς ἔδρας καταλιπόντα ἔρημον τὸν
 2 θρόνον τὸν βασιλείον. εἶναι δὲ κλίνας ἐκατέρωθεν τοῦ
 θρόνου ἀργυρόποδας, ἐφ' ὧν οἱ ἄμφ' αὐτὸν ἑταῖροι
 ἐκάθηντο. τῶν τινα οὖν ἡμελημένων ἀνθρώπων, οἱ δὲ καὶ
 τῶν ἐν φυλακῇ ἀδέσμων ὄντα λέγουσιν, ἔρημον ἰδόντα τὸν
 θρόνον καὶ τὰς κλίνας, περὶ τῷ θρόνῳ δὲ ἐστηκότας τοὺς
 εὐνούχους, καὶ γὰρ καὶ οἱ ἑταῖροι ξυνανέστησαν τῷ βασιλεῖ

Sorge zu tragen, dass das Benennen (der Heiligtümer, Altäre, Feste, Opfer) nach Hephästion vorherrschend wäre d. h. in Gebrauch käme (Luc. de cal. non tem. cred. 17 εὐθὺς οὖν νεὸς τε ἀνέστησαν αἱ πόλεις καὶ τεμένη καθιδρύετο καὶ βωμοὶ καὶ θυσίαι καὶ ἑορταὶ τῷ καινῷ θεῷ ἐπετελοῦντο). Zum Gebrauch von ἐπικρατεῖν (= *invalescere*) vgl. Polyb. II 38 ἐπεκράτησε τὸ τῶν Ἀχαιῶν ὄνομα κατὰ πάντων τῶν Πελοποννησίων. — ξυμβάλλειν τινὶ (= *contrahere rem cum aliquo*) ein Geschäft mit jemandem in rechtsgültiger Weise abschließen. Die συμβόλαια (= Rechtsinstrumente), Urkunden, Testamente, Contracte u. s. w. sollten zu ihrer grösseren (gleichsam heiligen) Beglaubigung im Namen des Hephæstion ausgestellt werden. (Vgl. Luc. a. angef. Orte ὁ μέγιστος ὄρκος ἦν ἅπασιν Ἡφαιστίων.)

8. πλὴν γε δὴ. S. z. V 1, 2. — οὐκ ἐπὶ μεγάλοις, ἀλλ' ἐπὶ μικροῖς. — ἔλεγε besagte. — ἀφήσω σε τούτων. I 17, 2 Ζελεῖτας ἀφήκε τῆς αἰτίας. — τούτων bezieht sich auf εἴ τι, das die Stelle eines Casus vertritt (s. z. c. 19, 2).

Cap. 24.

Ein weiteres Omen, das auf den baldigen Tod des Alexander ge-
 deutet wird.

1. τὸ τέλος (τοῦ βίου) ist in dieser Bedeutung mehr dichterisch; üblicher ἡ τελευτὴ τοῦ βίου. — σημῆναι. S. z. c. 22, 3. — Πενκέστα. S. c. 23, 1.

2. τῶν τινα. Ueber die Stellung von τις s. z. VI 9, 3. — ἡμελημένων „*ignobilium*“. Vgl. I 22, 7 καὶ ἄλλοι τῶν οὐκ ἡμελημένων (= *haud ignobilium*) Μακεδόνων. Ebenso V 2, 7. — ἐν φυλακῇ ἀδέ-

ἀποχωροῦντι, διελθόντα διὰ τῶν εὐνούχων ἀναβῆναί τε ἐπὶ τὸν θρόνον καὶ καθέζεσθαι. τοὺς δὲ οὐκ ἀναστῆσαι μὲν 3 αὐτὸν ἐκ τοῦ θρόνου κατὰ δὴ τινα νόμον Περσικόν· περιρρηξαμένους δὲ τύπτεσθαι τὰ τε στήθη καὶ τὰ πρόσωπα ὡς ἐπὶ μεγάλῳ κακῷ. ταῦτα ὡς ἐξηγγέλθη Ἀλεξάνδρῳ, κελεύσαι στρεβλωθῆναι τὸν καθίσαντα, μήποτε ἐξ ἐπιβουλῆς ξυντεταγμένον τοῦτο ἔδρασε γινῶναι ἐθέλοντα. τὸν δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐξειπεῖν ὅτι μὴ ἐπὶ νοῦν οἱ ἐλθόν οὕτω πράξαι· ἢ δὴ καὶ μᾶλλον ἐπ' οὐδενὶ ἀγαθῷ ξυμβῆναι αὐτῷ οἱ μάντιες ἐξηγοῦντο.

Ἡμεῖρα τε οὐ πολλὰ ἐπὶ τούτῳ ἐγένοντο καὶ τεθνηκὼς 4 τοῖς θεοῖς τὰς τε νομιζομένας θυσίας ἐπὶ ξυμφοραῖς ἀγαθαῖς καὶ τινας καὶ ἐκ μαντείας εὐωχεῖτο ἅμα τοῖς φίλοις καὶ ἔπινε πόρῳ τῶν νυκτῶν. δοῦναι δὲ λέγεται καὶ τῇ στρατιᾷ ἱερεῖα καὶ οἶνον κατὰ λόχους καὶ ἑκατοστύας. ἀπὸ δὲ τοῦ πότου αὐτὸν μὲν ἀπαλλάττεσθαι ἐθέλειν ἐπὶ κοιτῶνα εἰσὶν οἱ ἀνέγραψαν· Μῆδιον δὲ αὐτῷ ἐντυχόντα, τῶν ἐταίρων ἐν τῷ τότε τὸν πιθανώτατον, δεηθῆναι κωμάσαι παρὰ οἱ· γενέσθαι γὰρ ἂν ἡδὺν τὸν κῶμον.

Καὶ αἱ βασιλεῖοι ἐφημερίδες ὥδε ἔχουσι· πίνειν παρὰ 25 Μῆδιῳ αὐτὸν κωμάσαντα· ἔπειτα ἐξαναστάντα καὶ λουσάμενον καθεύδειν τε καὶ αὖτις δειπνεῖν παρὰ Μῆδιῳ καὶ

σφοδρῶντα. „Adhuc δεδεμένον fuisse tradentes miraculum augent Plut. Alex. 73 et Diod. 17, 116“.

3. περιρρηξαμένους, τὴν ἐσθῆτα. — μὴ ποτε. S. z. IV 20, 2. — ὅτι μὴ = πλὴν ἢ. — ἐπὶ νοῦν ἐλθόν steht dem ἐξ ἐπιβουλῆς ξυντεταγμένον gegenüber „er habe es (nicht als etwas hinterlistig verabredetes sondern) als etwas ihm zufällig in den Sinn gekommenes und nicht anders (= οὕτω) ausgeführt“. Wie τοῦτο bei ἔδρασε den Begriff des vorausgegangenen Particips nachdrücklich hervorhebt, so geschieht dasselbe durch οὕτω bei πράξαι. — ἢ καὶ μᾶλλον. S. z. c. 13, 2. — ἐξηγοῦντο. S. z. c. 22, 4.

4. πόρῳ νυκτῶν auch c. 25, 1. νύκτας wird mit Rücksicht auf die verschiedenen Teile der Nacht wie ein Plurale tantum gebraucht (νύκτες = horae nocturnae). Vgl. I 20, 6 ἀμφὶ μέσας νύκτας und Plut. Protag.

ἔπειτα μοι λίαν πόρῳ ἐδόξε τῶν νυκτῶν εἶναι. — ἐπὶ κοιτῶνα ist mit Sintenis statt ἐπὶ κοιτῶνι geschrieben. — ἀπὸ δὲ πότου. ἀπὸ in temporaler Bedeutung (wofür häufig auch ἐκ) auch in der Verbindung ἀπὸ δειπνον (εἶναι oder γενέσθαι). Vgl. Herod. I 126. II 78. — Μῆδιον. Diod. 16, 117 παρεκλήθη πρὸς τινὰ τῶν φίλων Μῆδιον τὸν Θεσσαλὸν πρὸς κῶμον. Justin. 12, 13 recedentem iam ab convivio (Nearchi) Medius Thessalus, instaurata comissatione, et ipsum et sodales eius invitat. Vgl. Plut. Alex. 75.

Cap. 25.

Das Gelage bei Medios. Der König fieberkrank.

1. αἱ βασιλεῖοι ἐφημερίδες. Die von Eumenes aus Kardia (s. V 24, 6), dem Geheimschreiber Philipps wie Alexanders und von dem

αὐθις πίνειν πόρῳ τῶν νυκτῶν· ἀπαλλαχθέντα δὲ τοῦ
 πότου λούσασθαι· καὶ λουσάμενον ὀλίγον τι ἐμφαγεῖν καὶ
 2 καθεύδειν αὐτοῦ, ὅτι ἤδη ἐπύρεσεν. ἐκκομισθέντα δὲ ἐπὶ
 κλίνης πρὸς τὰ ἱερὰ θῦσαι ὡς νόμος ἐφ' ἐκάστη ἡμέρᾳ,
 καὶ τὰ ἱερὰ ἐπιθέντα κατακεῖσθαι ἐν τῷ ἀνδρῶνι ἔστε ἐπὶ
 κνέφας. ἐν τούτῳ δὲ τοῖς ἡγεμόσι παραγγέλλειν ὑπὲρ τῆς
 πορείας καὶ τοῦ πλοῦ, τοὺς μὲν ὡς περὶ ἰόντας παρασκευ-
 3 εῖσθαι ἐς τετάρτην ἡμέραν, τοὺς δὲ ἅμα οἱ πλείοντας ὡς
 εἰς πέμπτην πλευσόμενους. ἐκείθεν δὲ κατακομισθῆναι ἐπὶ
 τῆς κλίνης ὡς ἐπὶ τὸν ποταμόν, καὶ ἐπιβάντα πλοίου δια-
 πλεῦσαι πέραν τοῦ ποταμοῦ ἐς τὸν παραδείσον, καὶ αὐθις
 λουσάμενον ἀναπαύεσθαι. ἐς δὲ τὴν ὑστεραίαν λούσασθαι
 τε αὐθις καὶ θῦσαι τὰ νομιζόμενα· καὶ εἰς τὴν καμάραν
 εἰσελθόντα κατακεῖσθαι διαμυθολογοῦντα πρὸς Μῆδιον· παρ-
 4 αγγεῖλαι δὲ καὶ τοῖς ἡγεμόσιν ἀπαντῆσαι ἑσθιν. ταῦτα
 πράξαντα δειπνῆσαι ὀλίγον· κομισθέντα δὲ αὐθις ἐς τὴν
 καμάραν πυρέσσειν ἤδη ξυνεχῶς τὴν νύκτα ὅλην· τῇ δὲ
 ὑστεραίᾳ λούσασθαι καὶ λουσάμενον θῦσαι. Νεάρχῳ δὲ καὶ
 τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσι παραγγεῖλαι τὰ ἀμφὶ τὸν πλοῦν ὅπως
 ἔσται ἐς τρίτην ἡμέραν. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ λούσασθαι αὐθις
 καὶ θῦσαι τὰ τεταγμένα, καὶ τὰ ἱερὰ ἐπιθέντα οὐκέτι ἐλιν-
 νύειν πυρέσσοντα. ἀλλὰ καὶ ὡς τοὺς ἡγεμόνας εἰσκαλέσαντα
 παραγγέλλειν τὰ πρὸς τὸν ἐκπλοῦν ὅπως αὐτῷ ἔσται ἔτοιμα·
 λούσασθαι τε ἐπὶ τῇ ἑσπέρᾳ, καὶ λουσάμενον ἤδη ἔχειν
 5 κακῶς. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ μετακομισθῆναι ἐς τὴν οἰκίαν τὴν
 πρὸς τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ θῦσαι μὲν τὰ τεταγμένα, ἔχοντα
 δὲ πονήρως ὅμως ἐσκαλέσαι τῶν ἡγεμόνων τοὺς ἐπικαιριω-
 τάτους καὶ ὑπὲρ τοῦ πλοῦ αὐθις παραγγέλλειν. τῇ δὲ

Historiker Diodotos aus Erythrae (Athen. X p. 434 B) geführten königlichen Tagebücher sind sowohl von Arrian als auch von Plutarch (Alex. c. 76) leider nur für die letzten Tage des Königs benutzt; möglicherweise war schon zu beider Zeit nur noch der Schluss dieser nach dem Erhaltenen zu urteilen höchst schätzbaren Aufzeichnungen vorhanden. Die Auszüge aus dem erstgenannten Werk bei Plutarch (Alex. 76. 77) sind kürzer, die bei Arrian länger, doch stimmen beider Berichte in der Hauptsache überein,

nur in Einzelheiten und im Ausdruck von einander abweichend.

2. αὐτοῦ. Plut. Alex. 76 ὀγδοῇ ἐπὶ δεκάτῃ ἐκάθενθεν ἐν τῷ λουτρῶνι διὰ τὸ πυρέξει. — ἐπιθέντα, ἐπὶ βωμοῦ. Vgl. § 4.

3. καμάραν. Plut.: τῇ δ' ἑξῆς (am 19. Däsios) λουσάμενος εἰς τὸν θάλαμον μετῆλθε καὶ διημέρευσεν πρὸς Μῆδιον κυβέων, εἴτ' ὅψε λουσάμενος καὶ τὰ ἱερὰ τοῖς θεοῖς ἐπιθεῖς ἐμφαγὼν διὰ νυκτὸς ἐπύρεξε.

4. καὶ ὡς. S. z. IV 3, 3.

5. ἐπικαιριωτάτους. οἱ ἐπικαίριοι

ἐπιούσῃ μόρις ἐκκομισθῆναι πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ θῦσαι, καὶ μηδὲν μείον ἔτι παραγγέλλειν ὑπὲρ τοῦ πλοῦ τοῖς ἡγεμόσιν. ἐς δὲ τὴν ὑστεραίαν κακῶς ἤδη ἔχοντα ὅμως θῦσαι τὰ 6 τεταγμένα. παραγγεῖλαι δὲ τοὺς μὲν στρατηγούς διατρίβειν κατὰ τὴν αὐλήν, χιλιάρχας δὲ καὶ πεντακοσιάρχας πρὸ τῶν θυρῶν. ἤδη δὲ παντάπασι πονηρῶς ἔχοντα διακομισθῆναι ἐκ τοῦ παραδείσου εἰς τὰ βασίλεια. εἰσελθόντων δὲ τῶν ἡγεμόνων γινῶναι μὲν αὐτούς, φωνῆσαι δὲ μηδὲν ἔτι, ἀλλ' εἶναι ἄναυδον· καὶ τὴν νύκτα πυρέσσειν κακῶς καὶ τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ἄλλην νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν.

Οὕτως ἐν ταῖς ἐφημερίσι ταῖς βασιλείαις ἀναγράφεται, 26 καὶ ἐπὶ τούτοις ὅτι οἱ στρατιῶται ἐπόθησαν ἰδεῖν αὐτόν, οἱ μὲν, ὡς ζῶντα ἔτι ἰδοιεν· οἱ δέ, ὅτι τεθνηκέναι ἤδη ἐξηγγέλλετο, ἐπικρύντεσθαι δὲ αὐτοῦ ἐτόπαζον πρὸς τῶν σωματοφυλάκων τὸν θάνατον, ὡς ἔγωγε δοκῶ· τοὺς πολλοὺς δὲ ὑπὸ πένθους καὶ πόθου τοῦ βασιλέως βιάσασθαι ἰδεῖν Ἀλέξανδρον. τὸν δὲ ἄφωνον μὲν εἶναι λέγουσι παραπορευομένης τῆς στρατιᾶς· δεξιούσθαι δὲ ὡς ἐκάστους τὴν τε κεφαλὴν ἐπαίροντα μόρις καὶ τοῖν ὀφθαλμοῖν ἐπισημαίνοντα. λέγουσι δὲ αἱ ἐφημερίδες αἱ βασιλικοὶ ἐν τοῦ Σεράπιδος τῷ 2 ἱερῷ Πείθωνά τε ἐγκοιμηθέντα καὶ Ἀτταλον καὶ Δημοφῶντα

steht oft in diesem Sinne bei Xen. (Anab. VII 1, 6. Cyrop. III 3, 12). Die Erklärung gibt Xen. Anab. III 1, 36, wo Xenophon zu den versammelten höheren Officieren sagt: μέγιστον ἔχετε καιρόν (= Bedeutung). οἱ γὰρ στρατιῶται οὗτοι πάντες πρὸς ὑμᾶς βλέπουσιν. — μηδὲν μείον. S. z. c. 21, 4 (οὐδὲν μείον).

6. κατὰ τὴν αὐλήν. Plut.: τῶν δ' ἡγεμόνων ἐκέλευε τοὺς μεγίστους διατρίβειν ἐν τῇ αὐλῇ. Curt. IX 23, 4 mos erat principibus amicorum et custodibus corporis (gemeint sind die σωματοφύλακες) excubare ante praetorium, quotiens adversa regi valetudo incidisset.

Cap. 26.

Das Ende Alexanders.

1. αὐτοῦ hängt von τὸν θάνατον ab. — τοὺς πολλοὺς βιάσασθαι hängt noch von ἀναγράφεται ab,

das zuerst mit ὅτι construiert war. — παραπορευομένης. Plut. 76 ἐλθόντων δὲ τῶν ἡγεμόνων ἦν ἄφωνος, ὁμοίως δὲ καὶ πέμπτην, διό καὶ τοῖς Μακεδόσιν ἔδοξε τεθνήκῃ καὶ κατεβόων ἐλθόντες ἐπὶ τὰς θύρας, καὶ διηπειλοῦντο τοῖς ἐταίροις, ὥς ἐβιάσαντο· καὶ τῶν θυρῶν αὐτοῖς ἀνοιχθεῖσιν ἐν τοῖς χιτῶσι (also im blossen Unterkleid zum Zeichen der Trauer) καθ' ἕνα πάντες παρὰ τὴν κλίνην ἐξῆλθον.

2. Σεράπιδος. Gemeint ist vermutlich ein assyrischer Gott, dem die Griechen wegen Aehnlichkeit des Cultus den Namen des aegyptischen Serapis (richtiger: Sarapis) beileigten. Dieser letztere hatte einen durch Incubationen und Wundercuren berühmten Tempel zu Canobus (Strab. p. 801). — ἐγκοιμηθέντα. Wie den Griechen schon die zufälligen Träume für eine momentane Offenbarung der Gottheit

καὶ Πευκέσταν, πρὸς δὲ Κλεομένην τε καὶ Μενίδα καὶ Σέλευκον, ἐπερωτᾶν τὸν θεὸν εἰ λῶν καὶ ἄμεινον Ἀλεξάνδρῳ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ κομισθέντα καὶ ἱκετεύσαντα θεραπεύεσθαι πρὸς τοῦ θεοῦ καὶ γενέσθαι φήμην τινὰ ἐκ τοῦ θεοῦ μὴ κομίζεσθαι εἰς τὸ ἱερὸν, ἀλλ' αὐτοῦ μένουσι
 3 ἔσεσθαι ἄμεινον. ταῦτά τε ἀπαγγεῖλαι τοὺς ἐταίρους καὶ Ἀλεξάνδρῳ οὐ πολὺ ὕστερον ἀποθανεῖν, ὥς τοῦτο ἄρα ἦδη ὃν τὸ ἄμεινον. οὐ πόρρω δὲ τούτων οὔτε Ἀριστοβούλῳ οὔτε Πτολεμαίῳ ἀναγέγραπται. οἱ δὲ καὶ τάδε ἀνέγραψαν, ἐρέεσθαι μὲν τοὺς ἐταίρους αὐτὸν ὅτῳ τὴν βασιλείαν ἀπολείπει τὸν δὲ ὑποκρίνασθαι ὅτι τῷ κρατίστῳ· οἱ δέ, προσθεῖναι πρὸς τούτῳ τῷ λόγῳ ὅτι μέγαν ἐπιτάφιον ἄγωνά οἱ ἔφ' αὐτῷ ἐσόμενον.

- 27 Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα οἶδα ἀναγεγραμμένα ὑπὲρ τῆς Ἀλεξάνδρου τελευτῆς, καὶ φάρμακον ὅτι ἐπέμφθη παρὰ Ἀντιπάτρου Ἀλεξάνδρῳ καὶ ἐκ τοῦ φαρμάκου ὅτι ἀπέθανε καὶ τὸ φάρμακον ὅτι Ἀριστοτέλης μὲν Ἀντιπάτρῳ ἐξεῦρε,

galten, so suchten sie in ihren Traum- und Todtenorakeln durch absichtliche Veranstaltung (die ἐγκομίσεις = incubatio) Träume einzuholen und den Willen der Götter zu erkunden. „Man legte sich an heiliger Stätte auf Häute geschlachteter Opfertiere zum Schläfe nieder, um durch Träume über die Zukunft überhaupt oder über die eines Kranken insbesondere von der Gottheit Belehrung zu erhalten“. — πρὸς δὲ adverbial wie ἐπὶ δέ. S. z. V 5, 1. — λῶν καὶ ἄμεινον. Hom. Odys. α, 376 εἰ δ' ὅμῃν δοκεῖ τόδε λῶν τερον καὶ ἄμεινον ἔμμεναι, ebenso γ, 141.

3. ἄρα. S. z. c. 23, 2. — οὐ πόρρω τούτων „nicht sehr verschieden davon“ d. h. fast übereinstimmend. Ursprünglich bezeichnet πόρρω c. gen. räumliche Trennung (Xen. Hell. ὁ Κάλκίος παρέταξε τοὺς ὀπλίτας οὐ πόρρω τῆς πόλεως). — τῷ κρατίστῳ „dem Wackersten“. Denselben Ausdruck, der die Begriffe einer alle anderen überragenden Tüchtigkeit und zumal Tapferkeit vereinigt, gebraucht auch Diod. 17, 117. Curt. X 14, 5 überträgt denselben durch *optimus* (*quacrentibus cui relinqueret regnum re-*

spondit, ei qui esset optimus, ceterum providere iam se, ob id certamen magnos funebres ludos parari sibi (= ὅτι μέγαν ἐπιτάφιον ἄγωνα οἱ ἔφ' αὐτῷ ἐσόμενον).

Cap. 27.

Verschiedene Gerüchte über die Ursache von Alexanders Tod.

1. φάρμακον ὅτι ἐπέμφθη. Diese Erzählung, die sich bei vielen Schriftstellern findet (Curtius X 31, 14. Diod. 17, 117. Justin. 12, 13 u. a.), wird durch den aus den Tagebüchern ersichtlichen Verlauf von Alexanders Krankheit und durch die stufenweise, aus seiner fortgesetzten Unmässigkeit erklärliche Entwicklung seiner Krankheit zur Genüge widerlegt. Auf das Bestimmteste widerspricht dieser Erzählung auch Plutarch (Alex. 77), der dabei bemerkt, diese Sage sei erst 6 Jahre nach Alexanders Tode durch Olympias, die Feindin des Antipatros und seines Hauses, entstanden. Niebuhr Votr. II 506 sagt: „Alexander ist viel zu lange krank gewesen, als dass er durch Gift gestorben sein sollte. Alles Gift im Altertum tödtet

δεδοικ
 δὲ ὁ
 ἐκώμ
 ἀδελ
 γόν
 Ἀλεξ
 μετα
 γὰρ
 ὀδύνη
 ὀδύνη
 ἀναγ
 δρος
 ἐξ
 ἐπει
 καὶ
 οὐ
 μὴ
 ὡς
 δόξα
 ἀνα
 in 2
 schle
 10—
 gar A
 stellen
 wird
 dient
 nur a
 lose)
 her so
 Lehren
 insbes
 IV 11
 des K
 Widerl
 das Ve
 Innigke
 doch ei
 Anhalt
 nahme
 abscheu
 — Kal
 wandte
 10, 1.
 Alten
 τῶαφ.
 Alex. 7

δεδοικώς ἤδη Ἀλέξανδρον Καλλισθένους ἔνεκα, Κάσανδρος δὲ ὁ Ἀντιπάτρου ἐκόμισεν· οἱ δὲ καὶ ὅτι ἐν ἡμιόνου ὀπλῇ ἐκόμισε καὶ τοῦτο ἀνέγραψαν, δοῦναι δὲ αὐτὸ Ἰόλλαν τὸν 2 ἀδελφὸν τοῦ Κασάνδρου τὸν νεώτερον· εἶναι γὰρ οἶνοχόον βασιλικὸν τὸν Ἰόλλαν καὶ τι καὶ λευπῆσθαι πρὸς Ἀλεξάνδρου ὀλίγω πρόσθεν τῆς τελευτῆς· οἱ δὲ καὶ Μήδιον μετασχεῖν τοῦ ἔργου, ἐραστὴν ὄντα τοῦ Ἰόλλα· καὶ αὐτὸν γὰρ εἶναι τὸν εἰσηγητὴν γενόμενον Ἀλεξάνδρῳ τοῦ κόμου· ὁδύνην τε αὐτῷ ἐπὶ τῇ κύλικι γενέσθαι ὀξείαν, καὶ ἐπὶ τῇ ὁδύνῃ ἀπαλλαγῆναι ἐκ τοῦ πότου. ἤδη δὲ τις οὐκ ἡσχύνθη 3 ἀναγράψαι ὅτι αἰσθόμενος οὐ βιώσιμον ὄντα αὐτὸν Ἀλέξανδρος ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἦει ἐμβαλῶν, ὥς ἀφανῆς ἐξ ἀνθρώπων γενόμενος πιστοτέραν τὴν δόξαν παρὰ τοῖς ἔπειτα ἐγκαταλείπει ὅτι ἐκ θεοῦ τε αὐτῷ ἡ γένεσις ξυνέβη καὶ παρὰ θεοῦς ἡ ἀποχώρησις. Πρωξάνην δὲ τὴν γυναικα οὐ λαθεῖν ἐξιόντα, ἀλλὰ ἐιργόμενον γὰρ πρὸς αὐτῆς ἐποιμύζαντα εἰπεῖν ὅτι ἐφθόνησεν ἄρα αὐτῷ δόξης τῆς ἐς ἅπαν, ὥς θεῶ δὴ γεγενημένῳ. καὶ ταῦτα ἐμοὶ ὥς μὴ ἀγνοεῖν δόξαιμι μᾶλλον ὅτι λεγόμενά ἐστιν ἢ ὥς πιστὰ ἐς ἀφήγησιν ἀναγεγράφθω.

in 24 Stunden oder wirkt ganz schleichend; Alexander aber war 10—12 Tage krank“. Wenn aber gar Aristoteles von einigen Schriftstellern als Giftmischer verdächtigt wird (Plin. H. N. XXX 16), so verdient dieses Gerücht, das sich wol nur auf die (allerdings nicht grundlose) Annahme stützte, dass das früher so innige Verhältniß zwischen Lehrer und Schülerschon seit langem, insbesondere auch durch die (oben IV 10, 1. 14, 3 erzählte) Katastrophe des Kallisthenes gestört sei, keine Widerlegung. Selbst zugegeben, dass das Verhältniß zwischen beiden an Innigkeit eingebüßt hätte, so bietet doch eine derartige Annahme nicht Anhalt genug, um daraus die Teilnahme des Aristoteles an einem so abscheulichen Verbrechen abzuleiten, — *Καλλισθένους*, eines nahen Verwandten des Aristoteles. S. z. IV 10, 1. — *ἐν ἡμιόνου ὀπλῇ*. Die Alten nannten dieses Gift *Στυγὸς ὕδωρ*. Nach Curt. X 31, 16, Plut. Alex. 77 und Pausan. 18, 4 sollte

dieses sehr kalte Giftwasser in Arkadien bei Nonakris aus einem Felsen hervor tröpfeln und wegen seiner fressenden Schärfe nur im Huf eines Maultiers oder Pferdes aufbewahrt werden können (Just. 12, 14 *cuius veneni tanta vis fuit, ut non aere, non ferro, non testa contineretur, nec aliter ferri nisi in ungula equi potuerit*). Zur Sache vgl. auch Plin. H. N. XXX 16, 53: *Ungulas tantum mularum repertas neque aliam ullam materiam quae non perroderetur a veneno Stygis aquae, cum id dandum Alexandro magno Antipater mitteret, dignum memoria est, magna Aristotelis infamia excogitatum*.

2. δοῦναι, Ἀλεξάνδρῳ.

3. ἤδη δὲ wie IV 14, 2. VI 22, 7. — *ἐμβαλῶν*, erg. αὐτόν, was, weil eben vorhergegangen, noch vorschwebt. — *ἄρα*, was er jetzt erst, schmerzlich enttäuscht (= ἄρα), erkenne. Ueber diesen Gebrauch von *ἄρα* s. z. c. 22, 2. — *τῆς ἐς ἅπαν*, des vollständigen.

- 28 Ἐτελεύτα μὲν δὴ Ἀλέξανδρος τῇ τετάρτῃ καὶ δεκάτῃ καὶ ἑκατοστῇ Ὀλυμπιάδι ἐπὶ Ἡγησίῳ ἄρχοντος Ἀθηνησιν· ἐβίω δὲ δύο καὶ τριάκοντα ἔτη καὶ τοῦ τρίτου μῆνας ἐπέλαβεν ὀντώ, ὡς λέγει Ἀριστόβουλος· ἐβασίλευσε δὲ δώδεκα ἔτη καὶ τοὺς ὀκτώ τούτους μῆνας, τό τε σῶμα κάλλιστος καὶ φιλοπονώτατος καὶ ὀξύτατος τὴν γνώμην γενόμενος καὶ ἀνδρείοτατος καὶ φιλοτιμότατος καὶ φιλοκινδυνότατος καὶ τοῦ θείου ἐπιμελέστατος· ἡδονῶν δὲ τῶν μὲν τοῦ σώματος ἐγκρατέστατος, τῶν δὲ τῆς γνώμης ἐπαίνου μόνου ἀπληστότατος· ξυνιδεῖν δὲ τὸ δέον ἔτι ἐν τῷ ἀφανεῖ ὄν δεινότατος, καὶ ἐκ τῶν φαινομένων τὸ εἰκὸς ξυμβάλλειν ἐπιτυχέστατος, καὶ τάξαι στρατιὰν καὶ ὀπλίσαι τε καὶ κοσμηῆσαι θαυμονέστατος· καὶ τὸν θυμὸν τοῖς στρατιώταις ἐπᾶραι καὶ ἐλπίδων ἀγαθῶν ἐμπλῆσαι καὶ τὸ δαῖμα ἐν τοῖς κινδύνοις τῷ ἀδεῖ
3 τῷ αὐτοῦ ἀφανίσει, ξύμπαντα ταῦτα γενναϊότατος. καὶ οὖν καὶ ὅσα ἐν τῷ ἀφανεῖ προᾶξει, ξὺν μεγίστῳ θάρσει ἐπραξεν· ὅσα τε φθάσας ὑφαρπάσαι τῶν πολεμίων, πρὶν καὶ δεῖσθαι τινα αὐτὰ ὡς ἐσόμενα, προλαβεῖν δεινότατος· καὶ τὰ μὲν ξυντεθέντα ἢ ὁμολογηθέντα φυλάξαι βεβαίότατος, πρὸς δὲ τῶν ἐξαπατώντων μὴ ἀλῶναι ἀσφαλέστατος· χρημάτων δὲ ἐς μὲν ἡδονὰς τὰς αὐτοῦ φειδωλότατος, ἐς δὲ εὐποιῶν τῶν πέλας ἀφθονώτατος.

Ursprünglich schwebt wol φερύσσης vor. S. z. c. 12, 6.

Cap. 28.

Beurteilung Alexanders.

1. ἐπὶ Ἡγησίῳ. Ueber ἐπὶ c. gen. s. z. IV 20, 2. Nach Ideler's Berechnungen (Chronol. I 407) starb Alex. Ol. 114, 1, im J. 323 v. Chr. am 11. (oder 13.) Juni gegen Abend. — ὀξύτατος γνώμην äusserst feurigen Geistes d. h. sehr schnell zur Tat.
2. τῶν δὲ τῆς γνώμης (ἡδονῶν) „in geistigen Genüssen“. — ξυνιδεῖν τὸ δέον ἔτι ἐν τῷ ἀφανεῖ ὄν δεινότατος. Dasselbe rühmt Thukydides am Themistokles I 138 τό τε ἄμεινον ἢ χειρόν ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προσεώρα μάλιστα — ἐκ τῶν φαινόμενων (= τῶν ὄντων) τὸ εἰκὸς ξυμβάλλειν ἐπιτυχέστατος. Vgl. Thukyd. am angeführten Orte: τῶν μελλόντων

ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἀριστος εἰκαστής. — θαυμονέστατος. S. z. IV 29, 4.

3. καὶ ὅσα — προᾶξει „und diejenigen Dinge so beschaffen, dass er sie aufs Ungewisse hin (= ἐν τῷ ἀφανεῖ) betreiben musste“, ebenso im folgenden: ὅσα δὲ φθάσας ὑφαρπάσαι τῶν πολεμίων „Gelegenheiten, dem Feinde einen Vorteil abzugewinnen“, wo πολεμίων von ὅσα abhängt. In dieser ziemlich ungewöhnlichen Bedeutung findet sich ὅσος c. Infin. auch IV 2, 2. — πρὶν καὶ. S. z. V 24, 4. — τὰ ξυντεθέντα ἢ ὁμολογηθέντα φυλάξαι βεβαίότατος. Vgl. Plat. Crit. § 54 c τὰς σπαντοῦ ξυνθήκας τε καὶ ὁμολογίας τὰς πρὸς ἡμᾶς παραβάς, ähnlich § 52 D. — τῶν πέλας. οἱ πέλας andere, oft bei Thukydides (II 37 χρόμαθα γὰρ πολιτεία οὐ ζηλοῦση τοὺς τῶν πέλας νόμους).

Εἰ δέ τι ἐπλημμελήθη Ἀλεξάνδρῳ δι' ὀξύτητα ἢ ὑπ' 29
 ὀργῆς, ἢ εἰ τι ἐς τὸ ὑπερογκότερον προήχθη βαρβαρίσαι,
 οὐ μεγάλα τίθεμαι ἔρωγε, εἰ τὴν νεότητά τέ τις τὴν
 Ἀλεξάνδρου μὴ ἀνεπεικῶς ἐνθυμηθεῖν καὶ τὸ διηνεκὲς τῆς
 εὐτυχίας καὶ τοὺς πρὸς ἡδονήν, οὐκ ἐπὶ τῷ βελτίστῳ, τοῖς
 βασιλεῦσι ξυνόντας τε καὶ ἐπὶ κακῷ ξυνεσομένους· ἀλλὰ
 μεταγινῶναι γε ἐφ' οἷς ἐπλημμέλησε μόνῳ οἶδα τῶν πάλοι
 βασιλέων Ἀλεξάνδρῳ ὑπάρξαν ὑπὸ γενναιότητος. οἱ δὲ πολ- 2
 λοί, εἰ καὶ τι ἔγνωσαν πλημμελήσαντες, οἱ δὲ τῷ προηγο-
 ρεῖν αὐτοῦ, ὥς καλῶς δὴ πραχθέντος, ἐπικρούψουν οἶονται
 τὴν ἀρμαρτίαν, κακῶς γινώσκοντες. μόνῃ γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ
 ἱασίς ἀμαρτίας ὁμολογεῖν τε ἀμαρτόντα καὶ δῆλον εἶναι ἐπ'
 αὐτῷ μεταγινώσκοντα, ὥς τοῖς παθοῦσί τε ἄχαρι οὐ πάντη
 χαλεπὰ τὰ παθήματα φαινόμενα, εἰ ὁ δρᾶσας αὐτὰ ξυγχο-
 ροίῃ ὅτι οὐ καλὰ ἔδρασεν, αὐτῷ τέ τι ἐς τὸ μέλλον ταύ-
 την ἐλπίδα ἀγαθὴν ὑπολειπομένην, μή ποτε ἂν παραπλήσιον
 τι ἀμαρτεῖν, εἰ τοῖς πρόσθεν πλημμεληθεῖσιν ἄχθόμενος
 φαίνεται. ὅτι δὲ εἰς θεὸν τὴν γένεσιν τὴν αὐτοῦ ἀνέφερεν, 3
 οὐδὲ τοῦτο ἔμοι δοκεῖ εἶναι μέγα αὐτῷ τὸ πλημμέλημα, εἰ

Cap. 29.

Arrian entkräftet einige gegen
 Alexander erhobene Anschuld-
 gungen.

1. δι' ὀξύτητα. Diod. 17, 4 ἡ
 ὀξύτης τοῦ νεανίσκου. Curt. X 18,
 26 Et hercule, iuste aestimantibus
 regem liquet, bona naturae eius
 fuisse, vitia vel fortunae vel aetatis.
 — τίθεμαι, ἡγοῦμαι. — νεότης,
 Curt. X 8, 29 gloriae laudisque, ut
 iusto major cupido, ita ut iuveni
 et in tantis admittenda rebus. —
 πρὸς ἡδονήν. In ähnlichem Sinne
 steht an einer anderen mit unserer
 fast wörtlich übereinstimmenden
 Stelle von Schmeichlern, die nach
 dem Munde reden (II 6, 4): Δα-
 ρεῖος ὑπὸ τῶν κατ' ἡδονὴν ξυν-
 ὄντων τε καὶ ξυνεσομένων ἐπὶ κακῷ
 τοῖς ἀεὶ βασιλεύουσιν ἐπαιρούμενος.
 — μεταγινῶναι ἐφ' οἷς (= ἐπὶ
 τούτοις ᾧ). μεταγινώσκειν ἐπὶ τινι
 auch I 7, 7, gewöhnlich μεταγινώ-
 σκειν τι. — ὑπάρξαν „indem es (τὸ
 μεταγινῶναι) ihm zu eigen war ver-
 möge seines Edelsinns“. Ueber den

absoluten Gebrauch des Particips
 s. z. IV 2, 4. — ὑπάρχει μοι „es ist
 mir eigen, ich besitze die Eigen-
 schaft“ auch IV 7, 5.

2. οἱ δὲ οἶονται bildet den Nach-
 satz zu εἰ καὶ τι ἔγνωσαν. Ueber
 den Gebrauch von ὁ δὲ in apodosi
 s. z. IV 29, 4. — αὐτοῦ, τοῦ πλημ-
 μεληθέντος. — κακῶς γινώσκοντες
 Urteil des Schriftstellers. Vgl. c.
 22, 1. — ὥς φαινόμενα „insofern
 denen, die etwas Unliebsames erlit-
 ten haben, das Erlittene nicht durch-
 aus hart erscheinen wird“. Ueber
 ὥς mit dem accus. absol. s. z. IV
 4, 2. — αὐτῷ τινι einem (jeden)
 selbst. — ταύτην ἐλπίδα „dies als
 Hoffnung“. S. z. c. 11, 4.

3. εἰς θεὸν — ἀνέφερεν. Streng-
 er urteilt über diese und die fol-
 genden Anschuldigungen Liv. IX
 18 Referre in tanto rege piget va-
 nitatem ementiendae stirpis,
 superbam mutationem vestis et de-
 sideratas humi iacentium adulation-
 es, etiam victis Macedonibus graves,
 nedum victoribus: et foeda supplicia
 et inter vinum et epulas caedes

μὴ καὶ σόφισμα ἦν τυχὸν ἐς τοὺς ὑπηκόους τοῦ σεμνοῦ ἔνεκα. οὐκ οὖν δοκεῖ ἔμοιγε ἢ Μίνως γενέσθαι βασιλεὺς ἀφανέστερος ἢ Αἰακοῦ ἢ Ῥαδαμάνθυος· οἷς δὴ ἐς Αἴα ἀνενεχθεῖσα ἡ γένεσις πρὸς τῶν πάλαι ἀνθρώπων οὐδεμιᾶ αὐτῶν ὕβρει προστίθεται· οὐδὲ Θησέως τοῦ Ποσειδῶνος
 4 οὐδὲ Ἴωνος τοῦ Ἀπόλλωνος. ὥς ἔμοιγε καὶ ἡ Περσικὴ σκευὴ σόφισμα δοκεῖ εἶναι πρὸς τε τοὺς βαρβάρους, ὥς μὴ πάντη ἀλλότριον αὐτῶν φαίνεσθαι τὸν βασιλέα, καὶ πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ὥς ἀποστροφὴν τινα εἶναι αὐτῷ ἀπὸ τῆς ὀξύτητός τε καὶ ὕβρεως τῆς Μακεδονικῆς· ἐφ' ὅτῳ δὴ καὶ ἐγκαταμιξαί μοι δοκεῖ ταῖς τάξεσιν αὐτῶν τοὺς Πέρσας τοὺς μηλοφόρους καὶ τοὺς ἀγῆμασι τοὺς ὁμοτίμους. καὶ οἱ πότιοι δέ, ὥς λέγει Ἀριστόβουλος, οὐ τοῦ οἴνου ἔνεκα μακροὶ αὐτῷ ἐρίγνυντο, οὐ γὰρ πίνειν πολὺν οἶνον Ἀλέξανδρον, ἀλλὰ φιλοφροσύνης τῆς εἰς τοὺς ἐταίρους.

- 30 Ὅστις δὲ κακίζει Ἀλέξανδρον, μὴ μόνον ὅσα ἄξια κακίεσθαι ἐστὶ προφερόμενος κακίζεται, ἀλλὰ ξύμπαντα Ἀλεξάνδρου εἰς ἓν (χωρίον) ξυναγαγὼν οὕτω δὴ ἐκλογιζέσθω ὅστις τε ὢν αὐτὸς καὶ ὁποῖα τύχῃ κεχρημένος ὄντινα γενόμενον ἐκείνου καὶ ἐς ὅσον εὐτυχίας τῆς ἀνθρωπίνης ἐλθόντα βα-

amicorum. — τυχόν. S. z. V 5, 3. — τοῦ σεμνοῦ ἔνεκα also um verehrungswürdiger zu erscheinen. — Μίνως. Sämtliche drei galten für Söhne des Zeus, der sie zu Richtern in der Unterwelt eingesetzt haben sollte. — Θησέως τοῦ Ποσειδῶνος. Theseus, Sohn des Aigeus und der Aithra, wird auch Sohn des Poseidon genannt. — Ion, Stammvater der Ionier, machte die Sage zu einem Sohn des Apollon und der Kreusa, der Tochter des Erechtheus.

4. ἀποστροφὴ ἀπό ein Schutzmittel vor. — ἐφ' ὅτῳ causal. S. z. VI 4, 3. — μηλοφόρους auch III 9, 4. Vgl. Herod. VII 41 ἐκ τῶν λοιπῶν Περσέων ἀπολειλεγμένοι μύριοι· καὶ τούτων χίλιοι μὲν ἐπὶ τοῖς δοῦρασι ἀντὶ τῶν ἀνδροτήρων θοιάς εἶχον χρυσέας καὶ περὶ ξυνοικλήτων τοὺς ἄλλους, οἱ δὲ εἰνακισχίλιοι ἐντος τούτων ὄντες ἀργυρέας θοιάς εἶχον. εἶχον δὲ χρυσέας θοιάς καὶ οἱ ἐς τὴν γῆν τραπούντες τὰς λόγχας καὶ μὴ ἢ αἱ οἱ ἀγχιιστα ἐπόμενοι ἔφε-

ξη. — Die persischen ὁμοτίμοι standen unter sich von gleichem Range als bevorrechteter Stand dem Thron am nächsten. Vgl. Xen. Cyrop. VII 5, 85. — οὐ γὰρ πίνειν πολὺν οἶνον Ἀλέξανδρον, von einzelnen Ausnahmen übermässigen Weingenusses abgesehen wird Aristobulus Behauptung wol mehr Glauben verdienen als die entgegengesetzten Angaben anderer Schriftsteller, die Alexanders Unmässigkeit fast als sprichwörtlich bezeichnen (Athen. p. 434 B Ἀλεξάνδρον τοῦ βασιλέως πλέον πέποκας, Justin. 9, 8 u. a.). Vgl. bei Arrian noch IV 14, 2.

Cap. 30.

1. προφέρεσθαι „für sich (d. h. für seine Ansicht) vorbringen“. Das Activ IV 21, 7. — εἰς ἓν ἐκνέγειν in Eins zusammenfassen, vgl. V 25, 3 ἐκνέγειν ἐς ταῦτό. — ὅστις — ὁποῖα — ὄντινα — ἐς ὅσον. Zur Verbindung der Sätze vgl. c. 9, 1 ὡς γινῶναι ὑμᾶς πρὸς ὁποῖους τινὰς

σιλέα τε ἀμφοῖν τοῖν ἡπείροιον ἀναμφιλογώτατα γενόμενον καὶ ἐπὶ πᾶν ἐξικόμενον τῷ αὐτοῦ ὀνόματι κακίξει, σμικρότερός γε ὢν αὐτὸς καὶ ἐπὶ σμικροῖς πονούμενος καὶ οὐδὲ ταῦτα ἐν κόσμῳ τιθέμενος. ὥς ἔρωγε δοκῶ ὅτι οὔτε τι ² ἔθνος ἀνθρώπων οὔτε τις πόλις ἐν τῷ τότε ἦν οὔτε τις εἰς ἀνθρώπος εἰς ὃν οὐ πεφοιτῆκει τὸ Ἀλεξάνδρου ὄνομα. οὐκ οὐδ' ἐμοὶ ἔξω τοῦ θείου φῦναι δοκεῖ ἀνὴρ οὐδενὶ ἄλλῳ ἀνθρώπων ἰοικώς. καὶ ταῦτα χρησμοὶ τε ἐπισημῆναι ἐπὶ τῇ τελευτῇ Ἀλεξάνδρου λέγονται καὶ φάσματα ἄλλα ἄλλοις γενόμενα καὶ ἐνύπνια φανέντα ἄλλα ἄλλοις καὶ ἡ ἐς τοῦτο ἐξ ἀνθρώπων τιμὴ τε αὐτοῦ καὶ μνήμη οὐκ ἀνθρωπίνη οὐσα, καὶ νῦν δὲ διὰ τοσούτου ἄλλοι χρησμοὶ ἐπὶ τῇ τιμῇ αὐτοῦ τῷ ἔθνει τῶν Μακεδόνων χρησθέντες. ἐπεὶ ³ καὶ αὐτὸς ἐμεψάμην ἔστιν ἃ ἐν τῇ ξυγγραφῇ τῶν Ἀλεξάνδρου ἔργων, ἀλλ' αὐτόν γε Ἀλέξανδρον οὐκ αἰσχύνομαι θανατάων· τὰ δὲ ἔργα ἐκεῖνα ἐκάκισα ἀληθείας τε ἐνεκα τῆς ἐμῆς καὶ ἅμα ὠφελείας τῆς ἐς ἀνθρώπους· ἐφ' ὅτῳ ὠρμήθην οὐδὲ αὐτὸς ἄνευ θεοῦ ἐς τήνδε τὴν ξυγγραφὴν.

Τέλος τῆς ξυγγραφῆς τῶν Ἀλεξάνδρου ἔργων.

ἡμᾶς ὄντας ὅποιοι τινὲς αὐτοὶ γενόμενοι ἀπαλλάσσεσθε. Im Griechischen können in der directen wie indirecten Frage zwei oder mehrere Fragewörter unter ein gemeinsames Praedicat gestellt werden; dieselbe asyndetische Verbindung kann auch bei Relativen Statt haben. Sind die Frag- oder Relativpronomina mit Participien verbunden (wie an unserer Stelle), so wird hierdurch eine Zusammengedrängtheit und Kürze der Ausdrucksweise erreicht, die im Deutschen nur selten wörtlich wiedergegeben werden kann. In den meisten Fällen werden wir im Deutschen das Participium ins Verbum finitum verwandeln und das Verbum finitum durch einen Nebensatz ausdrücken müssen. Aehnlich o. c. 9, 1. — ἀμφοῖν τοῖν ἡπείροιον. Libyen (Aegypten) rechnete Arrian zu Asien. S. z. V 26, 2.

2. ὥς denn. S. z. c. 9, 9. — οὔτε τις εἰς ἀνθρώπος ist so viel wie οὐκ ἔστιν εἰς ἀνθρώπος (stärker als οὐδεὶς ἔστιν ἀνὴρ) = es giebt keinen einzigen Menschen. In ähnlicher Weise ist εἰς I 12, 4 gesetzt

(οὐκ ἔστιν ὅστις ἄλλος εἰς ἀνὴρ τοσαῦτα ἔργα ἀπεδείξατο). — οὐδ' ἐμοὶ wie auch anderen nicht. Für οὐδ' ἔξω τοῦ θείου setzt Arrian mit gleichem Sinne I 26, 3 οὐκ ἄνευ τοῦ θείου. Zum Gebrauch von ἔξω vgl. II 16, 5 οὐκ ἔξω τοῦ ἐκτότος. — καὶ ταῦτα, τὸν Ἀλέξανδρον οὐκ ἔξω τοῦ θείου φῦναι. Arrian will damit dartun, dass Alexanders Behauptung seines göttlichen Ursprungs (c. 29, 3 εἰς θεὸν τὴν γένεσιν τὴν αὐτοῦ ἀνέφερεν) ihm nicht als Annassung ausgelegt werden dürfe, da sie, richtig verstanden, nicht un begründet sei. — ἐς τοῦτο bis heute. Vgl. II 16, 6 οἶδα δὲ ἐγὼ καὶ εἰς τοῦτο ἔτι εὐβοτον τὴν ἡπειρον ταύτην καὶ βοῦς τρέφουσιν καλλιστάς. — μνήμη οὐκ ἀνθρωπίνη ein Andenken, wie es keinem Sterblichen zu Theil wird. — διὰ τοσούτου. S. z. IV 26, 2 (δι' ὀλίγου).

3. ἀλήθεια Wahrhaftigkeit. — ἐφ' ὅτῳ causal. S. z. c. VI 4, 3. — οὐδὲ αὐτὸς ἄνευ θεοῦ mit Beziehung auf das oben von Alexander Gesagte (§ 2): οὐκ οὐδ' ἐμοὶ ἔξω τοῦ θείου φῦναι δοκεῖ ἀνὴρ.